పద్మిని

(ఆఱంకముల కల్పితనాటకము)

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుచే

రచియింపఁబడినది

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ:

కాకినాడముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1929

 [వెల 0-12-0

శ్రీరామ.

పీఠిక.

ఈ పద్మిని నా పంతొమ్మిదవ నాటకము. దీనిలోనికథ కల్పితము. శ్రీ శ్రీ పీఠికాపురాస్థాన మహారాజావారు దీని నచ్చువేయించిరి. వారికి వారికుటుంబమునకు భగవంతుఁడు సర్వశ్రేయముల నిచ్చుగాక!

నా మిత్రులగు బ్రహ్మశ్రీ కూచి నరసింహముగారు దీనికి నాందీ ప్రస్తావనలను వ్రాసియిచ్చినారు. ఆయనకనేకనమస్కారము లర్పించుచున్నాను.

పీఠికాపురము,
5-10-29.

వా॥ లక్ష్మీనరసింహారావు.

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

మురళీమనోహరుఁడు—కళింగరాజపుత్రుఁడు—పద్మినిని ప్రేమించినవాఁడు.

విజయనారాయణవర్మ—రత్నప్రభను వరించినయాతఁడు.

గోపాలవర్మ—రత్నప్రభతండ్రి—నారాయణవర్మ మేనమామ.

స్త్రీలు.

పద్మిని—సౌభాగ్యనగరపురాణి—కథానాయిక.

రత్నప్రభ—గోపాలవర్మపుత్రిక.

మాలిని—పద్మినిదాసి.

శ్రీ రామ

పద్మిని.

నాంది.

చ. మనసిజుప్రేరణన్ గలుపు । మాయలు, పిమ్మట నాత్మదుష్క్రియా
జనితమహానుతాపశిఖి; । స్వాంతమున న్వసితానురక్తి, పై
కనువగు సాధువేష;— మిటు । లద్భుతలీలల నొప్పు సర్వసృ
ష్టిని గనరాక త్రిప్పుచు న । టించెడు రాముఁడు మిమ్ముఁ బ్రోవుతన్!

(నాంద్యంతమున)

సూత్రధారుఁడు— కథానాయిక యగు కాంత పురుషుఁ గామించిన కుసుమస్వభావురాలును, గపటికశిఖామణియు నైనపుడు, నటి నేల పిలువవలయును? బావా పారిపార్శ్వకా!

పా— [ప్రవేశించి] ఏమిసెలవు?

సూ— పిలుచువాఁడను నేనును బిలువఁబడినవాఁడవు నీవును నైనపుడు, ప్రయోజనము నాటకప్రదర్శనముగాక యన్య మేమై యుండును?

పా— ఎవరినాటకము? ఏనాటకము?

సూ—

సీ. ఆంధ్రాంగ్లభాషల । నారితేఱినవాఁడు,
పరిపక్వలోకాను । భవమువాఁడు;
గద్యంబునకు హృద్య । పద్యమాధురిఁగూర్చి
సుకవితాచతురతఁ । జూపువాఁడు;

భావంపుటూటల । బావియౌబుద్ధివాఁ,
డంచితోపమల గుప్పించువాఁడు;
నిర్ఝరపాతసన్నిభ వాణిగలవాఁడు,
పలుకుపలుకున హాస్య । మొలుకువాఁడు;
గీ. సాక్ష్యవన్యాసముల నాంధ్రజనులనెల్ల
హర్షవివశులఁ జేసెడు । నట్టివాఁడు;
మేటియగు పానుగంటి లక్ష్మీనృసింహ
రావు, బావ! నాకటమును । వ్రాసినాఁడు.

పా—అలాగుననా? కుశీలవబృందమున కాయన చిరపరిచితుఁడైన ప్రఖ్యాతనాటకకర్తయే! కవివయసెంత?

సూ—నూఱేండ్లకును అఱువదినాలుగు. అట్లడిగినావేమి?

పా—వార్ధకమువలన వపుర్బలముతో బుద్ధిపాటవముగూడ జంకునే మోయని!

సూ—శరీరసత్వమించుక జంకినజంకుఁగాక, బుద్ధిబలము మాత్రమెప్పటియట్లే యున్నది. ఆమాట నేఁజెప్పనక్కఱలేదు. నేఁడు ప్రదర్శించుటకుఁ బరనార్థము మీ కిచ్చిన నాటకమే చెప్పఁగలదు.

పా— ఏమీ! అదేనా మన ప్రస్తుతప్రస్తావనావిషయమైన నాటకము?

సూ—ఔను.

పా—అట్లైన, నాయనుమానము నిరాధారము.

గీ. పూర్వనాటకముల రసపుష్టితోడ
నేయెలర్చుచునున్నది । యిదియుఁగూడఁ;
గడుమనోహరమగు కథాకల్పనంబు
ప్రస్ఫుటంబుగఁ జూపట్టు । బావ! యిటను.

సూ—

గీ. వయసు గడచిన కొలఁదిని వన్నెకెక్కు-
వస్తువులు కొన్నిగల యీప్రపంచమందు
వంటమందులు ద్రాక్షాసవంబు—నిట్టి
వానిలోనిదె సూ! కవిత్వంబుగూడ.

అదియుఁగాక—

గీ. రసికుఁడు నుదారుఁడో మహారాజపోష
ణంబునను జిత్తశాంతి నుండఁగాంచు
కవికి, వార్ధక మాత్మబంధుప్రగుణుండుఁ
గాని యెక్కుడు శత్రువు గాదుసుమ్మి!

పా—అట్లైన మొదలఁ, బోషితుఁడును బోషకుఁడునుగూడఁ జిరాయు
రారోగ్యయశస్సంపన్నులై యుండురుగాక!

సూ—తథాస్తు!

పా—సరియే కాని, మీ రీనాటకము కవిరచించిన నాటకములలో
నెన్నవనాటకమో, దానిపేరేమో, యింకను జెప్పినారు
గారు.

సూ—(నవ్వుచు) బాపా! అడిగినవెంటనే యది కవియే చెప్పలేక
పోయినాఁడు. నాటకపటిమఁబట్టి యది యాయన జ్ఞాపకశక్తి
లోపమని చెప్పలేముగదా! ఇఁక నాదోషమంతయుఁ దత్పూ
ర్వకృతనాటకగ్రంథసంఖ్యాబాహుళ్యమున కంటఁగట్టక తీఱదు.

పా—కవిపరిహాసప్రియత్వము మిమ్ముఁగూడ నంటుకొన్నట్లున్నది.
వేళాకోళములు గట్టిపెట్టి యడిగిన ప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరము
సెలవిండు.

సూ—పందొమ్మదవ నాటకము—పేరు పద్మిని—నాఖ్యాకాఖ్యము
ను నాటకనామమును నొక్కటియే

పా—పేరుమంచిదేగాని తీరుమంచిదిగాదు. నాయిక మహాకంటకు రాలు.

సూ—ఆమె యెట్టిదైన నీకేమి? ప్రదర్శనమునకు సర్వము సిద్ధము గా నున్నదికదా?

పా—ఉండకేమి? మీరు సిద్ధసంకల్పులు. తలంచుకొన్నపని కాక పోవునా?

(తెరలో) తలంచుకొన్నపని కాకపోవునా?

సూ—అదిగో! పద్మినీవాక్యము లప్పుడే వినఁబడుచున్నవి. నాటక ము ప్రారంభమైనట్లున్నది. మన మింకఁ బోవుదము రమ్మా!

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము:—సౌభాగ్యనగరము - అంతఃపురము.

[ప్రవేశము:—పద్మిని.]

పద్మి—తలఁచుకొనినపని కాకపోవునా? కాకపోవుటకు లోపమేమి? ధనలోపమా? అధికారలోపమా? ఉత్సాహలోపమా? బలలోపమా? ప్రయత్నలోపమా? ఏలోపముఁగూడ నున్నట్లు లేదే? ఇఁకఁ గాకపోవుటయెట్లు? మాలినీ! మాలినీ!

మాలి—[ప్రవేశించి] అమ్మా! ఏమిసెలవు?

పద్మి—అతఁడు వచ్చినాఁడా?

మాలి—ఇంక రాలేదు.

పద్మి—రాకపోయినయెడల నీ వేలవచ్చితివి? నీపనికిమాలినమొగముఁ జూచుటకే నిన్నుఁ బిలిచితి ననుకొంటివా? పో—పోయి యాతనిజాడఁ గనుఁగొనిరమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును.) ఇదిగో చూడు. నీవు తిరుగ రానక్కఱలేదు. అతని నిటకుఁ బంపుము. తెలిసినదా? అట్లు తేఱిపాఱఁజూచెదవేమి? ఇందునఁ దప్పేమున్నది. అతఁడొక్కఁడు నిచ్చట నాతో మాటలాడఁగూడదా? నీవుండినఁగాని మాసంభాషణమునకు గౌరవమును, ఘనతయుఁ గలుగవని యనుకొంటివా? నేను మహారాజ్ఞిని. అతఁడు సామంతరాజులలో నొక్కఁడు. సామంతరాజుఁగూడఁ గాఁడు. అతని బంధుఁడఁట. ఎవఁడైననేమి?

అదిగో! మొద్దులాగున నట్లు నిలువఁబడెద వేమి? నీసందేహామే
మో చెప్పక గుక్కిళ్లుమ్రింగుచు గుడ్లుపెట్టుకొని యట్లు
చూతు వేల?

మాలి—అమ్మా! నేను మాటలాడవచ్చునా ?

పద్మి—మాటలాడకుండ-మాటలాడకుండ-నీనోరుమూసితినా? అయి
నను నీవు మాటలాడవలసినయావశ్యకత యేమున్నది? 'ఇదివ
ఱకే యనవసరముగ చనవుఁదీసికొని యింకుడుఁగూర్చి నాకె
న్నిపర్యాయములో యడ్డుచెప్పితివి. నీవు మాటలాడనక్కఱ
యే లేదు. నీవు నాకు సేవఁజేయవలసినదానవు కాని నన్ను దిద్ద
వలసినదానవు కావుగదా! అదిగాక, నేనేమైనఁ దప్పుఁజేయు
చుంటినా? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు వచ్చెదననినాఁడు. అది
గో! తల యడ్డముగ నూఁచెద వేమి? ఆతఁడు నాదర్శనమునకు
వచ్చెదనని చెప్పుట యసత్యమనియా? ఊఁ. అసత్యమే
యగుఁగాక. నేనే ముందాతనికి నాదర్శనమునకు రమ్మని వార్త
నంపితిని. నిజమే. అందుపై నాతఁడు వచ్చెదననినాఁడు. రానీ-
ఏవో నాల్గుమాటలు మాటలాడి సెలవిచ్చి పంపెదను. దీనికింత
పూర్వపక్షరాద్ధాంతము లేల ? నీ మొగము మాడుపు, మూఁతి
ముడుపు లేల? నీవిప్పుడే పోయి యాతని నిటఁ బంపుము. కిక్కురు
మనకుండఁ బొమ్ము. (మాలిని పోఁబోవును)

పద్మి—చూడు. ఇదివఱకే రావలసినవాఁడుకదా? ఇంతవఱకేల రా
కుండెను! ఎక్కడ నేమిచేయుచున్నాఁడో నీకేమైనఁ దెలి
యునా?

మాలి—ఏమో నాకెట్లు తెలియును?

పద్మి—ఏమో నాకెట్లు తెలియునని నంగనాచివలెఁ బ్రత్యుత్తర
మిమ్మని విన్నదుగలేదు. ఏలరాలేదోయని నన్ను నేను పృచ్ఛిం

చుకొంటిని. తెలిసినదా? ఆతనినిగూర్చి నేనాందోళన మొం
దుచుంటినని నీ వనుకొనుచుంటివి కాఁబోలు! ఆతఁడు వచ్చిన
నరియే. రాకున్న సరియే. నా కాగణన మింతమాత్రము లేదు
సుమా! మహాధికారిణినైన నన్నుఁ జూచుటకు వచ్చుచున్న
వారిలో నాతఁ డొక్కఁడు. నేనేమో యాతనియందు విశేష
మారోపించితినని నీ వనుకొనుచున్నావు కాఁబోలు! ఎదుటి
చిత్తమునుఁ గనిపట్టుట కెంత తెలివియుండవలయును? నీవు
పెద్దదానవు. నీవంటిదానికిఁ దెలివి తీక్ష్ణముగా నుండుట కవకా
శము లేదు. నీవయస్సువారికిఁ బకిమాలినసందేహములు,
కారణములేని భ్రాంతులు, ననావశ్యములైన యాలస్యములు
ప్రబలముగా నుండును. మా కవియేవియుఁ గిట్టవు.

మాలి—నిజమే. పడుచువారితొందరపాటులు ముసలివారికిఁ గూడఁ
గిట్టవమ్మా!

పద్మి—నీకు బుద్ధిలేదా? నా కట్టితొందరపాటును లేదని నీతో నెన్ని
సారులు చెప్పియుండలేదు. మాటవరుసకుఁ దొందరపాటున్న
దనియే యెంచుము. నీకు నావయస్సున నీమాత్రపుఁ దొందర
పాటు లేదని నీవు ప్రమాణముఁ జేసి చెప్పఁగలవా? నాకున్నట్లు
పదునెనిమిదేండ్లవయస్సు సర్వాంగసౌందర్యము, మహాధి
కారము, మహారాజ్ఞీపదవి, మహాబుద్ధివిభవము, సర్వస్వాతం
త్ర్యము నీకున్నయెడల, నీవు నామాత్రపుఁ దొందరపాటుతో
సరిపుచ్చియుందువా? మింటికెగిరి పేఁకజువ్వవలె మిడిసిరాల
కుందువా? అయిదుపదులు నెత్తిమీఁదికివచ్చి యున్నియు నుడి
గియుంటచే నీవు నాకు ధర్మపన్నములు చెప్పుచున్నావు. నీ
త్యకన్యాసము లిచ్చుచున్నావు. నీమాటలు నా చెవి కెక్కవు.
ఎక్కవని యిదివఱ కెన్నిసారులో చెప్పితిని. అంటుకొన్న

తుపాకికిఁ ప్రేలవలదని చెప్పుము. మేఘమునకు బడబడలాడవలదని చెప్పుము. అంతేకాని నాతోఁ జెప్పెదవేల? చాలు. చాలు. పో. పో.

మాలి—అమ్మా! పోయెదనుగాని తలుపుచాటునఁ గూరుచుండియే యాతనితో మాటలాడవలయునుజుమా! ఆమర్యాదను మాత్రము మీరవలదు దానివలన ముందెన్ని చిక్కులున్నవో మీరాలోచించుకొనవలయును?

పద్మి—ప్రపంచస్వభావము నాకంటె నీకెక్కువ తెలియదు. నీకు వార్ధకము వచ్చినది కాని ప్రపంచజ్ఞానము రాలేదు. చిక్కులని జడిసినకొలఁది సందేహించినకొలఁదిఁ జిక్కులెక్కువయగును. విధేయునిమీఁదనే ప్రభువు సవారియగును. మెత్తనివానినే మొట్టెక్కువ జడిసినకొలఁది సాంక్రామిక వ్యాధివచ్చును. ప్రపంచసౌఖ్యమునకు మొండిత్రోవంతటి సులభమార్గము మఱేదియు లేదని నానమ్మకము.

మాలి—అమ్మా! అంతసాహసమా? మీకుఁ గాఁదలఁచిన భర్తగారి సంగతి రవంత యాలోచింపనక్కఱలేదా?

పద్మి—ఛీ ఛీ. ఆసంగతి నీకెందులకు? అది యిప్పుడేల ప్రస్తావించితివి. దానికి దీని కేమిసంబంధమున్నది? ఉన్నదేయనుకో- ఆ సంగతి చెప్పవలసిన దానవు నీవా? నీవవతెవో యెఱుఁగకుండ మాటలాడెదవా? నోరు సంబాళించుకొనుము. జాగ్రత్త. పో.

మాలి—చిత్తము. భద్రముగాఁ బ్రవర్తింపవలయునని ప్రార్థించుచున్నాను. పోయెదను. సెలవు. (పోఁ బోవును.)

పద్మి—ఉండు. ఉండు. పొమ్మనుసరికిఁ దుఱ్ఱున బరుగెత్తెదవా? మీ దాసీజాతి కెన్నివిధముల నిచ్చటఁ బోషించుచున్నను నింటికిఁ బోవలయుననియే యెప్పుడు దేవులాట. ఇంటియొద్ద నేము

న్నది. నీ మొగము. కాఁకిటిలోఁ గోళ్ళగంప—వంటయింటిలో సజ్జకూడు— వసుకపంచపాళిలో నులకకుక్క—చిలుకకా య్యానుగుండ. ఇంతేకాదా? పోయెదను సెలవఁట! నీవుపోయిన యెడల నిచ్చట పని యెవరుచేసెద రనుకొంటివి?

మాలి—ఇచ్చట నేను జేయవలసిన పనియంతయు నైనదమ్మా.

పద్మి—పనియైనదా? ఏమైనది, నీ మొగము. ఆతఁ డిక్కడకు వచ్చునుగదా! ఏకుర్చి వేయవలయునో, ఎక్కడ వేయవలయునో ఏలాగున వేయవలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ బువ్వులు ఉంచవలయునో, ఏపళ్ళెరములోఁ దాంబూల ముంపవలయునో, ఏదియెక్కడ నుండవలయునో, ఏదియెక్కడ నుండఁగూడదో, ఏదియుండి యుండనట్లుండవలయునో, ఏదియుండకుండ నుండినట్లుండవలయునో—

మాలి—అమ్మా! మీమాట కడ్డువచ్చితినని కోపపడకుము. ఇంత గొడవ, యింతగందరగోళము, నింత కాళ్లు త్రొక్కుకొనుట యెందులకమ్మా! ఆతఁడు మీసామంతరాజు బంధువే కాదా?

(నేపథ్యమున) అమ్మా! విజయనారాయణవర్మగారు దయచేసినారు.)

పద్మి—చూచితివా! నీమూలమున నెంతపనిజరిగినదో! పట్టికంత శోషముతోఁ గాలక్షేపమైనది. ఏప్రయత్నమును జేయలేదు. ఎక్కడిదక్కడే. చూడు! ఆ యద్దమిటు తెమ్మా. (అద్దమును జూచుకొని) సరే చూడు. ఈవైపు ముంగురులు కొంచెము ముందునకు వాలినవి. సరిచేయుము. ఛీ! ఆవైపునఁగాదు. ఈవైపున. నీవు వట్టిపెద్దమ్మవు. నేనే సరిచేసికొందును తెమ్మా. నీవు పరుగునఁబోయి యాతని నిటకుఁ దీసికొనిరమ్మా. (దాసినిష్క్రమించును.) నా కాతఁడు విధేయకోటిలోనివాఁడు. నేను మహారాజ్ఞిని. ఆతఁడు వచ్చినప్పుడు నేను లేవవలయు

నా? అక్కఱలేదు. ప్రమాదవశమున లేచెదనేమో? కట్టుదిట్టముగఁ గూరుచుండెదను.

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

పద్మి—(అదరిపడి లేచును.)

నారా—(ఆమెనుజూచి యదరిపడి మోమోరజేసికొని) మహారాజ్ఞీమణీ! మీ విధేయవర్గములోని నన్నింత పెద్దసేయవచ్చునా? మీరు నిలువఁబడితిరేల?

పద్మి—(తొట్రుపాటుతోఁ జప్పునఁగూరుచుండి) (తనలో) ఆహా! నేను నిలువఁబడితినా? తెప్పపాటు క్రిందనే గాఁబోలు బింకముగఁ గూరుచుంటినే. ఇప్పుడెట్లు నిలువఁ బడియుంటిని? ఎఱుఁగనీకుండ మనస్సు మనచే నెన్నిపనులు చేయించుచున్నది. మనస్సులో నెన్నిదొంగయఱలున్నవో? (ప్రకాశముగా) నీవు రాజ్ఞీదర్శనమువలనఁ గలిగిన సంకోచమును విడిచి నిస్సందేహముగా నటఁ గూరుచుండుము.

నారా—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

పద్మి—నారాయణవర్మా! క్షత్రియకాంత పరపురుషునెదుటఁ గానఁబడఁగూడదను మర్యాద నెఱుఁగనిదానను గాను. చక్రవర్తినినైన నేనట్లు తలుపుచాటునఁ గూరుచుండునెడల నాకెట్లు జరుగుఁబాటగును? నీవంటి తగుమనుష్యుఁడు దర్శనార్థియై వచ్చినప్పుడు నేను గోడచాటునఁ గూరుచుండునెడల నిన్నుఁ జులకన చేసినట్లు నీకుఁ దోఁచునేమో? మీరందఱు నావలన గౌరవింపఁబడినప్పుడేకదా నాకు గౌరవము. అవిలంఘ్యమైన రాజధర్మమునకుఁ గట్టుబడి నేను నీకుఁ బ్రత్యక్షముగఁ గనబడినందులకు క్షమింపుము.

నారా—ఎంతమాట? క్షమింపుమని మీరు నన్నుఁ గోరుట ధర్మమా? మీతండ్రిగారు మా మేనమామగారి సామంతరాజ్యముపై మిగుల నభిమానముతో నుండెడివారు. మీతండ్రిగారు స్వర్గస్థులైనపిమ్మట మా మేనమామ యీయవలసిన కప్పములో నగము కొట్టివేచి మాయెడల నత్యంతయభిమానముతోనున్నందులకు మహానంద మొందుచున్నారు మీరు భగవంతుఁడు— (చేతులు జోడించుకొనును.)

పద్మి—వలదు. వలదు. వ్యవహారపు ముచ్చట లిచ్చట నెందులకయ్యా ? ఇది యంతఃపురముకాని మహారాజసభకాదు. పాలనాతంత్రములు, పాఠీకములు, కట్టుబడులు, కప్పములు నిచ్చట యగ్వాములు కావు నారాయణవర్మా! నీవు మహాధీమంతుఁడవని మహావిద్వాంసుఁడవనియు, ధర్మప్రవర్తనతత్పరుఁడవనియు ఊ. మహా ఊ. ఊఁ. సుందరస్వరూపుఁడవనియు, ననేకుల వలన విని యానంద మొందితిని. మాతండ్రిగారి సభలో నిన్నొకసారి చూచి శిరఃకంపన మొనర్చితిని. అట్లులికిపడెద వేల ? నే నోరులను స్తోత్రముఁ జేయుదానను గాను. నామనస్సునకు నచ్చుటచేతనే నే నిట్లు చెప్పుచుంటిని. నీవంటివారు దేశమున కలంకారములు. మధురమధురమైన సపోటాపండు పై కసహ్యముగనుండును. బంగరుపండువలెనుండు నిమ్మపండునకుఁ జెప్పరాని పులుసుండును. మొనలితలలో మాణిక్యముండును. గాజులోఁ బురుగుండును. మయూరపుఁగూఁత రోఁత. కోకిలరుత మమృతము. అంతర్బహిస్స్వరూపములందు సృష్టిలో నెంతయో వ్యత్యాసము కనఁబడుచున్నది. విజ్ఞానవంతుఁడు వికృతరూపుఁడుగా నుండును. అటికయంతతలతోనో, బోదురుకప్పయంత ముక్కుతోనో, కాకికన్నుతోనో,

గాడిద వాలకముతోనో తలఁచుగానుందును. ముఖకాంతిచేతఁ జంద్రోదయమొనర్చు లావణ్యవంతునకుఁ దలలో మన్ను, హృదయములోఁ బన్ను తలఁచుగా నుండును. కత్తికిఁదగిన యొర, యొరకుఁదగిన కత్తి తలఁచుగా లభిపవు. అందుచే నిన్ను సావధానముగఁ జూడఁగోరి యిటకు రప్పించితిని. (తనలో) హా! జగన్మోహనుఁడగు నీకనిఁ జెట్టఁబట్టకుండు నెడల నా జన్మమేల? నాయైశ్వర్యమేల? (ప్రకాశముగా) నారాయణ వర్మా! ఏదియో యోజించుచు నూరకుంటివేల?

నారా—ఏమియు లేదు

పద్మి—ఏమియు లేదనుట సరికాదు. ఏదియో యున్నది. దానిఁ జెప్పుటకు నీవాలుక సందేహపడుచున్నది కాని నీకన్నులు దానిని వెల్లడిచేయుచున్నవి. మనోరహస్యమును బైటఁబెట్టుటలోఁ గన్నంత చలపాదివస్తువులేదుసుమా? కన్ను వెలిబుచ్చలేని శరీరవ్యాధియు లేదు. మనోవ్యాపారమును లేదు. గొంతుకోయఁదలఁచిన యుద్రేకము మొదలు, ముద్దుకొను నుబలాటమువఱకన్నిమానసికావస్థలను గూడ మొలచినది మొలచినట్లు కన్ను చిత్రింపఁగలదు. కంటికొనలోనున్న గ్రంథభండారమింతింతయా? ఇప్పుడు నీకంటిచూపునుబట్టి నీమనస్సునేమి యోజించుకొనుచుంటివో నేను జెప్పఁగలను. చెప్పనా?

నారా—చెప్పదలఁచినవారు మానుదురా?

పద్మి—తలఁచుకొన్నపని మానుట నాయొద్దలేదే కొత్తవాఁడవైన నాతో నీమె యింత నిస్సందేహముగ నింత చనవుగ నేల మాటలాడుచున్నదో. ఈమె యాంతరంగవైఖరి యెట్టిదోసుమా యని నీవు గుబ్బెటలు పడుచున్నావు. అదిగో ముసిముసినవ్వు

నవ్వుచున్నావు. నేను జెప్పినది సత్యమే కద. నీతో నే నింత చనువుగ నేలమాటలాడుచున్నానో చెప్పెదను వినుము. మా తండ్రిగారు స్వర్గస్థులై దాదాపుగా నాలుమాసములు కావచ్చినది. ఈమహారాజ్యభారమంతయు నాతలఁగట్టి యామహానుభావుఁడు మహాదేవసన్నిధానమును జేరినాఁడు. పసినన్నిదేండ్ల బాలను. అయినను జంకుకొంకు నెఱుఁగనిదానను గాని వ్యవహారసమర్థనము కష్టముగా నున్నది. మంత్రులు లేరా! సేనాధిపతులు లేరా యని యందువేమో? ఉన్నారు. వారు నామాటకు బలి యనువారే కాని నాకుఁ జెప్పఁదగినవారు కారు. కఠినమైనహితము నాకు బోధించునెడల నాకెక్కడఁగోపమువచ్చునో, తమలబ్ధి యెక్కడఁజెడునో యని దేవులాడు మంత్రి కాని సేనానికాని నాకుండిననేమి లేకున్ననేమి రాష్ట్రలాభముముందు స్వలాభమును జూచుకొనువాఁడు రాష్ట్రమున నుండుట మహోపద్రవము కాని మఱియొకటి కాదు. పాపము! వారి ననవలసినపని యేమున్నది? ధనసంపాదనకై సేవకొప్పుకొన్నపిమ్మట నెవ్వఁడైన నొక్కటే. నీవు బుద్ధిశాలివనియు, మారాష్ట్రముపై నవ్యాజాభిమానముఁ గలవాఁడవనియు నే నెఱిఁగియుండుటచే నిన్నిక్కడకు రమ్మంటిని. అదిగో మొగము ముడుచుకొనుచున్నావు. నిన్ను సేవకై నియోగించెద ననుకొనుచున్నావు కాఁబోలు. నీవు నాకు హితబోధముకై నాయొద్దనుండవలయును. నీయభిప్రాయము లేకుండ నే నేపనియుఁ జేయను. నీవు నాతో సమానప్రతిపత్తికలవాఁడవై యిచ్చట నుండుము. నాచే నీరాష్ట్రమును నీయిష్టానుసారముగఁ బరిపాలింపఁ జేయుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! మీరు నాతో నింతధారాళముగ మాటలాడు చున్నప్పుడు నే నట్లు మాటలాడకుండుట నాకుచితమా. మీరు నాకీయఁదలఁచిన గౌరవాధికతకు నేను సర్వదా కృతజ్ఞుఁడను గాని—

పద్మి—ఆగు. నారాయణవర్మా! అంతటితో నాఁగు. ఇఁకఁ గాని యేల? ఈరాష్ట్రమంతయు నీవే పరిపాలించుకొనుచుండవచ్చునే. నేను నిమిత్తమాత్రముగనుందును. నీయోగ్యతను, సమంజసతను జూచి నేనిందులకుఁ బ్రార్థించుచున్నాను. మాతండ్రిగారు నాకొసఁగినరాజ్యము నసందర్భముగఁ బరిపాలించిన నింద నాకు రాకుండ నన్నుఁ గనిపట్టుము. అంతయే నా కోరిక.

నారా—మీతండ్రిగారిరాజ్యమును యథాన్యాయ్యముగఁ బరిపాలించుట మీకెట్లుసమీచీనమో మీతండ్రిగారు మిమ్ముఁ గళింగ రాజపుత్రుని వివాహమాడుమని యిచ్చిన యాజ్ఞను బరిపాలించుట మీకంతసమీచీనమే. కావున మీ రాతనిఁ ద్వరలోఁ బెండ్లియాడి యాతనిఁ దెచ్చి యిటబెట్టుకొనుఁడు. ఆతఁడే మీకు సర్వహితములఁ బోధించును. మఱియొక్కఁడేల?

పద్మి—ఏమంటివి? నేను నిన్నడిగినదేమి? నీవు చెప్పినదేమి? నీవిచ్చటనిల్చి నారాజ్యపాలనతంత్రమున సాహాయ్యమును జేయుమని నిన్ను నేను గోరుటయేమి? కళింగరాజపుత్రుని వివాహమాడుమని నీవు నాకు బోధించుటయేమి? దానికి దీని కేమైన సంబంధమున్నదా? నీసాహాయ్యమునకు నామనువునకును లంకె వెదకితివేమి? ఇది విరుద్ధముగ లేదా? ఎక్కడిమహీపాలనము. ఎక్కడిమనువు? నారాజ్యములో నిప్రజలు పంటలు లేక

పోవుటచే నెంగిలిలంఘనములతో నుండ నేను బొడ్లివిందు లా రగింతునా? నేను స్త్రీనని నారైతులు నాయాజ్ఞలను వ్యతిరే కించుచుండ మగనిని వశపఱచుకొని తూఁగుటుయ్యెలలోఁ ద్రు ళ్ళుచుండుమని నీయభిప్రాయమా? రాచపుట్టువునకు రాజ్యపాలన ము విధి కాని వివాహమంతవిధి కాదే మనకుఁ గావలసినది జన సౌఖ్యమా? స్వసౌఖ్యమా ? రాజులు ప్రపంచసౌఖ్యమునకు సృష్టింపఁబడిరి కాని లోఁడి తెడుకుటుంబములో గుడుగుడుగుం చములాడుటకా? నారాయణవర్మా! స్వార్థపరిత్యాగమొనర్చి పరహితాభిలాషచే రాజ్యతంత్రమొనర్పు నేను రవంతతో డుపడుమని నిన్ను వాంఛింపఁగఁ గళింగరాజపుత్రుని బెండ్లి చేసికొనుమని నీవు నాకు బోధించితివి. నేను గోరినకోరిక నీకిష్టమగునెడల సరే యనవలయును. కాదేని నా కవకాశము లేదనవలయును. అంతేకాని సంబంధశూన్యమైన యీ యువ దేశము నాకుఁ జేయఁదగునా? నే నెవరినైనఁ బెండ్లిచేసికొం దునో లేదో నీవెఱుంగుదువా?

నారా—(తనలో) ఈమె నన్ను వరించుచున్నదని దుర్భ్రమమొందితి ని. ఈమెప్రకృతి దురవగాహముగనున్నది. (ప్రకా) చక్ర వర్తినీ! నాహితబోధనము సదా విని యట్లుప్రవర్తించుటకై నన్ను మీ రాజ్యమున నుండుమంటిరి. నే నిప్పుడు చేసిన స్వల్ప మైనహితబోధనమును మీకు వినుటకే కష్టమయ్యెనే ?

గీ. హితము బోధింపు మనికోర । హితము చెప్ప
మంత్రిమాటగణింపఁడు । మోహధవుండు
ఛాత్రు డాచార్యుమాటను । సరకుఁగొనఁడు
మఱి పురోహితుమాట నెవ్వరును వినరు

ఎల్లవారును హితబోద్ధ లెల్లవారు
హితతిరస్కారపారీణమతులు, హితము
చెప్పుమనికోరువారికి సిగ్గులేదు
చెప్పువారి కంతకంటె సిగ్గులేదు.

పద్మి—ఎంతమాటనంటివి. ఎంతమాటనంటివి. ఎంతయలక్ష్యముగ మాటలాడితివి. చక్రవర్తినని కానంత యాలోచించితివి కావే! సెబాస్! నీయలక్ష్యమే, నీనిర్భయత్వమే నాకు సంతోష మిచ్చినది సుమా! నీవుకూడ నితరులవలె వంగివంగి, నంగినంగి కల్లబొల్లి స్తుతిపాఠములాడి యుండినయెడల నాకు రోఁతగ నుండియుండును. నీస్వతంత్రబుద్ధిచేఁ గనఁబడితివి. ఆనందించితిని. నామాటకందఱు తలలువంచుకొనువారే. అందఱు చేతులు నులుముకొనువారే. అందఱు నోళ్లు మూసుకొనువారే. ఒక్కఁడైన మచ్చునకైన నెదురు తిరిగినవాఁడు కనఁబడఁడే! దోసిలొగ్గి చిత్తము చిత్త మనువానినిఁ జూడ నాకు రోఁత. తలయెత్తి రవంత మొఱాయించినవానినిఁ జూడ నాకు ముచ్చట. ఎంతసేపు వినమ్రత, ఎంతసేపు మెత్తన, ఛీ! నా కసహ్యము. రవంత కఱకుఁదనము, రవంత యెదురెక్కుఁదనము, రవంత త్రుళ్ళిపాటు ప్రభుత్వమున కప్పుడప్పుడు మోతాదుగఁ దగులుచుండినఁ గాని సుఖమే లేదు. వద్దన్నవాఁడెల్లప్పుడు వెన్న దినవలసివచ్చునెడల వాని కది యెంతయసహ్యముగనుండునో యీసంతతవినయప్రవర్తనప్రదర్శనము నాకంతకంటె నసహ్యముగనున్నది. కఱకఱలాడుచుఁ గటుక్కుమన్నది కాని పంటికి సుఖమీయలేదు. మిరెపుఁగాయ చురుకుగాని నాలుకకు ద్రవమీయలేదు. వాదములో రవంత యెత్తిపొడుపున్నఁ గాని ప్రతివాదికి నుద్రేకము లేదు. ప్రజలతిరుగుఁబాటున్నప్పుడు

కాని ప్రభుని కుత్సాహములేదు. మొత్తముమీఁద నాతత్వ
మది. ప్రపంచతత్వ మదియగునో కాదో? ఎటులైననేమి? సం
పూర్ణ విధేయతాదర్శనమున మొగము మొత్తిన నాకు నీ యవి
ధేయవాక్యమున నా మొత్తు వదలినది. ఏలాగు! చెప్పుమనికో
రువారికి సిగ్గులేదు. చెప్పువారికిఁగూడ సిగ్గులేదు. ఇక్కడకు
నాకును నీకును గూడ సిగ్గులేదని చెప్పితివికదా! ఇంక సంకో
చమేల? నీవు కనిలేనిదే నాపెండ్లినిగూర్చి ముచ్చటించితివి.
నే నూరకుందునా? నీపెండ్లిమాట యేమని నేనడుగుచున్నా
ను. నీమేనమామకూఁతుతో నీకు వివాహము స్థిరపడినదా?
నారాయణవర్మా! నీమేనమామపుత్రిక యెట్లుండునో నేను
జెప్పనా? గుండ్రని మొగము. అవునా? గుండ్రని కన్నులు,
ఉంగరాలవెండ్రుకలు, కుడికంటిలోఁ బుట్టుమచ్చ, గడ్డము
మీఁదఁ బచ్చబొట్టు. ఎడమచెవి రవంత వంకర, అవునా?

నారా—(నవ్వుచు) చక్రవర్తిసీ! మీ కింతస్పష్టముగ నెట్లు తెలిసెను?

చక్రి—దేవేంద్రునికొడలంతయుఁ గన్నులైనట్లు మా కొడలంతయుఁ
జెవులే. అదిగాక యామెయు నేను నిచ్చట బాల్యమునఁ జ
దువుకొంటిమి కాదా? నీభార్య నాకుఁ గ్రొత్తయనుకొంటివా?
పోనీ! ఆసంగతి యెందులకు? నీ వామెను వివాహమాడుట
కంగీకరించినట్లు నీమందహాసమే స్పష్టపఱచుచున్నదే? నారా
యణవర్మా! తెలిసినవాడవుకదా? ధర్మాధర్మవిచక్షణుఁడవు
కదా! మేనమామకూఁతును వివాహముఁజేసికొనుట తప్పని
యెఱుఁగవా? ఏల యంగీకరించితివి?

నారా—అట్టియాచార మచ్చటచ్చట నున్నదికాని లేకపోలేదే!

చక్రి—అచ్చటచ్చటనున్నదా? ఎచ్చటచ్చటనున్న మనకేమి?
మా రాజ్యమందున్నదా? మీ మేనమామరాజ్యమందున్న

రెండేండ్ల వయస్సున్న నీపిల్లను మాతులకన్యావివాహము మాదేశమున నాచారమే కావున, వానికిచ్చి జీవనాధారమేమైనఁ గల్పించిన యెడల మాయాత్మలు సంతోషించును. " వారి యవసానవాంఛను మా మేనమామ తీర్పఁదలచినాఁడు.

పద్మి—ఈచరిత్రము నేను విననిదయియే నాతోఁ జెప్పితివా? నీవు చెప్పినమాటలనుబట్టి బాల్యమున నీతల్లిదండ్రుల మృతి, వారు నిన్ను మేనమామ కప్పఁజెప్పుట, ఆతఁడు నిన్ను బెంచుట, యిల్లరికముండుట తక్క నీకితరాధారమేదియు లేకుండుట యివియే కారణములని తెలియుచున్నది. కాని మీయన్యోన్యానురాగము మాట చెప్పకపోయితివేల? ఇట్టిసన్నివేశములో నన్యోన్యానురాగ ముండుట కవకాశముండునా? నీవెఱుఁగనిసంగతి కాదే! నీయెడల వారికుండునది జాలికాని యనురాగ మెంతమాత్రము కాదు. వారియెడల నీకుండునది కృతజ్ఞత కాని ప్రేమ కానేరదు. 'పాపము. ఇతరాధారము లేనివాఁ'డని వారికి నీయందుండును. ఎటులో పెంచి పెద్దవానినిఁ జేసినారు వారియెడల విశ్వాసము గనఁబఱచకపోవునెడల బాగుగానుండదని నీకు వారియందుండును. ఇట్టి మనస్థితులు వివాహమునకు సాధనములగునా?

నారా—చక్రవర్తినీ! ఈయంశము లాలోచించుశ్రమమంతయు మీ కెందులకు? నన్ను రమ్మని యెందుల కాజ్ఞాపించితిరో యది సెలవిచ్చి నాకు సెలవీయఁదగును.

పద్మి—ఎందులకీగొడవయని యెంత తృణప్రాయముగాఁ జెప్పితివి? చక్రవర్తినినగుటచే నన్నిగొడవలు నాకే కావలయునని నీ వెఱుఁగవా? నాకు సహపాఠిని నాకత్యంతమిత్రమునైన రత్నప్రభను నీవు వివాహమాడఁ దలఁచియున్నావు కద్దా?

నీవు నాకింక సామంతరాజవు కావలసియున్నావు కదా? ఆమెకు నీ యందనురాగమున్నదో? లేదో? నీ కామెయం దెట్లున్నదో! నేను గనుఁగొని మీవివాహమును స్థిరపఱుపవలయును గాదా! అంతేకాని నీ తల్లిదండ్రుల యవసానవాక్యములు తీర్పఁదలఁచిన నీమేనమామ తొందరచేత మీకు హృదయపరీక్ష లేకుండ గలిపించినవారియెడల గౌరవముకొఱకు దంపతులయి యెడమొగము, పెడమొగమై యుడుములందగ నేను సహింతునా? నన్నెందులకుఁ బిలిపించితిరో త్వరగఁ జెప్పుమని నీవు నన్ను దొందరపెట్టుచుంటివే. నిశ్చలమై, నిరంతరమై, నిర్వ్యాజమైన యనురాగము నాచెల్లెలియందు నీ కున్నదా? నిజము చెప్పుము.

నారా—ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! బాకుపోటు బ్రహ్మరంధ్రము నంటినది. (ప్రకా) ఉన్నదా? నిజముగనున్నదా? చక్రవర్తిని మొగము బాగుగాఁ బరిశీలించి మఱిచెప్పుము.

నారా—చక్రవర్తినీ! దైవముఖమును జూచి చెప్పుచున్నాను. ఉన్నది. ఉన్నది.

పద్మి—(తనలో) హా! ప్రాణమెగిరి పోవుచున్నది. (ప్రకా) కనఁబడని దైవముఖమును నీవు చూచుటయేమి? చెప్పుటయేమి? నాకది పనికిరాదు. ఇదిగో నామొగమును జూచి చెప్పుము. విద్యుద్దీపమువలె వెలిగిపోవుచున్న నామొగమును జూచి చెప్పుము. (తనలో) హా! పెదవు లదఱుచున్న వేమో. గుండెలు గొంతులోఁ గొట్టుచున్న వేమో? బింకముగఁ గూరుచుండెదను. (ప్రకా) నారాయణవర్మా! తొందరలేదు. బాగుగా నిదానించి మఱి చెప్పుము.

నారా — (చక్రవర్తినివంకఁ జూచి) త్రికరణశుద్ధిగా మనవిచేయుచున్నాను. మా కన్యోన్యానురాగమున్నది.

పద్మి — (తనలో) హా! భగవంతుఁడా! ఇఁక నాబ్రదుకెట్లు? ఈతఁడు నన్ను బాగుగాఁ జూచినప్పటికి నాయందుఁ గానంతయైన ననురాగము లేకున్నాఁడే. నేను సౌందర్యహీననా? ఈతఁడు గ్రుడ్డివాఁడా? (ప్రకా.) ఏమంటివయ్యా! నేను దిన్నగ వినలేదు.

నారా — చక్రవర్తినీ! మా కన్యోన్యానురాగ మున్నదని మనవిచేసితిని.

పద్మి — (తనలో) హుఁ. (ప్రకా) అన్యోన్యానురాగముమాట యెవ రడిగినారని చెప్పితివయ్యా! నీమాట నేనడుగగ నామెమాట కూడ నీవేచెప్పనేల? అది నీవు చెప్పఁదగదు. నే నామెను గనుగొనకపోవుదునా?

నారా — మీయిష్టము.

పద్మి — నీ విఁకఁ బోవచ్చును. రత్నప్రభ నిక్కడకుఁ బంపుమని నీవు మీమేనమామతోఁ జెప్పుము.

నారా — అభ్యంతరమేమి? సెలవుదీసికొందును. (పోఁబోవును)

పద్మి — ఉండు. ఉండు. రత్నప్రభ నిక్కడ కెవ్వరుతీసికొనివచ్చెదరు?

నారా — ఆమెతండ్రియే తీసికొనివచ్చును.

పద్మి — ఆతఁడు పెద్దవాఁడు. అతని నెందులకు శ్రమపెట్టవలయును? పోనీ రత్నప్రభ వెంట నీవే రాకూడదా?

నారా — నే నెందులకు? నేనువచ్చితినిగాదా! నాపరీక్ష యేదో యైనదిగాదా?

పద్మి — నీవు తిరిగి రాఁదలఁచుకొననప్పుడు వెళ్ళుట యెందులకు? ఇక్కడనే యుండుము. ఆమెవచ్చినతరువాత నిద్దఱుపోవచ్చును.

పద్మి—రత్నప్రభను దీసికొనిరమ్మని యామెతండ్రికి మఱియొకనిచే
వార్తనంపెదను.

నారా—చిత్తము. సెలవు.

పద్మి—సరే. (నారాయణవర్మ పోవును.)

ఎవరక్కడ ?

(నేపథ్యమున) అమ్మా! ఏమి సెలవు ?

పద్మి—ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మాలినీ ! నారాయణవర్మ వెళ్ళినాఁడా ?

మాలి—ఆ.

పద్మి—అతని మొగమును నీవు పరిశీలనముగఁ జూచితివా ?

మాలి—ఏమమ్మా అట్లడుగుచున్నారు ?

పద్మి—తిరుగ ప్రశ్నింతువేల ? చూచితివా ?

మాలి—చూచితిని.

పద్మి—సంతోషముగానున్నఁడా ? విచారముగానున్నఁడా ? ఆలోచన భారమున నున్నఁడా ? సందేహాన్వితమైయున్నఁడా? సంభ్రమ సంకులమై యున్నఁడా ?

మాలి—అంతసూక్ష్మపుసంగతులు నేను జెప్పలేనమ్మా

పద్మి—నీ మొగము. నీకుఁగన్నులెందుకు. నెమలితోఁకకుఁ గన్నులే— నీకుఁగన్నులే. మంచమునకుఁగన్నులే— నీకుఁగన్నులే. ముంజెకాయకుఁ గన్నులే— నీకుఁ గన్నులే. ఎందులకున్నకన్నులు. సూక్ష్మపుసంగతులు చెప్పలేనంటివికదా ! పోనిమ్ము. అతఁడు చుఱుకుగా నడచినాఁడా ? మెల్లఁగనడచినాఁడా ? అటునిటు కాకుండ నడచినాఁడా ? అడుగు వేసినప్పుడు బింకముగ వేసినాఁడా ? వదులువదులుగ వేసినాఁడా ?

మాలి—అతనియడుగు నామెడపై వేయకపోవుటవలన నెట్లువేసినాఁడో చెప్పలేనమ్మా!

పద్మి—ఓసి నీగొంతుకఁ గోయ! చమత్కారపుమాట లేడ్చుచుంటివా! ఆతనికాలు నీగొంతుకపైఁ బడలేదందువా? ఆలోపముఁ దీర్చుటకు నేనుంటినిగాదా! పో! ఆవలికిఁ బో! నీవిక్కడ కింక రానక్కఱలేదు. (మాలిని పోవును.)

నాసేవకుఁ బనుచుదాసిని జేర్చునెడల నది యితరదృష్టిచే నాసేవ తిన్నగఁ జేయదేమోయని యీమానలిదాసిని జేర్చఁగ నది యీతీరుననున్నది. బుద్ధిహీనయేగాని విశ్వాసవతి.

(నేపథ్యమున) అమ్మా! స్నానమునకు దయచేయవచ్చును.

పద్మి—మాలినీ!

మాలి—(ప్రవేశించి) అమ్మా!

పద్మి—ఈయుదయమున నూరిలోని విశేషములేమియు చెప్పలేదేమి?

మాలి—ఇచ్చటివిశేషములలోఁ దెలిపిలేకపోయినది. అమ్మా! ఒకబైరాగి వచ్చి కోటగుమ్మమునొద్ద నిన్నసాయంకాలము నుండియుఁ గూరుచుండియున్నాఁడు ఆతఁడు చక్రవర్తినిగారి దర్శనము నపేక్షించియున్నాఁడు. మీ కామెదర్శనముకాదనియు, మంత్రిని జూచి మీయభీష్టమేదో చెప్పుకొనుఁడనియు నెందఱో చెప్పినారు. ఆమెదర్శన మగువఱకు నేనిక్కడ నభోజనముగఁ గూరుచుందునని ప్రతిజ్ఞచేసి యట్లుకూరుచుండినాఁడు. ఏమిసెలవు?

పద్మి—ఆతనికాపట్టెందులకో? నేనిప్పుడు చూడనొల్లను. మధ్యాహ్నమునఁ జూతునని చెప్పుము. చూచుట నిశ్చయము కావున భుజింపుమని నేనుగోరితినని చెప్పుము.

మాలి—చిత్తము. స్నానశాలకు దయచేయుఁడు.

పద్మి—సరే. నీవు మూఁడుగంటలకు నాతోమాటలాడి మఱియాతనిని దీసికొనిరావలయును.

మాలి—చిత్తము. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

పద్మిని

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము—అంతఃపురము.

[ప్రవేశము—మాలిని, పద్మిని]

మా—పట్టగిదసలాగున నున్నాఁడమ్మా- పడుచువాఁడు.

ప—అట్లైన విరాగియెట్లయ్యెను? అతఁడు దొంగబైరాగియేమో సుమా?

మా—నిజమైన బైరాగియైనయెడల మీకు లాభమేమి? దొంగవాఁడైనయెడల నష్టియేమి? ఏవఁడో యొకఁడు; మీకు రాణిగారు దర్శన మిప్పించెదరు, భుజింపవయ్యా యని యతని బతిమాలితిని, అంగీకరింప లేదు.

ప—నా కీపాపముగూడ నెందులకు? త్వరగఁ దీసికొనిరమ్మా. మూఁడునిముసములకంటె నేనెక్కువ యవకాశ మాతనికీయఁ జాలను. ఆసంగతి యాతనితోఁ జెప్పి మఱి తీసికొనిరమ్మా.

మా—అమ్మా! వెళ్ళనా?

ప—మాలినీ! వెళ్లుదువు గానిలే. చూడు. ఈదినమున నేమో కాని మనస్సు మనస్సులో లేదుసుమా?

మా—ఔనమ్మా. అడిగినయెడలఁ దిట్టుదురేమో యని యూరకుంటిని గాని నేను గనిపట్టకపోలేదు. కోడిమాంసము పెనగకుర్వా చేసిన యిగురు మీకెంతయో యిష్టముకదా యని చేయించితిని. వ్రేలితో ముట్టుకొననైన ముట్టుకొనక పోతిరి.

ప—నామాట కేమి? మన యతిథిసుఖము ముందుగా మనము చూడఁ దగినది. విజయనారాయణవర్మ సుష్ఠుగా భుజియించినాఁడో లేదో కనుగొంటివా?

మా—ఆతని కేమమ్మా మన్నెపుగొరవంక మిరెపుబొడ్డను మింగి నట్లాతఁడొక్కటే మింగుట కాని నములనైన లేదఁటమ్మా.

ప—హుఁ (దీర్ఘనిశ్వాసముతో) నాతో నిచ్చటఁ జిన్నతనమునఁ జదువుకొన్న రత్నప్రభ నీకు జ్ఞప్తిలో నున్నదా?

మా—లేకేమమ్మా! ఆమె మీవయస్సుదే కాదా? కంటిలోఁ గుదపలాగునఁ బుట్టుమచ్చయున్న పిల్లయే కాదఁటమ్మా?

ప—ఆమె నాకంటె రెండేండ్లు చిన్న. కంటిలోఁ బుట్టుమచ్చమాటయే చెప్పితివి, కాని చెవికున్న వంకరమాట చెప్పితివి కావేమి?

మా—అమ్మా! పెద్దవారిలోపములు మేము చెప్పఁగూడదు. కంటిలోఁ బుట్టుమచ్చ యదృష్టచిహ్నము కావునఁ జెప్పితిని.

ప—సరి. దీని కేమి? ఆమె చక్కనిదనియే నీ యభిప్రాయము కాదా?

మా—ఆసంగతి నాకెట్లు తెలియునమ్మా?

ప—తెలియక పోవుటయేమి నీ కొమగము?

మా—ఆఁడుదాని చక్కఁదనము గ్రహించుశక్తి యంతో యింతో మగవానికున్నది కాని యాఁడుదానికి లేదు. ఒక యాఁడుది మఱియొక యాఁడుదానిని జూచునప్పుడు మొట్టమొదటఁ బరీక్షించునదేదనగా! గాగరా యేను పీటీందో తొమ్మిది పీటీలదో- తొడుగుకొన్న తైకది పాలపిట్టరంగో భరతపక్షిరంగో- పెట్టుకొన్న జూకాలలో నిముత్యములు గట్టివో గుల్లవో యంతే- ఈప్రథమ పరీక్షయైన తరువాత, రెండవపరీక్ష యేదో చెప్పనా? నుదురురవంత యెత్తు. పెదవి కానంత బెట్టు. గడ్డము కొంక నూలువాసి పొడుగు. ఎడమచేతికి పుప్పిగోరు. ఇది

రెండవపరీక్ష. ఇంతటితోఁ బరీక్షకు భరతవాక్యము. అంతే కాని యీఁడుదాని యవయవములచక్కఁదనము మఱియొక యీఁడుది గ్రహింపదు. గ్రహింపలేదు కూడను. మొత్తము మీఁద నాఁడుదానిసౌందర్య మాఁడుదానికి నచ్చదు. ఎవరిమట్టునకు వారే యెక్కువరసలని వారినమ్మకము. బుద్ధిగ్రహణ విషయమునఁ గవులలోఁ గూడ నిట్టి తెగులేయున్నదఁట. కాని నా కాసంగతి మట్టునకుఁ దెలియదు.

స — అట్లైన నా సౌందర్యము నీకు నచ్చలేదన్న మాటయేనా ?

మా — అబ్బే. బజారుమాట చెప్పినాను గాని కోటమాట చెప్పినానా? అమ్మా! మీసౌందర్యము నాకు నచ్చకపోవుట కూడనా ? ఎంతమాట ?

స — చూడు-రత్నప్రభది గుండ్రముగమని జ్ఞప్తియున్నదా ?

మా — ఆ- గుండ్రమొగమే.

స — మగవానికి గుండ్రమొగ మిష్టమా ? కోలమొగ మిష్టమా ?

మా — మగవాఁడనుచున్నా కొకఁడెవ్వఁడైననున్నాఁడా అమ్మా! ఎంత మందిముండకొడుకులు గలసి మగజాతియైనదో-మొత్తముమీఁదఁజెప్పఁబట్టవంటి మొగముగలవాని కవ్వకాయవంటి మొగముగలయాఁడుదిష్టము. పందిటిదోసకాయవంటి మొగముగల యాఁడుదాని కత్తిపీటపాత్రమువంటి మొగమున్నమగవానిపై నిష్టము. ఇదిదేశాచారముగా జరుగుచున్నపద్ధతి. కాని మఱి యొకటి కాదమ్మా! ఇందులోను దెటుకులు తిరకాసు లెన్నో యుండవచ్చును. కొందఱు మగముండకొడుకుల కవసరమే సౌందర్యము కాని యంతకంటె లేనేలేదమ్మా! ఈమాటల కేమికాని బైరాగిమాటల నేల చెప్పినావు?

ప—పరే. తీసికొనిరమ్ము. మూఁడునిమిషములకంటె నే నెక్కువ
సేపు కూరుచుండనని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

సౌందర్యరసగ్రహణమున మాలిని చెప్పినమాటలు కొంత సత్యముగను కొంత యసత్యముగను గానిపించుచున్నవి. విజయనారాయణవర్మది కోలమొగము కావుననే రత్నప్రభగుండ్రముగ మాతని కంతయిష్టమైనది అంతవఱకు సత్యమేకాని కోలమొగముగల నేను విజయనారాయణవర్మ నంతగాఢముగా వలచుట యేలసిద్ధించెను? ఇచ్చట నాపరిపాటి యసత్యముగఁ గానఁబడుచున్నది. ఈవలపు నాకెందులకుఁ గలుగవలయునో, దీనివలన నేమియూడఁదలఁచియున్నదో యేమియుఁ దెలియదు. నాతండ్రి నాకు నియమించినభర్త నిదివఱకుఁ జూడనైన లేదు. ఏమో ఒక్కసారి కాఁబోలును మాతండ్రి సభలో మంచపుఁగన్నులతో నేమిచూచితినో యెవరిని జూచితినో జ్ఞప్తియెంత మాత్రమును లేదు.

[నేపథ్యమున] సాధువర్యా! ఇటు. ఇటు.

బైరాగిని దీసికొని మాలినివచ్చుచున్నది. నిలువఁబడియే యట్టి మహనీయుని గౌరవించుట మంచిది. (నిలువఁబడును.)

[మురళీమనోహరుఁడు మాలినితోఁ బ్రవేశము.]

విరాగివతంసమా! నమస్కారము.

ము—(తనలో నదరిపడి యట్టె శాంతించి)

గీ. బగ్గుమనువెల్గు హృదినుండి । బ్రహ్మరంధ్ర
మంటి వెన్నముద్దలకోటు । లంబరమునఁ
జెవులలో హోరుగలుగఁ । జిమ్మివైచి
నట్టు లొకకెవ్వుపాటుతో । నయ్యొ నహహ!

౦—విరాగివతంసమా! నమస్కరించితిని. ఉపవాసమునఁగాఁబోలు వారలుకమొండఁగ మాటలాడ లేకుండనున్నారు. నీరసతచేఁ దూలుచున్నారు. మాలినీ! నీవుపోయి పరిమళభరితమైన చల్లని నీరుతెమ్ము.

ము—నారాయణ- వలదు. నారాయణ- వలదు.

న—(తనలో) నేను నారాయణవర్మను వివాహముచేసికొన నిశ్చయించికొనియుండ నారాయణ వలదు నారాయణ వలదని యీతఁడపశకునముగ నాశీర్వదించెనేమి? (ప్రకాశముగ) మీరట్లు దయచేయుఁడు.

ము—(తనలో)

గీ. పెండ్లికూఁతును జూడఁగఁ । బెండ్లికొడుకు
వజ్రహారాలతోడుగుతో । వచ్చుఁగాని
బిచ్చగానిరూపంబున । వచ్చునో ?
మగువఁగనునాన నన్నిట్లు । మార్చివైచె.

గీ. తనువుబంగారుచాయయుఁ । గనులనైల్య
ముధరశోణిమ గాగరా । యూకువచ్చ
మణులజిలజిలతలకట్టు । మబ్బునందు
వేయియిండ్రచాపము లుద్భవింపఁజేసె.

గీ. కపటసన్యాసినై నను । గావలసిన
యట్టియమనస్కతాసిద్ధి । యంతలోన
నమ్యె నాదుజన్మంబు కృతార్థమయ్యెఁ
జూడరానట్టివెల్గు నే । చూచినాఁడ.

న—అయ్యా! ఒకపావుగడియసేపు శ్రమతీర్చుకొనుఁడు. పిమ్మట నే మాటలాడవచ్చును. మాలినీ! నీవు శీఘ్రముగా నాయనకు విసరుము. (మాలినిపోవును.)

ము —(తనలో) సన్యాసివేషమునన్నుఁగాని నన్నీమహాపదని సేసెట్టు
సన్యాసివేషము వేయవలసివచ్చినది స్వార్థమునకై వేషధార
ణము తలఁపుగఁ బ్రకృతిలో జరుగుచున్నదే కాని యొక్క నా
తలనే పుట్టినదా ?

గీ॥ విటుని సర్వస్వము గ్రహింప । వెలవెలంది
స్వచ్ఛకులసతీపాతివ్రత్య । మభినయించు
విభునిభూషలు హఱియించు । వేడ్క ద్రోహి
భక్తివిశ్వాసగీతము । లాపుచుండు.

జనులధనము కొల్లగొట్టఁ । గోనగ దొంగ
పరమదేశభక్తుని రంగు । బాముకొనును
ముద్దరాండ్రను కౌఁగిటఁ । బోకువబోజుఁగు
కల్లజపలను దాల్చి । భాగవతమాడు.

తరుణికోఱికే నవశాటి లా । తాముపూని
కపటయతిసాయ తెరదాటి । కథచువినుతు
తనుమనసులందు మాయబొం । తలనుగప్పి
గజ్జెకట్టట, జనసైజ । గతియొసతము.

ధనమొ, కీర్తియొ రాష్ట్రిమో । వనజముఖయొ
యేదో మరియేదో జనుఁడు కాం । క్షింపకుండఁ
దీరదందుకై మాతుసి । గారములను
దాల్చి తెయితెక్క లాడుట । తప్పదెపుడు.

కుంత్రిబాహ్యాలు నటులని । ప్రజలుతలఁతు
రిలను నటకుఁడుగాని వాఁ । డెవఁడుగలఁడు
జగతియే నాటకము సర్వ । జనులు నటకు
లవసరముబట్టి యాడుచు । రాటలన్ని.

[మాలిని పీవనతోఁ బ్రవేశించును.]

మ—రాజ్ఞీమణీ! మీదాసి నాకు విసరనక్కఱలేదు. నేను సుఖముగ నున్నాను. మీయాదరమునకు మిగుల సంతసించితిని. నే నిటకువచ్చినకారణమేదో సంక్షేపముగఁ జెప్పెదను. వారాణసిలో గంగాతీరమున నొకమఠము బైరాగులకొఱకుఁ గట్టించుటకు సంకల్పించుకొనియున్నాను. విశేషధనసాధ్యమైనపని యగుటచేతఁ జక్రవర్తినియొద్దకు వచ్చితిని. వలదనుచుండగా నింకవిసరెద వేల?

వ— మాలినీ! నీవు పో.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

అయ్యా! కాశీక్షేత్రమున నిదివఱ కనేకమఠము లున్నవి కాఁబోలు నేమి?

మ—ఎన్నియున్నను బైరాగు లాఁకటపుబాధ నొందుచున్నారు.

వ—బైరాగులసంఖ్య వృద్ధియగుచున్నదా యేమి?

మ—అగుచుండుటలేదా?

గీ॥ దేహసౌఖ్యమే పరమావధిగ గణించు
జాతిగల దేశమందుఁ బాచకులు తొత్తు
లనృతవాదులు తుచ్ఛశాస్త్రార్థవిదులు
కర్మశాలలు నభివృద్ధిఁ గాంచురీతి.
భవవిముక్తియే యవధిగాఁ బరిగణించు
మనదు భరతఖండంబున దినదినంబు
భక్తవరులు బైరాగులు పరమదాత
లన్నశాలలు దేవాలయములు మించు.

వ—వీరందఱు నిజముగా బైరాగులనియే మీయభిప్రాయమా?

ము—వారు కాకపోవుట వారిది తప్పు. కాదని యనుకొనుట మనదీ తప్పు.

ప—ఈమాత్రపుఁ దప్పునకేమి ? ఇతరులమాట యటుండుఁడు. మీ మాటయే యడుగుచున్నాను. యథార్థవిరాగత మీ కుదయించుటచేతనే యిట్లయితిరా ?

ము—(తనలో)

గీ. వేసినది దొంగవేసమై । వెలయుచుండఁ
గొంక కేవంకఁ గూఁతనో । కూయవలయు
పూసినది హరితాళంపుఁ । బూఁతగాఁగ
బెదరి కేకుంటగంతునో । వేయవలయు.

(ప్రకాశముగా) యథార్థమైన వైరాగ్యమునొందియే నే నిట్లయితిని.

ప—హేహేహే! పడుచువాఁడవు—ఆదిత్యతేజముగలవాఁడవు—ప్రభుకుటుంబములోనివాఁడవలెఁ గానఁబడుచున్నావు. మీకు ప్రపంచవైముఖ్య మెట్లు కలిగినదయ్యా!

ము—చక్రవర్తినీ! మనుజునిప్రాయముకాని, తేజముకాని జన్మాధికతకాని, వైరాగ్యప్రవృత్తికెన్నడైనఁ బ్రతిబంధములగునా? ప్రపంచమా దేవపుట్టుటకేదో మహాకారణమావశ్యకమని యనుకొనుచున్నారా! కాదు. స్వల్పకారణ మందులకుఁ జాలును. కన్నులిన్నగాఁ దెఱచిచూచినయెడలఁ గనఁబడునదంతయు రోఁతకాని మరియొకటియా? బాగుబాగని మనము కొనియాడువస్తువున్నదే. దానిని దిన్నగాఁ బరీక్షింపక మన మట్లు కొనుచున్నాము. కాని దాని చాటున నేమున్నదో చూచిన యెడల నిఁక భవమందు వాంఛయుండునా? తెల్లవాఱినది మొదలు చూచినవస్తువులనే చూచి, యాడినమాటలనే యాడి, చేసినపనులనే చేసి, తలఁచినతలఁపులే తలఁచి, గిఱగిఱరంకులరాట్న

ములోఁ దిరుగుటకంటె విసుఁగు మరియొకటి యుండునా? ఈ విసుఁగువలనఁ గొందఱు సన్యసింతురు. కాక మరియొక్క సంగతి.

శ—ఇఁక నే సంగతియు నక్కఱలేదు. ఇట్టికొన వెఱ్ఱిప్రకృతులు సన్యసించినంతమాత్రమునఁ బ్రపంచవస్తువులలోని రోఁత తగ్గినదా? దినచర్యలోని పునరావృత్తిదోషము తగ్గినదా? ఈ రెంటిలో వారికున్నట్టునకైన నేది తగ్గినది? ఇఁక సన్యసించుటెందులకు? వడుచు సన్యాసుల శిక్షించుటకొక చట్టముండు నెడల మీ రిట్లు యుందురా? మీరే రాజ్యములోనివారో కావున సరిపోయెను గాని మీరు మా రాజ్యములోనివారే యైనయెడల మీరు సన్యసించుటకు నే నంగీకరించి యుందునా? జరిగినదేదో జరిగినది. ఆచింత యిప్పుడక్కఱలేదు. కాని మీ రేయే విద్యల నభ్యసించినారు?

మ—విద్యలేవియు విశేషముగ నభ్యసించి యుండలేదు. ఒక్క జ్యోతిషమందు మాత్రము కొంత ప్రవేశము కలుగఁ జేసికొంటి.?

శ—అలాగా? మీరు మంచిసమయమునకే వచ్చితిరి. మాకోటలోఁ ద్వరలో నొకవివాహప్రధానముహూర్తము పెట్టవలసియున్నది. పెట్టుదురా?

మ—ప్రధానమా? ప్రధానము జరుగుటకేమి కాని, మీకు బహు మనస్తాపము, బంధువిరోధము కలుగుటకు సిద్ధముగనున్నవి.

శ—(తనలో) ఇంతవఱకు సరిగనే చెప్పినాఁడు. మనస్తాప మారంభమే యైనది. అది వృద్ధియగును గాఁబోలు. బంధువిరోధము నను నేను గణింపను. ఏమివచ్చినను సరియె. (ప్రకాశముగా) అయ్యా! ఈసంగతి మీ రెట్లు చెప్పగలిగితిరి?

మ—గ్రహాబలాబలములచేత—(తనలో) మొదటినుండియు నాహస్త మవలంబించి పనిచేయుచున్న మాలినికీసారి విశేషధనమిచ్చి యున్నిసంగతులు తెలిసికొనుటవలన నాజ్యోతిషజ్ఞానమున కింత కాంతివచ్చినది.

ప—ఇంక నన్నుఁగూర్చి యేమైనఁ జెప్పఁగలరా? నాజన్మనక్షత్రము—

మ—అది నాకక్కఱలేదు. ముఖమునుజూచియే చెప్పఁగలను. (నిదానించి) మిమ్మొకరాజపుత్త్రుఁ డసాధారణముగా వలచియున్నాఁడు.

ప—అది యెందులకు? అది యెందులకు? ఆసంగతి యాతనిగూర్చినది కాని నన్నుఁగూర్చినది కాదే? ఆతఁడు నన్నువలచెనా? అందులో నసాధారణముగనా? నన్నుఁ బ్రేమింపుమని యాతని నేను గోరితినా? చంద్రికళను వలచినయెడల నాతని కేంత ప్రయోజనమో నన్నువలచినయెడలఁగూడ నంతే. అతనివల పాతనిలోఁ దెగటారవలసినదే. కాని యది యక్కఱకు వచ్చునా? రానిచ్చెదనా? నన్ను వలచినాఁడట అబ్బ! వలచుటకు నేనంత మీఁదమీఁద నున్నాననుకొనెను గాఁబోలు! తాను సామంతరాజనియు నేను జక్రవర్తినినియుఁ దానెఱుఁగఁడా? ఎంతభయభక్తులులేని ప్రవర్తనము!

మ—(తనలో) ఈమాటలిదివఱకు మాలినివలన వినినవే కాదా? ఇప్పుడు తిరిగి నే నేల చింతింపవలయును? ఎప్పటికైన నీమె మనస్సుతిరిగి నన్నంగీకరించునా? నేను సంసారినే యగుదును. కాదేని దొంగసన్యాసమే నిజమైనసన్యాస మగును. (ప్రకాశముగా) మీరు చక్రవర్తిని యగుటచే నెన్నటికైన మిమ్ము సామంతరాజే వివాహమాడవలయును గాని మీతో సమానుఁడగు చక్రవర్తి యింక నొకఁడేఁడీ? పరదేశచక్రవర్తులతో

మనకు సంబంధములు లేవయ్యెను. ఆతనివల నసాధారణమైన దని యేలచెప్పితిననఁగ మీ రాతనివరింపకుండు నెడల నాతఁడు ప్రాణపరిత్యాగమైనఁ జేసికొనును. భవపరిత్యాగమైన జేసికొనును.

ప—ఇప్పుడు మీరు చెప్పినమాటలు జ్యోతిషపరిజ్ఞానమువలనఁ జెప్పిన మాటలు కానట్లగపడుచున్నది. నా మొగము చూచి యాతని చావు కాని, సన్యాసము కాని మీ రెట్లు చెప్పఁగలిగితిరయ్యా?

ము—గీ. అర్కుఁడని చంద్రుఁడని శుక్రుఁడని గ్రహంబు
లన్ని వేర్వేఱు నామంబు । లందియున్న
నన్నిరూపంబులను వెల్గు । చున్నయట్టి
తేజ మొక్కటి యానుగా । దే లతాంగి!
అబ్దమని సంద్రమని గంగ । యనుచు భిన్న
సంజ్ఞలే కాని యొక్కటే । జలము కాదె
కుండ గుడియను పైభేద । ముండుఁ గాని
యంతరాకాశ మొక్కటే । యగునుగాదె?
ప్రాణులన్నియు బహువిధ । నాకృతులను
గర్మభేదంబులను బట్టి । కలిగియున్న
నన్నిప్రాణులలో నిండి । యున్న యాత్మ
తత్త్వమున నొక్కటే యంచుఁ । దలఁపవలయుఁ.
తనదు నాత్మఁ బరీక్షించు । కొనిన యోగి
యెల్లవారల నాత్మల । నెఱిఁగియుండు
నన్ను నే నెఱుంగుటచేత । నిన్నువలచు
వాని యాత్మ నెఱింగిన । వాఁడనైతి.

ప—అటులైన నితరులహృదయములన్నియు మీకుఁ బ్రత్యక్షము లేనా?

ము—తెలిసికొనఁ దలఁచినయెడలఁ గరతలామలకములే కాని మే మట్లు చేయము.

ప—కాని యిది జ్యోతిషశాస్త్రప్రజ్ఞయా ?

ము—కాదు మఱియొకటి

ప—ఏదియైన నాకేమి కాని నాహృదయమును బరిశీలించి చెప్పుఁడు.

ము—ఏదో లబ్ధికై వచ్చినవాఁడను నేను మీరహస్యములు బైటఁ బెట్టుటేల ?

ప—మీ లబ్ధి యందువలనఁ జెడునది కాదు. మీరు సరిగా జెప్పినయెడల మీరనుకొన్నలాభముకంటె నెక్కువలాభము కలుగును.

ము—(నిదానించి) రాజ్ఞీమణీ! నేను జెప్పఁబోవునది సావధానముగ వినఁ బ్రార్థింతును. మిమ్ము వలచినవానిపై మీకుఁ బ్రేమము లేదు.

ప—ఔను. కళింగరాజపుత్త్రునిపై నాకుఁ బ్రేమ లేదు. ఆసంగతి నే నిదివఱ కనినమాటలవలననే తెలిసికొనఁదగినది. గొప్ప జ్యోస్యమే చెప్పితిరి.

ము—అంతటితోఁ గాలేదు. ఇంకఁ జెప్పుచున్నాను. మీరు మఱియొక రాజపుత్త్రుని గాఢముగా వలచిరి. కాని యాతఁడు మిమ్మపేక్షింప లేదు.

ప—ఆఁ. ఆఁ. నిజముగా నిది హృదయపరీక్షవలనఁ జెప్పినదేనా ? నిజముగా మీరు దైవజ్ఞులు. నేను చాల సంతసించితిని. కాని మీకుఁ జిన్నవయస్సగుటచేతఁ గొంత యనాలోచితముగఁ జెప్పినారు. నా కవమానకరమైనమాటయైనప్పు డదిసందేహముతో సంకోచముగాఁ జెప్పఁదగినది సౌందర్యవతినై చక్రవర్తినినైన నేనువలచినవాఁడు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవుటకంటెఁ

బరాభవము నాకున్నదా? ఆతఁడు నన్నపేక్షింపఁడని మీరు ధారాళముగా నే నేమనుకొందునో యనుసంశయమైన లేకుండఁ బలికినారు. నాయాశాభంగమునకై, నాపరాభవమునకై మీరు విచారింపకపోవుటయే కాక యుత్సాహమొందుచున్నట్లు గూడ మీముఖవైఖరిచేఁ దెలియుచున్నది. ఆతఁ డింతవఱకు నన్నుఁ బ్రేమింపకపోవచ్చును గాని యిఁకముందు నేను జేయఁదలఁచినప్రయత్నమువలనఁ బ్రేమించునేమో-ప్రేమింపఁడని మీ రెట్లు స్పష్టముగఁ జెప్పఁగలిగితిరి? ఇప్పటివఱకే హృదయపరీక్ష కాని ముందు హృదయమందుఁ గలుగఁబోవు మార్పుల నెట్లిప్పుడే పరీక్షింపఁగలిగితిరి? ఒకవేళ నన్నాతఁడు ప్రేమింపఁడనియే నిశ్చయపఱుపుఁడు- ఆమాటనంత విస్పష్టముగఁ జెప్పి నామనస్సును మీరు బాధింపవచ్చునా? మీ కింతభయహీనత యెందువలన? నా మనస్సునకు నొప్పికలిగినయెడల నేను జేయలేనిపని యేదైన నుండునా? నాబాధను దగ్గించుటకు మీవంటివారు నాకుఁ దోడ్పడుటకు బదులుగా బాధను వృద్ధిచేయుటకై ప్రయత్నించుట తగునా? సరే యిది యటుండనిండు. ఆతఁడు నన్ను బ్రేమించుట కేమియభ్యంతరము?

మ—ఆతఁడు మఱియొక కాంతను వలచినాఁడు.

శ—ఆకాంత యాతని బ్రేమించినదా?

మ—ఆ.

శ—సరే! 'ఆ' యని యాకాశమంత నోరు తెఱచియంటిరే. ఆతనిపై నామె ప్రేమ యెక్కువయో నాప్రేమ యెక్కువయో బాగుగా నిదానించి చెప్పఁగలరా?

మ—రెండిటికి భేదము చెప్పుట కష్టము.

ప—కష్టము కావుననే మి మ్మడుగవలసివచ్చినది. మీకున్నయాత్మ సాక్షాత్కారము నాకున్నయెడల నీసరికిఁ బ్రపంచము నల్లలాడించియుందును. ఆతనియెడల నాప్రేమయెక్కువయో? నాప్రేమ యెక్కువయో? మహాత్మా! ఇది ముఖ్యమైన యంశము. నిదానించి బాగుగాఁ జెప్పవలయును.

ము—చెప్పుటకుఁ బ్రయత్నింతును. ప్రక్కగట్లనున్న ప్రబ్బపూలు తమ మొగములను నీటిలోఁ జూచుకొనుచు నవ్వుకొనుచుఁ దలలూచుచుండఁ జల్లగ నిమ్మళమ్ముగఁ బచ్చని బీళ్ల నడుమఁ బ్రవహించు పంటకాలువవలె యామెవలపున్నది ఎత్తైనకొండలనుండి ప్రచండధాటితోఁ బ్రబలవేగముతోఁ దలక్రిందుగా గ్రిందఁబడి ప్రవాహవేగమునఁ గూడఁ గొట్టుకొనివచ్చుచున్న చెట్లతో రాలతో భయంకరములైన సుడిగుండములను గలిగించుచు నాకాశమంతయుఁ గ్రమ్ముకొనిన తుంపరలమబ్బులందు శక్రధనుశ్శతమును గల్గించి, చల్లనయ్యును, దీక్ష్ణమైన యాకృతితో సుందరమయ్యును రౌద్రమైనరూపముతో పొలుగొందుమహాజలప్రపాతమువలె మీవలపున్నది.

ప—నా కీపాము మెలికమాటలు నచ్చవు. నాప్రేమయే యెక్కువయని ఘంటాపథముగాఁ జెప్పరెందుచేత? మరియొక్కసారి యడుగుచున్నాను. చెప్పరెందుచేత?

ము—ఒకటి యెక్కువయేమి? ఒకటి తక్కువయేమి? దాని నైజమది. దీనినైజమది. మనోమార్దవమును గలుగఁ జేయు మర్దళధ్వనివలె నామెవలపున్నది. హృదయావేగమొనర్చు భేరీరవములె మీయనురాగ—

ప—అదిగో! తిరుగ నట్టి కప్పదాటుమాటలాడెద రేల? నాప్రేమయే యెక్కువయని స్పష్టముగాఁ జెప్పరు. అందువలన నసత్య

కథన దోషము మీకు లేదు. నేనూరక యుక్తిగతిని గాని నాకంటె నామె హృదయము మీకు బాగుగా నెఱుఁగుదురా? మీ యాత్మదర్శనము నాయనుభవముగంటె నెక్కువది కాదు. ఆమెకు నాయందంత ప్రేమయే! నాకొఱకుఁ జగఁ వృకొన్న యింతకు ల్లని. మొత్తమెత్తని యొడలు, భయశీలములై సాధువులైన కన్నులుగల లేడ తెమ్మంటిని. ఆఁ యని నేనట్లు కన్నెఱ్ఱ చేయు నదికిఁ గన్నులనీరు తెప్పించుకొనదే! ఎక్కడఁ గూలఁబడుమన్న నక్కడఁ గూరుచుండునదే! ఏవస్తువైనఁ గావలయునని యెవ్వా రైన నంకుశపట్టు పట్టినదా? ఇయ్యవియెడలఁ దాను దానిని సాధించి తెచ్చుకొనుదాఁకఁ దహతహలాడినదా? వట్టి జావ కడికట్టుదాని కనురాగము బలిష్ఠముగా నుండునని మీ రెట్లు నుకొంటిరయ్యా? దేహతత్త్వమునుబట్టియే యనురాగతత్త్వము గూడనుండును. ఈమాట లేల? నాయనురాగమే యెక్కువ యని మీరొప్పుకొంటిరి కాని. మఱియొకటి —

ము—మఱియొకటి చెప్పెదను.

వ—ఏదది?

ము—ఆతని కాతనికాంత యం దెక్కువ ప్రేమమో? కళింగరాజ పుత్త్రినికి మీయం దెక్కువ ప్రేమమో మొలచినది మొల చినట్లు, పూచినది పూచినట్లు చెప్పెదను.

వ—ఆమాట మీరనఁదగదు. నేను వినఁదగదు. తెలిసినదా?

ము—మీరు ప్రేమించినయాతఁడు మిమ్ముఁ దిరుగఁ బ్రేమింపకపో వుటచే మీకు మహాపరాభవముకలిగెనని మీరిదివఱ కిబ్బంది పడితిరే! మిమ్ముఁ బ్రేమించిన కళింగరాజపుత్త్రిని మీరు ప్రేమింపక యిట్లు పరాభవించుట మీకు బాగుగానున్నదా? మీమనస్సువంటిదే కదా యాతనిమనస్సుకూడను—

ప—మాలినీ! ఈయనను నాయనగారిపూజామందిరమున విడియింపుము.

మా—చిత్తము. మహాత్మా! దయచేయుడు.

ము—రాజ్ఞీమణీ సెలవు.

ప—సరే.

(మాలిని మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

స్ఫటికశాలలో విజయనారాయణవర్మ యున్నాఁడు. ఎల్లుండియో యావలెల్లుండియో నాకోర్కెకడ్డుగనున్న రత్నప్రభను దీసికొని యామెతండ్రి వచ్చును. ఇంతలో నాకస్మికముగ నీబైరాగి యెవఁడో వచ్చినాఁడు. ఇటుపైని విజయనారాయణవర్మతోఁ దిరుగ మాటలాడి రత్నప్రభతో మాటలాడవలయునో, రత్నప్రభతో మాటలాడినపిమ్మట నే విజయనారాయణవర్మతో మాటలాడవలయునో, పీద్దఅకంటె ముందుగ నామెతండ్రితో మాటలాడవలయునో యీనడుమ నెప్పు డెవ్వడు బైరాగితో మాటలాడవలయునో యేమియుఁ దెలియకుండ నున్నది. ఎకట దట్టమైన మంచున్నప్పుడు కన్నంత నిష్ప్రయోజనమో నాయూహమంత నిష్ప్రయోజనముగనున్నది. కథనంతను ముందు కుదుర్చుకొని యంకవిభజన మొనర్పకుండ మొండిత్రోవగ నాటకమారంభించుకవివలె నే నీప్రయత్నమున దిగితిని. ముందంక మేదో యాతనికిఁ దెలియదు. నాకుఁ దెలియదు. తుదకెట్లో యతనిగ్రంథము పూర్తియగును. నాప్రయత్నము పూర్తియగును. ఓట్లో స్తుతులో అతనికి సుఖమో దుఃఖమో నాకు—

(నేపథ్యమున) సెలవుప్రకారము బైరాగిని బసలో దింపితిని.

ప—మాలినీ! ఇటురా.

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నాకుఁ దలనొప్పి వచ్చుచున్నది సాయంకాలము కావచ్చుచున్నది. ఉద్యానవనద్వారము తెఱచియుంపుము. అటకు వచ్చెదను.

మా—చిత్తము. (పోఁబోవును.)

మ—చూడు ఉద్యానవనమున నూరక కూరుచుండునెడలఁ దలనొప్పి తగ్గదు. కొంతవ్యాయామము మావశ్యకమేమో విజయనారాయణవర్మ నాతోఁ గుండబంతియాటకు వచ్చునేమో కనుగొందువా?

మా—చిత్తము.

(పోఁబోవును.)

మ—చూడు మాలినీ! అక్కడనున్నావు కాదా? అతనితోఁ జెప్పవలదు. నామూలమున నాతనికి శ్రమమెందులకు? మేనమామ కూఁతుతోఁ బ్రధానముగునని యాతఁడు సంతోషముతో నున్నాఁడు కాఁబోలు నేమి?

మా—భోజనమైనపిమ్మట నాతనిని జూడలేదమ్మా.

మ—మంచిపని చేసితివి. చూడకపోవుటయే నాయిష్టము చూడు. సంగీతము వినుటవలనఁ దలనొప్పి నయమగునేమో?

మా—ఆస్థానగాయనీమణిని బిలిపింతునా?

మ—పోనిమ్ము. పాడునప్పుడు దానిమొగముచూచిన మఱింత తలనొప్పి వచ్చునేమో. ఏమియువలదు. అభ్యంగన మొనర్చుకొందును. అన్నియు సిద్ధపఱుపుము.

మా—చిత్తము.

(మాలినిపోవును.)

మ—మాలినీ! ఇటురా?

[మాలిని ప్రవేశించును]

ఉన్న వేడిమి తలలోఁగాదు. మనస్సులో నున్నట్లున్నదే. అభ్యంగన మెందులకు? నిద్రకు మంచు సిద్ధపఱుపుమని యాస్థానవైద్యునితోఁ జెప్పుము. ఈరాత్రి నేను భుజింపను. ఇప్పుడే పండుకొందును. పడకగదికి దారిచూపుము. మాలినీ! రత్నప్రభ మూఁడు నాల్గుదినములలో వచ్చును. సంగీతములు కావు. నాటకములు కావు. సరసములైన సమస్తవినోదములు నామె గౌరవార్థ మేర్పఱుపవలయునని నే నాజ్ఞాపించినట్లు మంత్రితో వెంటనే చెప్పుము. నాకుఁ బరాకు హెచ్చుగనున్నది. నడు.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

పద్మిని

తృతీయాంకము.

ప్రదేశము—పద్మినియంతఃపురము.

[ప్రవేశము—పద్మిని, రత్నప్రభ.]

ర—అక్కా! నాకొఱ కిన్ని వేడుకలు చేయింపవలయునా? ఇన్ని యుత్సవములు చేయింపవలయునా? నేనేమి క్రొత్తదాననా?

ప—క్రొత్తదాన వైనయెడల నీకొఱ కేమియుఁ జేయింపక యేపోవుదును. ప్రాఁతదాన వగుటచేతనే యందులోఁ జిన్ననాఁటిదాన వగుటచేతనే నీరాకకు నే నింతసంతోష మొందుచున్నాను. నావలెనే నాప్రజలుకూడ సంతోషింపవలయునని యాజ్ఞాపించినాను. నిన్నుఁజూచి యెంతకాలమైనదో చెప్పు. ఈలోపల నొక్క లేఖయైన వ్రాసితివా? నాక్షేమ మెప్పుడైనఁ గనుగొంటివా? నాప్రాణము లన్నియు నీపైఁ బెట్టుకొంటినిగదా! నీకింత దయలే దెందుచేత? తుదకు నేను వార్తనంపినకాని వచ్చితివే కావే!

ర—అక్కా! అన్నిలోపములను మన్నింపవలయునని విధేయురాలనై మ్రొక్కుకొంటిని గాదా! అన్నిలోపములు తీరునట్లిప్పుడు చేతులుకట్టుకొని వచ్చితినిగాదా?

ప—వచ్చితివమ్మా! నా కెంతసంతోషముగా నున్నదనుకొన్నావు! కాని యిక్కడనుండి నిన్ను నేను బొమ్మనియనువఱకుఁ బో నని నామీఁద నొట్టుపెట్టుకొనవలయును.

ర — నీవు సెలవిచ్చి పంపువఱకుఁ బోవనని ప్రమాణము చేయుచున్నాను. అక్కా! ఇట్లాదరించువా రెవరమ్మా! మాతల్లి కాలధర్మమునొందినది. నీవే నాకింక తల్లివి సోదరివికూడను.

ప — చెల్లెలా! నాకుమాత్ర మెవరున్నారు. తల్లిదండ్రులు లేనేలేరు. తోడంతకంటె లేదుగదా? నాకు నీవు, నీకు నేను చెల్లెలా! పూచినగులాబిమొగ్గలాగున నీవెంతకన్నులపండువుగా నున్నావే. కోక కచ్చపోసి కట్టుకొనలేకపోయితివా? ఱైకచేతు లంతపొడుగుగాఁ బెట్టుకొంటివేమే? అంతపైకెగలాగుకొని పోకుండ నంతక్రిందికి సాగిపోకుండ నాఱైకచేతు లెట్లున్నవో చూడు. జిగినీలోనినడిమిరాయిమాత్రము చాల బాగుగా నున్నదే. నాకంటె రెండేండ్లు చిన్నదానవైనను నీవెంతగోవగా నెదిగినావే! మొదటినుండియు మొత్త-యొడలిదానవు. నీవేలాగున్నదువో యని నామనస్సులో నే నెన్నిబొమ్మలుగీచికొన్నాననుకొన్నావు? నీవు పొడుగెదిగిపోవుదువేమో యని నే నెంతయో జడిసినానుసుమా! నీగుండ్రిమొగమునకుఁ బొట్టిగా గుమ్మటములాగున గుదించిన ట్లుండుటయే సొగసమ్మా? మొత్తమువిూఁదఁ గన్నులునిండుగఁ జప్పజప్పనఁ దోటకూరకాడలాగున బాగుగ నెదిగినావే.

ర — అక్కా! నీవుమాత్రము బాగుగా నెదుగ లేదా?

ప — అదుగనక్కఱలేదు. వట్టి కట్టుపడి. ఒడలఁగట్టుపడియే. మనస్సున గట్టిపడియే.

ర — కొందఱకుఁ గాపురముచేయుచుండగా నొడలువచ్చునమ్మా! అక్కా! కళింగరాజపుత్త్రునిమాట స్థిరపఱచితివా?

ప — నాకంటెఁ జిన్నదానవయ్యును ముందుగా నీబావను స్థిరపఱచుకొని నీవు కూరుచుంటివి. కాని యంత యట్లుస్థిరపఱచుకొనఁ

గలరా? ఇంటిలో మగఁడు-మేనయత్తకొడుకు. ఎప్పటికప్పుడే
చాటునుండియో చూచిచూడనట్లు రవంత చూచుకొనవచ్చు
ను. ఆడియాడనట్లు రవంతమాటలు కలుపవచ్చును. చేసిచేయు
నట్లు కానంత యుపచారములు సేయవచ్చును. నీసుఖము
నీసంతోషము, నీయుత్సాహము నాకెందులకు వచ్చునమ్మా!
అనఁగనఁగ నొకరాజఁట. ఆరాజేదో సముద్రతీరమందలి
యొకపల్లె కధికారియఁట. అతని కొకకొడుకఁట. అతని మొగ
ము కోఁతిమొగమో కోఁడముచ్చుమొగమో తెలియదఁట.
అతఁడు మైనపుదిమ్మయో రాతిబొమ్మయో యంతకంటెఁ దె
లియదఁట. అతఁడు భోగాలవీధి భోగయ్యయో ఆచారిదద్ద
య్యయో మొదలే తెలియదఁట. అతనినోటఁబల్లేరుకాయయో
తలలో మట్టిముద్దయో మనసులో దుట్టపురుగో హృదయ
ములో నిసుకదిబ్బయో బొత్తిగాఁ దెలియదఁట. అతని జేసికొన
వలసినదని తండ్రిగారి యాజ్ఞయఁట. చక్రవర్తిని యతనినింకఁ
జెట్టఁబట్టి సింహాసనముపైఁ బెట్టలేదని యూరియమ్మలక్కలు
బుగ్గలు నొక్కుకొందురఁట. నాబ్రదు కిట్లున్నది. ఏమడు
గుదువు!

ర—నీవు చక్రవర్తినివగుటచే నందఱు నీయాజ్ఞకు బద్ధులుకాదా !
కళింగరాజునకు వార్తనంపి పెండ్లికొడుకును బిలిపించి యాతని
విద్యాబుద్ధులు స్వరూపస్వభావాదులు పరీక్షించుటకై కోట
లోఁ గొన్నిదినములు పెట్టుకొనరాదా?

క—నాల్గుదినము లింటియొద్దఁ గట్టివైచికొని పాలుచూచుకొని పరి
క్షించుకొనట కిదియేమిబజ్జబేరమా ? నాపెండ్లిమాట
కేమికాని ముందు నీప్రధానపుసంగతి నిశ్చయింపవలసియు
న్నదికాదా?

ర—అక్కా! మీకు మాయందున్న యభిమానమునకై మేము మి
క్కిలి సంతసించుచున్నాము. ఏనాటిపరశాల, ఏనాటిచిన్న
తనము, ఏనాటిచదువు. మాపరిధానమునకై మీరింత యాత్ర
పడుచున్నారు. నాయందలి మీప్రేమకు హద్దున్నదా?

ప—నీమీఁద నాకు, నామీఁద నీకుఁ బ్రేమలున్న నేమి లేకున్న
నేమి? మీకిద్దఱ కన్యోన్యానురాగ మున్నదిగదా! ఆసంగ
తియే యిప్పుడు కావలసినది.

ర—(సిగ్గు నటించును.)

ప—సిగ్గుపడుట కాదు. ఆఁడుదానికేమి మగవానికేమి యిదే మహావ
సరము. బహుజాగరూకతగఁ బ్రవర్తింపవలసిన సమయము.
ఎత్తునుండి దిగునప్పుడు కాలుజాఱినయెడలఁ గూడ దీసికొన
వచ్చును విషము ప్రమాదమున మ్రింగిననైన వాంతిచేసికొని
తనువు నిలుపుకొనవచ్చును. కాని దుర్భ్రాంతిచే మగనిని స్థిర
పఱచుకొన్నయెడలమాత్రి విడఁకఁ గూడిరాదు. నాలుక అం
పముచేఁ గోయించుకొనవచ్చును. కన్నులలోఁ జీలుకొట్టించు
కొనవచ్చును. అగ్నిజ్వాలను కౌఁగిలించుకొనవచ్చును. కాని
నచ్చని పతితో మాటలాడలేము. ఆతని జూడలేము. అంత
దూరముననైన నిలువఁబడలేము.

ర—అక్కా! అట్టిది కొన్నటికిఁగూడ రాదు. ఆధైర్య మున్నది.

ప—చెల్లెలా! నీమనస్సు నీవెఱుఁగకుండఁ జెప్పుచున్నావని నాకు భ
యముగా నున్నది. బాల్యమునుండి మనమావనిలోఁ బెరిగి తిరిగి
యాడుకొంటిమా యాతనిపై మనకుఁ బత్యనురాగ ముండదు
సుమా! అదిపట్టిచనవుసుమా? సంతతమైన పరిచయముకంటె
నదియెక్కువది కాదు. అదిమైత్రికాని మఱియొకటి కాదుసుమా!
దానినినీవు భర్త్రనురాగమని భ్రమించుచున్నావని నే నాఁడో

శనపడుచున్నాను. ఎదుటఁబడినప్పు డుప్పొంగిపోవుట, రవంత కనుచాటైనయెడలఁ గృంగిపోవుట, యొక్కచోఁ గూరుచుండ మని, యొక్కచో నాడుకొందమని, యొక్కచోఁ బాడుకొంద మని సంతతము దేవులాడుచుండుట యనునవి మైత్రికిఁ బత్యనురాగమునకు సమానధర్మములే. అయినను దానికి దీని కెంతయో భేదమున్నది. మైత్రిలో మానుషికతేజముమాత్రమే యున్నది. పత్యనురాగములోఁ బ్రధానముగ దైవతేజమున్నది. దానిలో నెంతకలసియున్నను భిన్నత్వమున్నది. దీనిలో నెంత దూరముననున్ననరే యేకత్వమున్నది. దానిలో నైహిక గంధమే కాని దీనిలో నాముష్మిక సౌరభముఁగూడ నున్నది.

క—అక్కా! నే నేమి చిన్నదాననా? నా కిన్ని చెప్పవలయునా? భగవంతునికటాక్షమున మే మత్యంతసుఖులమై యుండఁ గలము.

సు—(తనలో) అబ్బ! ఆలాగేమి? నిన్నాతనితో సుఖపడనిచ్చెదనా? నీభర్త నాబాహుబంధమందైన నుండవలయును. పరమపదమందైన నుండవలయును. నాసంకల్ప మంతే. (ప్రకాశముగా) చెల్లెలా! నేను నీ కింతదూరము చెప్పుట కేదో కారణమున్నదని గ్రహింపకున్నావు. నీ వెఱుఁగని యంశ మేదో నే నెఱుఁగుదు నని నీవు తెలిసికొనఁజాలనప్పుడు నే నేమిచేయఁగలను? నీ యిష్టము.

క—అదేమమ్మా! అట్లనుచున్నావేల?

సు—ఏమియులేదు చెల్లెలా! నీకుఁ బ్రధానదినమున నెట్టి చీర కావలయునే? చూడు నిమ్మపండువంటి నీతనుకాంతి కూదాపట్టుచీర బాగుగా నుండునేమో? కాక నాపురంగుపట్టుచీర బాగుగా

నుండునేమో? దీపాలకాంతి నాకు పచ్చనిదం గెంతకో భావంతముగ నుండు ననుకొన్నావు. నామట్టునకు నాకు—

ర—అక్కా! ఈమాటల కేమికాని యదేదో చెప్పవా?

ప—ఏమున్నది చెల్లెలా! మగజాతివలపు మెల్లకంటిచూపు నొక్క టే తీరు. అది యొకతెపై నున్న ట్లగపడుటయే కాని మరియొక తెపై నుండును.

ర—(నవ్వుచు) ఇంతేకద!

ప—నేను జెప్పినది నీవు గణింపనేలేదా? మీఁదుమిక్కిలి పరిహాసించుచున్నావా? నీవు పరిహాసించుటకు నే నంతప్రకృతివిరుద్ధముగ మాటలాడితినా? మగవాఁడు స్వభావమునఁ జంచలుఁడగునా కాదా? ఒక్కమాట. గాలి యిప్పు డిటువీచుచున్నదిం రవంత పైకిఁ బొమ్ము క్రిందనిటువీచుచుండఁగనే యదియచ్చట మరియొకవైపున వీచుచుండును. మరిరవంత పైకిఁ బోయినయెడలనది వేఱొకవైపు వీచును. ఏవైపువీచుటకూడఁ గాసింతసేపే. అటులే మగవానిమనస్సునకుఁగూడ నన్నియరలు, నన్నియంతరువు, లన్నియవలోకనము లున్నవి. మగవానివలపునమ్మినయెడల నిఁకనడుగనా? కొఱవిదయ్యపువెల్తురును బట్టి పోయిన నెంతదుర్గతియో మగవానివలపునమ్మి యనుసరించిన యాఁడుదాని కంతదుర్గతి.

ర—అమ్మా! నమ్మక మన మేమిచేయవలసినది?

ప—ఇదిగో! బుద్ధిలేక, పరిశీలనలేక, దూరదృష్టిలేక కట్టుకొన్నవారి సంగతి చూచుచున్నాము కాదా? మగఁడు వీధిలోఁ దూసీఁగ, పెండ్లా మింటిలోఁ బేడపురుగు. మగఁడు వన్యావీధిలో వసంతకోకిల, పెండ్లాముపంచపాళిలో బోదురుకప్ప. వానిమెడలోఁ బూలదండ. దీనినెత్తిపై నీళ్ళకుండ. వాడుకన్ను. ఇదిబున్నం

ప్రపంచమునను న్న సన్నికష్టములకుఁగూడ నసందర్భవివాహములే మూలము. మగజాతి నెన్నఁడు నమ్మఁదగదు.

ర—మగజాతియెట్టిదైన మనకేమమ్మా! మనమగలు బుద్ధిగలిగియున్న మనకుఁ జాలదా?

క—మనమగలా? నాకు మగఁ డేడి? ఇఁక నీమగనిసంగతియా? ఆ తఁడుమాత్రము లోకాతీతుఁడా యేమి? చెల్లెలా! ఏటిమాటలు! కోడిమాంసము కాకచేయునవి చెప్పినప్పుడు నీయింటికోడి మాంసముమాత్రము మేహాశాంతికాఁబోలు నేమి?

ర—అక్కా! స్పష్టముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నామగఁ డిప్పటివఱకు నాయందే పంచప్రాణములను బెట్టుకొనియున్నాఁడు. ఇఁక ముం దెట్లుండునో యని సందేహించు టెందులకు?

క—ముందటిసందేహ మక్కఱలేదు. ఇప్పటివఱకు నీమగఁడు నీయం దే లగ్నచిత్తుఁడైయున్నాఁడా?

ర—ఆఁ.

క—హాహాహా! (నవ్వును)

ర—అక్కా! అట్లు నవ్వెద వేల?

క—నీనమ్మకమునకు సంతోషించుచున్నాను.

ర—కాదు. నా తెలివితక్కువకుఁ బరిహాసించుచున్నట్లు నాకుఁదోఁచుచున్నది. అభినందనపునవ్వేదో యధిక్షేపణపునవ్వేదో నేను దెలియలేనా? అక్కా! ఎందులకు నవ్వితివో చెప్పవా?

క—నీపైఁ బ్రేమచేఁ జెప్పవలయుననియే యున్నది. నీనమ్మకముచూడ నాకు భయము వైచుచున్నది. నీవు రవంతసందేహపతివేయైన యెడల నీసరికిఁ జెప్పియుండనా?

ర—అక్కా! నాకుఁ గష్టముగ నున్నది. చెప్పవా?

ప—నీకష్టముకంటె సహస్రగుణము లధికమైనకష్టము నే నొందుచున్నానని నీ వెఱుఁగుదువా? అయ్యయ్యో! మి మ్మిక్కడకు రప్పించితినే. మీకుఁ బ్రధాన మొనర్చుటకు నిశ్చయించితినే. మీతండ్రినిగూడ రమ్మంటినే. అయ్యయ్యో! పెద్దలచే నిశ్చితమైన పెండ్లి. పీఁటలమీఁదఁ బెండ్లియే నామహాప్రారబ్ధమువలనఁ గాక నే నెందుల కిందునఁ జిక్కుకొంటిని? ఏమైననరే చెప్పకుండనుండుటయే మంచిదేమోయని యొకవంక నిశ్చయ పఱచుకొందమన్న—

ర—అక్కా! నాబ్రదుకునకుఁ బ్రధానమైన రహస్యమును నీ వెఱిఁగి యుండియుఁ గప్పిపుచ్చి న న్నిట్లు వదలివేయుదువా? నాపై నీకు దయలేదా?

ప—దయలేదా యనుమాట యనుటకు నీకు నోరెట్లు వచ్చినదే. మాతండ్రి నిన్ను నాకంటె నెక్కువగాటముగఁ గాఁగిలించుకొని లాలింపలేదా? నీకంటె నేను రెండేండ్లు పెద్దదాననగుటచే నిన్ను నేనెత్తుకొని మోయలేదా? అయ్యయ్యో! ఒక్కచోఁ గుడిచితిమే- ఒక్కచోఁ బాదుకొంటిమే- ఒక్కచో నాడుకొంటిమే- ఒక్కచోఁ జదువుకొంటిమే- నీ కెనిమిదవ యేట జ్వరమురాఁగ నీ ప్రక్కయొద్దఁ గన్నీరొత్తుకొనుచు నేను గూలఁబడి యుండలేదా? నీ వేడివేడిపెదవులను నేను ముద్దుఁ గొనలేదా? నీ కాళు లొత్తలేదా? చక్రవర్తిపుత్త్రిక కేవల ప్రేమచేతనేకదా నీకిట్టి దాసికని చేసినది! నీకుఁ గలిగిన జబ్బు నాకేల గలిగించితివికావోయి భగవంతుఁడాయని నేను ప్రార్థించిన ప్రార్థన నీ వెఱుఁగవు. కాని నేనెఱుఁగనా? భగవంతుఁ డెఱుఁగఁడా? ఇప్పుడు నీపై నాకు దయలేదా యని యడుగుచుంటివా?

ర—అక్కా! కడుపులోనియంటచే బుద్ధిలేక యటులంటిని. క్షమింపుము. సర్వవిధముల నాయెడల దయాస్వరూపురాలవై ప్రవర్తించితివి. కావున నిప్పుడుకూడ నాదయయే కనఁబఱచి—

స—అయ్యయ్యో! ఆదయయే నన్నిట్లు బాధించుచున్నది. ఆదయయే నా కిప్పుడు కంఠపాశమైనది. హరి హరీ! రత్నప్రభా! నీవు నాకింత ప్రేమాస్పదురాల వేలనైతివి? నీవు నాకింత ప్రాణాధిక వేలనైతివే! ఊరిలోని యందఱ అమ్మలక్కలవంటిదానవే నీవైనయెడల నీ సౌఖ్యముకొఱకు నేనింత దేవులాడియుందునా? నీ బాధయే నాబాధయనుకొని యింతకొట్టుకొనిపోకయుందును గదా! వెఱ్ఱిప్రేమ యెన్నఁడు తగదు తగదు. ప్రేమయేమో మెత్తనిదని యనుకొందుము. కాని బాధపెట్టుటలో శత్రుత్వముకంటెఁ బ్రేమయే యెక్కువ గట్టిదమ్మా!

ర—నాకుఁ గావలసినమాట చెప్పక మఱియేదో చెప్పుచున్నావు. నాకు దడయెత్తుచున్నది. గుండెలలో బరువెక్కుచున్నది. అమ్మా వేగ చెప్పుము?

స—చెప్పినందువలన నాకేమి పాపమో యని లోన నేనెంత చింతించుచున్నానో నీ వెఱుఁగుదువా? నీచింతయే హెచ్చని నీవనుకొనుచున్నావు.

ర—చెప్పినందువలన నీకుఁ బాపములేదు. సరేకదా నాబాధ తగ్గించుటచే నీకుఁ బుణ్యముకూడ సిద్ధించును.

స—(తనలో) ఓ భగవంతుఁడా! రత్నప్రభ నూఱేండ్ల బ్రదుకెక్కడ భగ్నమగునో, యను భయముచేత నామెయందలి యవ్యాజమైన ప్రేమ ప్రేరణచేయుచుండ, సత్యవాక్యమందలి గౌరవముచేత, నప్రియమైన సత్యమామె చెవిని వైచుచున్నాను. తండ్రీ! ఈపాపమునకు నాకు శిక్షలేకుండఁ గటాక్షింపుము.

శిక్షింపఁదలఁచితివేని- నీవు నాకిచ్చు నరకబాధనైన సహింతు
నుగాని నాచెల్లెలిదుఃఖమును నేను జూడలేను. పరమేశ్వరా!
నీ యిష్టానుసార మాచరింపుము. (ప్రకాశముగ) రత్నప్రభా!
నీ కీభర్త తగఁడు. నీ వాతనిని వదలుకొనుము.

ర—(తనలో) భగవంతుఁడా! ఎంతకాలపుటనుబంధ మెంతలోఁ
దెగింపనున్నావు. నీదయచేతనే మాకన్యోన్యానురాగము కలి
గినదని సంతసించితిని. నీ దయచేతనే యది యిప్పుడు దగ్ధమై
పోవలసినదా? కానీ! తలయొగ్గితిని. (ప్రకాశముగా) అమ్మా!
నా కాతఁడు తగఁడని చెప్పితివి. నీవింతదనుక నాడిన మాట
లను బట్టియే యాసంగతి యిదివఱకే గ్రహించితిని. ఆతనిదో
షమేదో యది నాకుఁ గావలయును.

ప—అది నీకక్కఱలేదు. నాకు నక్కఱలేదు. ఇతరులకునక్కఱలేదు.
నీవు స్థిరచిత్తవు. నీతత్త్వమున కాతఁడు పనికిరాఁడు. సత్యమున
కసత్యమునకుముడివేయవచ్చునా? వైరాగ్యమునకు లాంపట్య
మున కదుకునా? వేదాంతవిద్యకుఁ గొక్కోకమునకు లంకె వే
యవచ్చునా?

ర—తగదు. నిజమే తగదు. ఆతఁ డసత్యవాదియుఁ జంచలుఁడు నెట్ల
య్యెనో నాకుఁ దెలియవలదా?

ప—నీకేల తెలియవలయును?

ర—ఆతనిఁ జేసికొందునని మాతండ్రితోఁ జెప్పియుంటిని. ఇప్పు డాత
నిని నిరాకరించుటకు మాతండ్రితో హేతువు చెప్పనక్కఱ
లేదా? మాతండ్రిమాట యటుంపుము. నామనస్సాతనిని గురు
వుగ, భర్తగ, దైవముగ, భావించుకొనుచున్నది. నామనస్సు
నైన సమాధానపఱచుటకు నాకుఁ దగినకారణ ముండవలదా?

ప—నీ మనస్సాతనినుండి యింకఁ దిరిగి పోనేలేదా?

ర—తిరిగిపోయినది. కాని—

వ—ఇఁకఁ గాని యెందులకు? భ్రమరము పద్మలతను వదలిపోయినది. అది తంగేడుపూవుమీఁద వ్రాలిననేమి? ఉమ్మెత్తపూవు మీఁద వ్రాలిననేమి?

ర—ఆ. ఆఁ. నన్ను విడిచి పరస్త్రీ ననుసరించెనా? ఆ! ఎంతమాట! ఎంతమాట! కాని—ఆపరస్త్రీ యాతనిని నావలెఁ బ్రేమించినదేనా?

వ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! ఆసంగతి మనకెందులకే—అది యాతనిని ముద్దిడుకొనునో మూఁతిమీఁదఁ బొడుచునో! ఆగోడవతో మనకేమి సంబంధము.

ర—(ఉస్సురనుచు) నిజమే. మనకు సంబంధము లేదు. మనస్సు చెదరిపోవుటచేత నేదో యంటిని. కాని—కాని—యాపరస్త్రీ యాతని నమ్మునా? "పురిటిబిడ్డకడనుండి మేనమామకూఁతును జేసికొందునని చెప్పి మామగారి కాళులంటి బాసచేసి యిన్నిసంవత్సరము లింటిలోఁ గూరుచుండి మనుగుడుపుఁ బెండ్లికొడుకువలె నారగించి, బలసి తీఱఁ బ్రధానపువేళ మేనమామకూఁతును మోసగించి వదలిపెట్టి నన్నుఁ బ్రేమించితినని పలుకుచుఁ గులుకుచు నాయొద్దకు వచ్చితివా మూర్ఖా! విశ్వాసద్రోహీ" యని యాపరస్త్రీ యాతనిమూఁతిమీఁద రోఁకలిపుచ్చుకొని పొడువవలసిన దండువా కాదా?

వ—చెల్లెలా! ఆగోడవతో మనకు సంబంధము లేదని నేను చెప్పఁగ నానని నీ వంటివి కాదా! తిరుగ నామాటయే పట్టుకొని ప్రసంగింతువేల?

ర—అన్నమాట నిజమే. ఇఁక నాసంగతి తలపెట్టను. కాని యొక్క—

సంగతి మాత్రము చెప్పుము. అది యెవతెయో మాత్రము చెప్పుము. నీ కాళులు పట్టుకొందును.

వ—చెప్పెదను. కాని నీవు రహస్యముగ నుంతువా ?

ర—ప్రమాణము చేయుమన్నఁ జేసెదను.

వ—నీమాటయే నాకుఁ బ్రమాణము. నీయోగ్యతకు హద్దులేదని నేనెఱుఁగనా ?

ర—రహస్యముగ నుంతును.

వ—నీతండ్రితో నైనఁ జెప్పఁదగదు సుమా ?

ర—చెప్పను. చెప్పను.

వ—నారాయణవర్మ యిటనే యున్నాఁడు. నీ వాతనియెదుటఁబడితివా తుచ్ఛుఁడా! మోసకాఁడా! యని తిట్టవుకదా!

ర—ఆతని మొగమింకఁ జూచుటకూడనా ?

వ—అటులైన విను- ఆపరస్త్రీ యెవతెయో చెప్పనా ?

ర—చెప్పుము.

వ—నీబలాత్కారమున దైవముఖమును జూచి చెప్పుచున్నానుజుమా!

ర—చెప్పుము.

వ—ఆపరస్త్రీ నేనే—

ర—ఆఁ. ఆఁ. నిజముగనే- నిజముగనే- అక్కా ! ఇట్టి సమయమునఁ బరిహాసమాడుట తగునా ?

వ—నేనెవో నారాజ్యకష్టములఁ గూర్చి ముచ్చటించుచుండఁగా నాతఁడు నన్ను వలచెననియుఁ బెండ్లిచేసికొని రాజకీయవ్యవహారమున సహాయుఁడుగా నిటనేయుందుననియుఁ గంఠోక్తిగాఁ బలికినాఁడు.

ర—ఆహా ! ఎంత యొడలు తెలియనితనము— ఎంత నిర్భయము— చక్రవర్తినివే! మహాధికారిణివే! తానెక్కడ? తన బ్రదుకెం

క్కడ ? తనస్థితి యెక్కడ ? తన కిదియేమి పోగాలము ? బ్రదికి బాగుపడఁదలఁచుకొనలేదు కాఁబోలు ?

మ—ఆతని నిర్భయత్వమును నేనంత గణింపలేదు. నిజముగా గాటమైనవలపునకున్న నిర్భయత్వము. దేనికిని లేదు. బందిపోటు దొంగకు భయమున్నది. అసత్యవాదికి భయమున్నది. ఆహావశూరునకు భయమున్నది. పిశాచావిష్టునకు భయమున్నది. కాని, యనురాగవశునకు భయములేదు. చక్రవర్తిని నిల్లడిగినాఁడేయని యంటివి- చక్రవర్తిని నైనందుల కితరులకంటె నెక్కువ ధనమున్నది. ఎక్కువ భూమియున్నది. ఎక్కువ యధికారమున్నది. ఎక్కువ బాధయున్నది. ఎక్కువ యేడుపున్నది. కాని మగనియొద్దఁ బండుకొనునవసరమునఁ జక్రవర్తిని యెంతయో చచ్చుముష్టిదికూడ నంతయే కాదా? అతఁడాదృష్టినే చూచినాఁడు. ధనమున్నప్పుడులాభమనినష్టమని దేవులాట. సిగ్గున్నప్పుడు పైవారని తనవారని భేదగ్రహణము- భయమున్నప్పుడు హెచ్చువారని క్రిందివారని వ్యత్యాసజ్ఞానము. అంతేకాదా? నేనందులకంతగణింపలేదు. కాని యాతనికి సర్వసామాన్యమైనకన్నె లేకపోయెనేయని నేను వింతపడితిని. ఒకవస్తువును వదలి వేఱొకవస్తువును స్వీకరించునప్పుడు రెండవది మొదటిదానికంటె గుణోత్తరమై యుండవలయును గాదా? చీమపంచదారపలుకునువదలిగోదుమగింజను జేరునా? పాలకుండనువదలి గంజిమూఁకుటి నపేక్షించు పిల్లికిఁ గన్నున్నదనవచ్చునా ? గులాబిపూవువాసనచేఁజొక్కిన తుమ్మెద నెమ్మిగన్నేరు జేరుటకిచ్చగింపవలసినదా? అయ్యయ్యో ! కోకిలయేదో చెముడుకాకియేదో పశువులపిల్లవానికైనఁ దెలియునే- సీతాఫలపుష్ప మేదో- సకలఫలచంపక మేదో—

ర—అక్కా! యెందులకీమాటలు.

ప—మాటవచ్చినదికావునఁ జెప్పవలసివచ్చినది. నిజము నేనుదాఁచిన యెడల లోకము దాఁచునా? నీసౌందర్యమునకు నాస్తుతి కావలసివచ్చిన దనుకొంటివా? నేనొకతెను స్తుతించుదాననేయనుకొంటివా? నాలోప మేదో నేను గుండపగులఁగొట్టినట్లు చెప్పుదానను. ఎదుటిగుణమేదో సరిగా గ్రహించి యున్నదున్నట్లు చెప్పుదానను. ఎల్లపుడు సత్యమే పలుకుదును. సత్యమునే ధ్యానింతును. సత్యమునే యారాధింతును. సత్యమే నాదైవము. ప్రపంచమంతయు సత్యమందే నిల్చియున్నదని నాదృఢవిశ్వాసము. అందుచేఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు నాకంటె ననేకగుణములు సౌందర్యవతివి. కొందఱకుఁ గన్ను సోగగా విశాలముగా బాగుగనేయుండును. ముక్కు ప్రత్యేకముగాఁ బరీక్షించునెడల సూటిగాఁ దగుమాత్రమైన యెత్తుగాఁ జివర రవంత మొనగల వంపుకలిగి బాగుగనేయుండును. గడ్డముమట్టునకుఁ బ్రత్యేకముగాఁ జూచినయెడల నదియు మలచినట్లు రవంత గుంటకలిగి బాగుగనేయుండును. కాని యివియన్నియుఁ గలపి చూచినయెడల నదియేమికర్మమోకాని తీర్థమునకుఁ దీర్థము—ప్రసాదమునకుఁ బ్రసాదముగాఁగొందఱకుండును. కళకట్టనిదే. ఏచెవికాచెవి బాగుగానున్నను రెండును సమానముగ వ్రాలక, యొకటివ్రాలి యొకటి యెత్తిపెట్టుకొని యున్నయెడలఁ గుక్కమొగము చక్కగ నుండునా? కంటిసోగతో ముక్కుసూటితనముకలసి గడ్డపుగుండ్రతనముతో మేళవించి గప్పుమని యనిర్వర్ణ్యమైన కాంతిపుట్టినప్పుడుకదా సౌందర్యము—తాంబూలరక్తియెట్టిదో, స్వరసంఘాత మాధుర్యమెట్టిదో, మనస్సుల కలయికవలన మైత్రియెట్టిదో సౌందర్య మట్టిది. అట్టిది

నీతోనున్నది. నీకున్న యవయవములు నాకుమాత్రము లేవా? కాని యిక్కడఁ గూడికయే లేదు. ఉన్నరవంతకూడికలోఁ గావలసినంత యపస్వరము వెలితియు నున్నవి. ఇది కాక—

ర—అక్కా! నన్నుక్షమింపుము. నీవే నాకంటె సర్వవిధముల సౌందర్యవతివి. కాని నన్నుఁబ్రస్తుతాంశమునుండి యెంతదూరమో తీసికొనిపోయితివి. నాదృష్టిమాత్ర మచ్చటనే యున్నది. సరే కాని యాతఁడు నిన్ను వివాహము చేసికొందునన్నప్పుడు నీవేమంటివో రవంత చెప్పవా?

శ—ఓసి వెఱ్ఱిదానా! ఈమాత్రపుమగఁడు దొరకినాఁడని యుప్పొంగిపోయి యొప్పుకొంటి ననుకొనుచున్నావా?

ర—అమ్మా! నేనంత తుచ్ఛురాలనా? మొగము వాఁచునట్లు తిట్టనే తిట్టితివో తలపగులునట్లు కఱ్ఱతీసికొని వేసితివో తెలియఁగోరి యడిగితిని.

శ—ఏమి చేసితినో నేను జెప్పుట యెందులకు? రేపటెల్లుంట నీకుఁ దెలియకపోవునా?

ర—అమ్మా! రేపటిదాఁక నేనిక్కడ నుండుటెందులకు? ప్రధానమేదో భగ్నమైనదికదా! మగఁడు మొద్దైనాఁడుకదా! బ్రదుకు పరశురామ ప్రీతియైనదికదా! ఇఁక నే నిక్కడ నెందులకు?

శ.—ఎందులకో చెప్పెదనువినుము. నన్నాడినమాటలకుఁగాదుసుమా నిన్నాతఁడు పరిత్యజించినందుల కాతనిని గారాగృహమందుంచినాను కోటలోఁ దిరుగవచ్చునేకాని దాటిపోఁగూడదు. కాని యాతఁడట్లు బద్ధుఁడైనట్లెఱుఁగఁడు.

ర—అమ్మా! దేవతలు మెచ్చఁదగినపని చేసితివి! నామనస్సు కొంత సంతుష్టి నందినది.

ప—అతనికిఁ గఠినముగఁజెప్పి బుద్ధితెప్పించి యాతనిచేఁ దిరుగ నీకా
ళులు పట్టించెదనో లేదో చూడుము. అందుకొఱకు నీవిక్కడ
నుండవలయును.

ర—నామనస్సు విరిగిపోయినది. ఇంక నాతనితో ననుబంధమా? మే
ము మేనత్త మేనమామబిడ్డలమై యేపాపముననో పుట్టినందు
ల కాతఁడు చచ్చినయెడల నాకుఁ బక్షిణి-నేనుజచ్చినయెడల
నతనికిఁ బక్షిణి- ఇంతకంటె మాకిఁక నేదియులేదు.

ప—సరి. ఈమాటలకేమి? నీవుండకతప్పదు.

ర—అక్కా! క్షమింపుము. నేనుండను. మాతండ్రితోఁబోదును.

ప—మీతండ్రికిదివఱకే సెలవిచ్చి పంపినాను. అదిగాక నీవు వెం
టనే వెడలినయెడల మీతండ్రికి సందేహము కలుగదా?
పాడైనదేదో చక్కఁబఱచుకొనవలయును గాని, తొందర
పడుట తగునా? అదిగాక చెల్లెలా? నేను నిన్నుఁ బంపించు
వఱకు నీవిక్కడ నుందునని బాసచేసితివి కాదా? నీ విప్పుడు
మాటతప్పుదువా?

ర—బాసచేసితిని- అందుచే నటులే- యుండెదను- కాని నన్ను
శీఘ్రముగఁ బంపవలయునని మాత్రము ప్రార్థింతును.

ప—సరే! నీవు పూజాశాలయొద్దకుఁబోయి యక్కడనున్న జ్యోతిషి
కునిఁ జూడుము. అతఁడు దివ్యజ్ఞాని- అతఁ డేమైన మంచిమాట
లుఁ జెప్పును. రవంత నీవు వినుము.

ర—నే నాతనిఁజూడ నంగీకరింతునా?

ప—అయ్యో! ఆతఁడు సన్యాసి. నే నాతనితో మాటలాడలేదా? నీవు
పిల్లవు. నీకు సందేహమెందులకమ్మా? చూడు నీవు త్వరగఁ
బొమ్ము- ఆతఁడు నీహృదయమును గనిపట్టును గావున నాతని
తోఁ బ్రత్యేకముగ నీసంగతులేవియుఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

ర—అటులే-

(రత్నప్రభ నిష్క్రమించును.)

వ—ఈమె కాతనికిఁ బూర్తిగాఁ జెడినది. ఆతనికిఁగూడ నీమెతోఁ బూర్తిగా జెడునట్లు చూడవలయును. అందుకొఱకే యామె నిట నుండుమని చెప్పవలసివచ్చినది- మాలినీ!

[మాలిని ప్రవేశించును.]

నీవు వెంటనేపోయి శారదానిలయములోనున్న రత్నప్రభతండ్రి నెవ్వరు చూడకుండ నీతోటలోనుండి పాణిద్వారమున నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము- అయ్యో! అట్లు మొద్దులాగున నిలువఁబడెద వేమి?

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

మాలినీ! ఇటురా! (మాలిని ప్రవేశము) నీవిటు వచ్చుచుండగా రత్నప్రభను జూచితివా?

మా—చూచితిని.

వ—తనతండ్రి తన గ్రామమునకు వెళ్ళినాఁడాయని నిన్నామె యడుగ లేదుకద!

మా—లేదు.

వ—ఈవేళ నెప్పుడైన నిన్నామె యడిగినయెడల నుదయమునందే రాణీగారు సెలవిచ్చి పంపినారని చెప్పవలయునుజుమా?

మా—ఆమె నన్నేల యడుగునమ్మా?

వ—ఆమెదాసి జబ్బుచేఁ గదలలేకుండ నున్నది. కావున నిన్నడుగు నేమో లే- సరే నీ విఁకఁ బొమ్ము. చూడు మాలినీ! యోగి యొద్దకుఁ దన భవిష్యద్వృత్తాంతమును దెలిసికొనుటకు రత్నప్రభ వెళ్ళెదనని చెప్పినదిలే. ఆమె నక్కడకుఁ దప్పకుండఁ

బొమ్మని చెప్పుము- ఆమె యేమియడుగునో - నీవామెతో మాత్ర ముండవలదు. (మాలిని నిష్క్రమించును.)

అట్టివెల్తురు, అట్టిచీఁకటి, ఇట్టినవ్వు, అట్టియేడుపు, ఇట్టియాకాశగమనము, అట్టియధఃపతనము, ఇట్టికౌఁగిలింత, అట్టిగొంతుకోఁత, ఇట్టియమృతము, అట్టివిసము, రాగమున కివి లక్షణములు. సముద్రపుఁబోటుకంటె రాగ మెక్కుడదూకుడుగలది. పాటులో సముద్రము రవంత మెల్లగజంకునేమో కాని, రాగపుఁదీఁతయొక్కక్షణమే. రాగ మెంతగాఢమో యంతవేగముగ నశించును. చెడఁగొట్టువారిలో నున్నది. కాని దానిలోఁ బటుత్వము లేదు. వీరికిఁ బూర్తిగాఁ జెడినపిమ్మట నాకేమైన లాభించునేమో? చూడవలెను. లాభింపదా? పోనీ వారికి లేదు. నాకు లేదు. కాని వారికి లేకపోవుటయే నా కున్నదానిగా భావించి నేను గొంత సంతోషింతును. ఎవరిదో దగ్గు వినఁబడుచున్నది. మాలినీ! గోపాలవర్మగారు దయచేసినారా?

[నేపథ్యమున] వచ్చినారమ్మా! [మాలిని ప్ర.]

ప.—తనపుత్త్రికవంటిదాననైన నన్నుఁ జూచుట కాతనికి సందేహ మెందులకు? నీవు నాప్రాణమిత్త్రమైన రత్నప్రభను గంటిఱెప్ప వలెఁ గనిపట్టి యుండుము. (అపవారించి) రత్నప్రభయొద్దకుఁ గాని రోగియొద్దకుఁ గాని నీవు పోయినయెడల నీగొంతు కోసెదను. గో. వర్మ నిక్కడికి రమ్మని చెప్పుము.

(మాలిని నిష్క్రమించును.)

[గోపాలవర్మ ప్రవేశించును.]

ప.—రావయ్యా! ఈయుదయముననే నీగ్రామమునకుఁ బోవుటకు నాసెలవుకొఱకు వార్తనంపితివి కాదా? నీవు వెళ్ళితివని యనుకొంటిని జుమా!

గో—నే నట్టివార్త వంపనే లేదమ్మా!

వ—అలాగా! నీవు సెలవుకోరిన దెవ్వరో చెప్పినారయ్యా! పోనీ! నీవుంటివి. ఆనందముగ నున్నది. చూడు వర్మా! నారాయణవర్మను జేసికొనుటకు నీపుత్త్రిక కిష్టమున్నదని నీతో నామె చెప్పినదా?

గో—ఁ చెప్పినదమ్మా.

వ—బాగుగా జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని మఱిచెప్పుము.

గో—అమ్మా! ఎంతపెద్దవాఁడనైన నీసంగతియే మఱచిపోదునా. నాతో నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ—నీపిల్లను మేనల్లున కిచ్చుటయందు నీవు దృఢసంకల్పుఁడవైయుండుటచేత నీమనస్సునకుఁ గష్టముగా నుండునని యట్లు చెప్పియుండునా? రవంత యాలోచించి మరిచెప్పుము.

గో—తల్లి యీనడుమను బరలోకగతురాలైనది. కాని యామె యున్నప్పు డామెతోఁగూడ నెన్నిమారులో చెప్పినది.

వ—వయసురానప్పుడు వచ్చియు రానప్పు డామె చెప్పిన మాటలకు లెక్కయేమి?

గో—ఇప్పుడు తనకిష్టము కాదని చెప్పినదా అమ్మా?

వ—కంఠోక్తిగాఁ జెప్పినది. చూడువర్మా! నాకు రత్నప్రభ బహిఃప్రాణమని నీవెఱుఁగుదువా?

గో—ఎఱుఁగ కేమమ్మా.

వ—నీతోడను నీభార్యతోడను జెప్పని యీరహస్యమును నాతోఁ జెప్పుటచే నాయందామె కెంతవిశ్వాసమున్నదో స్పష్టమైనదా? నేనామె హృదయమును మార్చెదను. ఆమె నిక్కడఁ గొన్నిదినము లుంచుకొని ప్రధానము జరిగించి మరిపంపెదను.

నీవు సందేహింపవలదు. ఆమెను నీతో నిప్పుడు పంపఁదలఁచు కొనలేదు.

గో—అక్క అలేదమ్మా! మీ కిష్టమైనంతకాల ముంచుకొనవచ్చును. మీ రెట్లైన నీశుభకార్యమును జేయించి నన్నుఁ గృతార్థుని జేసి మాపెద్దలను దరింపఁజేయవలయును. నాకొక్క తెయే బిడ్డ. దీనిని దల్లి దండ్రులు లేని మేనల్లుని నొకవిధముగాఁ బెంచుకొంటిని. ఇద్దఱు నాకు రెండుకనులు. (కనులొత్తుకొనును)

ప—అబ్బ! నాకే గుండె చెదరిపోవుచున్నది. నీవిబ్బంది పడుట వింతయా? ఊరకుండుము. ఆబాధ్యత నంతను నాపై విడిచిపెట్టి పొమ్ము.

గో—చిత్తము. (నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మ! నీ వెట్లు వచ్చితివో యటులే నీబసకుఁబోయి మీగ్రామమునకు వెంటనే పొమ్ము. చూడు నీ కూఁతునుజూచి యామెతోఁజెప్పి మరి పోయెదవా యేమి?

గో—చూచియే పోయెదనమ్మా.

(నిష్క్రమింపఁబోవును.)

ప—వర్మా—ఇప్పుడు—తిరిగిచూచి—ఆమెతోఁ జెప్పవలసిన విశేషాంశము లేమైన—నున్నవా?

గో—ఏమియు లేవమ్మా.

ప—నేనెందుల కింతతొట్రుపాటు పడుచుంటినో చెప్పెదను విను. నేను జెప్పినమాటలవలన నీమనస్సు చెడినది. చెడినమనస్సు నీముఖముమీఁద స్పష్టముగా గనఁబడుచున్నది. నేను దిరుగఁ జెప్పిన ధైర్యపుమాటలవలన రవంత వెలవెల తగ్గినదేమో కాని చిత్తాందోళనము స్పష్టముగాఁ గన్నులలో బుగ్గలలోఁ జిత్రింపఁబడియున్నది. ఇఁక నీపుత్త్రికస్థితిని విను. ఇంత కాలము

తల్లిదండ్రులతో నసత్యము చెప్పి మోసగించితినిగదా యని చింతచే సిగ్గుచేఁ జివికి చివికి పోవుచున్నది. ఇట్టి మనస్థితులతో మీరు సమావేశమగుట తగదని నాకుఁ దోఁచుచున్నది. ఆమెను జూచి నీకు రవంతకోపము వచ్చునో, నిన్నుఁ జూచి యామె యేమ్చునో? నా కానన్ని వేశము స్మరించుకొనగ గుండె దడదడలాడుచున్నది. అదిగాక తన రహస్యము నీతో వెంటనే చెప్పితినని యామెకు దోఁచినయెడల నాయందామె కున్న మొగ్గర మింక నుండునా? అది తగ్గినయెడల నేను మీ కార్యము చేయఁగలనా? నా కీప్రదేశములు కలుగుటచేత నే నింతయులజడినొందుచున్నాను. నా తెలివితక్కువ యూహయేదో నేను జెప్పితిని. నీవు పెద్దవాఁడవు. నీ చెప్పుచేఁతలలో నుండవలసినదానను గానా? నీ కేది బాగుగా నుండునో యది చేయుము.

గో — అమ్మా! మీరు చెప్పినమాటలు నాకు బాగుగా నచ్చినవి. నేను నాపిల్లను జూడకుండ వెంటనే పోవుదును.

క — నీవు నావలన విన్నమాటలు విననట్టే యుండవలయును జుమా!

గో — అమ్మా! ఎంతమాట! నాకు సెలవు.

క — నేను నీకు రమ్మని వార్తనంపుదును. అప్పుడు రావలయును. నీ పిల్ల కేమియు లోపములేకుండ నేను సంరక్షించెదను. నీయొద్ద నున్నట్లే యుండును.

గో — అంతకంటె సర్వవిధముల నెక్కువగా నుండునమ్మా.

క — సరే — పొమ్ము

(గోపాలవర్మ నిష్క్రమించును.)

ముసలివందను మోసగించుటయైనది కద! ఇఁక నారాయణవర్మను జూడవలసియున్నది.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది తృతీయాంకము.

పద్మిని

చతుర్థాంకము

ప్రదేశము—కోటలో నారాయణవర్మగది వెలుపల.

[ప్రవేశము—నారాయణవర్మ—పద్మిని.]

నా—ఎందుల కీయాలస్యము? త్వరగఁ జెప్ప వేఁడుకొనుచున్నాను.

ప—ఏమున్నది? మగవానికి బుద్ధిలేదు. ఇంగితజ్ఞానము లేదు. అందులో స్త్రీహృదయమును గ్రహించుటకు శక్తియే సున్న. తా నెవతెనైన వలచినయెడల నది తన్నుఁగూడ వలచెనని నమ్మియుండును. అది రవంత నవ్వినయెడలఁ దనసరసతకై మెచ్చెనని యనుకొనును. అది వాలుఁగంట రవంతచూచినయెడలఁ దన సౌందర్య మనుభవించుటకని నమ్మును. అది కాసంత సాలోచనముగ నున్నయెడలఁ దన్నుఁజిత్తమున ధ్యానించుచున్నదని భ్రమించును. అదియొక నిశ్వాసమును విడువగఁ దనకై లోపలఁగుమిలిపోవుచున్నదని తన్ను బహుమానించుకొనును. చిత్రవిచిత్రలీలావిలాసములు సహజముగ సరసిజాక్షులనుండి వెలువడును. అవి యన్నియు నీకొఱకేయని నీవు భ్రమింపవచ్చునా? గులాబిపూవు నీకొఱకే వికసించి పరిమళించుచున్నదా? ఇంద్రధనుస్సు నీమొగమునకు మంగళపుటారతియిచ్చుటకే యనుకొనుచున్నావా? కోకిల నీకొఱకే పాడుచున్నదా? చంద్రకళనుండి వెడలువెన్నెలకు నాఁడుదాని మందహాసమునకుఁ బరమార్థమున భేద మేమున్నది? బ్రహ్మజాతి

వజ్రపు జిలజిలకుఁ బడతికంటి మిలమిలకుఁ బ్రకృతితత్త్వమున
భేదమేమున్నది ? సృష్టియంతయుఁ దనకొఱకా ? ఆఁడుది
ప్రత్యేకము తనప్రక్కలోనికా ? మగవానియంత స్వార్థలో
లుఁడు, నహంభావదూషితుఁడు మఱియొకఁ డున్నాఁడా ?

నా — చక్రవర్తినీ ! ఇంతదూర మెందులకు ? ఆమె నన్నంగీకరింప
లేదా యేమి ?

వి — ఉండు. ఉండు. చెప్పుచుండగా నడుమనడుమను దొందరపడి
యడ్డువచ్చెద వెందులకు ? నీ స్వరూపస్వభావములు గని నేను
మెచ్చినదాననే యగుదును గాక. నీ యందుఁ బరిపూర్ణప్రేమ
మున్నదాననే యగుదును గాక. నేను నిన్ను మహోన్నతస్థితి
లోనికిఁ దెచ్చుటకు సంకల్పించుకొనినదాననే యగుదును
గాక. చక్రవర్తిని మాటలాడుచుండగ నీవు నిర్భయముగ నుప
న్యసించుటతగునా ?

నా — రాజ్ఞీమణీ! క్షమింపుము. మనసులోని యాందోళనముచే నట్లా
నర్చితిని క్షమింపుము. ఆమె నన్ను వలచియుండనే లేదా ?

వి — ఆమె నిన్ను వలచినదని త్రికరణశుద్ధిగా వలచినదని నీవు నాతోఁ
జెప్పుటచేత నామెనా యిబ్బందిపెట్టితిని. నీమాటలనునమ్మి
యామె నేలయడిగితినాయని నేనా యిబ్బందిపడవలసి
వచ్చినది. నిన్నుఁ బ్రేమించిన దెవతెయో ప్రేమిం
పని దెవతెయో యీమాత్రమైనఁ దెలిసికొనలేకపోయితి
వేల ? ఎదుటఁబడినప్పుడెల్ల గన్నెఱచేసికొనిచూచుచు మా
టలాడుటకుఁ బ్రయత్నించినప్పుడెల్ల మునిమునినవ్వులతోఁ
బ్రక్కకొత్తిగిల్లుచు కణుగుమెణుగులేక మెత్తమెత్తగనున్న
యాఁడుది నిన్ను వలచినట్లా ? ఎదుటబడి హుంకరించి మాట
లాడి నిర్లక్ష్యముగఁ బ్రవర్తించుచున్నయాఁడుది నిన్నుఁ బ్రే

ఖింపనట్లా? ప్రేమతత్త్వనిర్ణయమున కింతకంటె మంచి సాధ
నము నీకుఁ దెలియదు కాఁబోలు నేమి?

నా—(తనలో) ఈమె నన్ను వలచుచున్నదేమో యని మొదటరవంత
సందేహించి యాసందేహము తప్పని వదలుకొంటిని. ఈమె
మాటలు తిరుగ నాసందేహమును గలిగించుటయే కాక బలపఱ
చుచున్నట్లున్నవి. నన్నుఁ జేపట్టవలయు నను వాంఛచే నీమె
యే నాప్రియురాలిమనస్సు చెడఁగొట్టినదేమో? అయ్య
య్యో! ఆప్రేమ చెడఁగొట్టినను బోవునది కాదే! ఏమో! దుర
దృష్టదినములలోఁ బోఁగూడనిదొకటియుండునా? మహామారి
యింటఁ బ్రవేశించి నాశనము చేయునప్పు డొక్కప్రాణియైన
మిగులవచ్చును. భూకంపముచే గ్రామము దిఁచుకొనిపోయి
నప్పు డొక్కపుట్టయైన మిగులవచ్చును. ప్రబలమైన దురదృ
ష్టము వచ్చినప్పుడు పోకుండ మిగులునదేదియు లేదు. పంచభూ
తములకంటెఁ బ్రకృతిశక్తులకంటె భాగ్యహీనతయే బలవత్తర
మైనది. అట్టిచో రత్నప్రభ వలపుపోయిన దనఁగ నాశ్చర్య
మేమి?

ప—నారాయణవర్మా! ఏమి యోజించుచున్నావు?

నా—రత్నప్రభకు నాపైనున్న యనురాగము పోవుటకుఁ దగినంత
కారణ మీదినమునఁ గ్రొత్తగ నాకస్మికముగా నేమికలిగిన
దోయని యోజించుచున్నాను.

ప—పోవుటా? పోయినదని యెవరు చెప్పినారు? ఉన్నప్పుడుకదా
పోవుట?

నా—అయ్యయ్యో! లేనే లేదా?

ప—లేదని చెప్పవలసివచ్చినందులకు విచారించుచున్నాను. నేను
మొదట నీతోఁ జెప్పలేదా? నీస్థితిగతులఁ బట్టి నీయందామెకు

సహజముగ నుండునది జాలికాని వలపుకాదని చెప్పలేదా? నా మాటనీవు విశ్వసించితివా? ఆఁడుదాననయ్యును నీకంటె నేనే యెక్కువ ప్రకృతిజ్ఞానముకలదాన నని స్పష్టపడినదా?

నా—(తనలో) లేనేలేదేమో? ఉన్నయెడల నొక్కపూటలోనేపోవునా? రాజ్యముపోయినను దల్లిదండ్రులుపోయినను బరతంత్రుఁడనై పరాన్నభోజినైనను రత్నప్రభా! నీవెప్పటికైన నాదానవగుదు వను నాశతోఁ గష్టములన్నింటిని సహించి యుంటిని. ప్రాణప్రియా! ఒక్క నీయాధారముననే బ్రదికియుంటినని నీవెఱుఁగవా? తరంగము లుబికియుబికి యెగిరియెగిరి మింటిపైనురుగుమియుచుండ, గాలి భయంకరారావముతో సముద్రము నాచెంత నీచెంత వాయించుచుండ మొండితనమున బ్రదుకఁదలఁచి బారెడు బాడిదెకట్ట నాశ్రయించి సముద్రము నుదాఁటుచుంటిని. ఆకట్టకూడ జారిపోవలసినదా? ఊరుచేర్చును సుఖమిచ్చునని నమ్మికొన్న యెదుటిదీపము కొఱవిదయ్యమేయయ్యెనా?

ర—నారాయణవర్మా! దీర్ఘాలోచనచేయుచున్నావే.

నా—నాపై నామె కనురాగము లేనేలేదా?

ర—అదేపనిగ నడిగెదవెందులకు? లేదని నాచేతనెన్నిమారులనిపింతువయ్యా! ఒక్క లేదుకంటె మూఁడు లేదుల కెక్కువ బలమున్నదా? అట్లైన లేదు, లేదు, లేదు. లేకపోయినంతమాత్రమున నేమిపుట్టిమునిఁగిపోయెను? నీకుఁ బెండ్లికాదేమోయని విచారింతువా? ఏదో యూరుపేరులేని రూపము గుణములేని కొంకిసక్కవచ్చునేమో యని సంకోచింతువా? ఇదియెందులకు వదలిపోయినదో? దానినెత్తిమీఁద నెగిరిపోవునదే నీకువచ్చునేమో? నీవెంత భాగ్యవంతుఁడవు కావలసియున్నదో? నీవెంత

రాష్ట్రాధిపతిని కాఁదగి యున్నావో? వెనుకటి యంశములనింకఁ
దలపెట్టకుము.

నా—(తనలో) ఈమెయే నాకొంపతీసినది! రత్నప్రభతో నేమిమా
టలుచెప్పి యామెమనస్సు చెడఁగొట్టినదో. ఆమెనాకొక్కసా
రియైనఁ గానఁబడ లేదు సరేకదా దాసిచే వార్తనైనఁ బంపలే
దు. ఆమెను దండ్రిని వెనుకకు బంపివైచినదేమో? (ప్రకాశ
ముగా) చక్రవర్తినీ! రత్నప్రభ యిప్పు డెచ్చటనున్నది ?

ప—ఇక్కడనే యున్నది. ఇంటికిఁ బోయెదనని తొందరపడినను బంపు
లేదు. మేనత్తకొడుకును జేసికొందునని యింతకాలము బాసచే
సి యిప్పుడిట్లొనర్చుట యిహమునకుఁ బరమునకుఁ గూడ లో
పమని బోధించుచున్నాను. ఇంక రెండుమూఁడు దినములు
నయమున భయమున బోధింపఁదలచినాను.

నా—(తనలో) అహా! తిరుగ నీమె యిట్లనుచున్న దేల? ఈమె చెడ
గొట్టలేదు కాఁబోలు!

ప—నారాయణవర్మా! నీవు విచారింపకుము. మిమ్ముల నిద్దఱను
నేను గలుప సమకట్టితిని. నాప్రయత్నము సాగకపోవునా? ఎ
టువచ్చినను నామెమనస్సన్యాక్రాంతమయ్యెనేమో యని
సందేహముగానున్నది.

నా—(తనలో) ఆఁ. ఆఁ. అన్యాక్రాంతముకూడనయ్యెనా? ఆయన్యు
డెవఁడో? నన్నుగాదని నాస్థానమునను నిలువఁబడిన యన్యుఁడెవఁ
డు? ఇంతయప్పటినుండియు గలసియుంటిమే. వివాహ మనగ
నేమో యవంత తెలిసినప్పటినుండియు నన్నుఁదక్క నామె యి
తరులను జూడనేలేదే. నామాటలుతక్క నితరులమాటలు విన
లేదే. నాతోఁదక్క నితరులతో మాటలాడనేలేదే. ఇప్పు
డామె కొంత కాలమునుండి యాసపడిన యన్యుఁ డెవ్వఁడు?

[వెనుకప్రక్కఁ గొంతదూరమున రత్నప్రభ ప్రవేశించును.]

రత్న—అయ్యా! అయ్యా! (వెనుకనున్న గదితలుపు తట్టుచున్నది.)

[మురళీమనోహరుఁడు తలుపుతీసికొని ప్రవేశించును.]

రత్న—స్వామీ! నమస్కారము.

ము—కల్యాణమస్తు అమ్మా! మీరెవ్వరు?

రత్న—నేను గోపాలవర్మ పుత్త్రికను. మీరు మహానుభావు లని త్రికాలవేదులరని మిమ్ముఁ జక్రవర్తిని యాజ్ఞపై జూడవచ్చితిని.

ము—అమ్మా! దాసినైన లేకుండ నొక్కతెవే వచ్చితి వేల?

ర—నా దాసికి జబ్బుగానున్నది.

ము—అమ్మా! ఇటఁ గూరుచుండుము. సంధ్యాసమయము కావున రవంత సేపు ధ్యానించుకొందును.

ర—అటులే.

ము—ఏమి నారాయణవర్మా! మాటలాడకుండ నున్నావు.

నా—ఆమె మనస్సన్యాక్రాంతమైనదని చెప్పితిరి కాదా? ఆయన్యుఁ డెవ్వఁడో మీతో నామె చెప్పెనా?

ము—అయినదని చెప్పితినా? నాకట్టిసందేహ మున్నదనియే కాదా చెప్పితిని. నేను జెప్పనిమాటలుకూడ నేల చెప్పెదవు? నీకల్ప [illegible] నా సత్యవాక్యములపైఁ బ్రయోగింతువా? నన్నుఁ దుదకు మిథ్యావాదినిని జేయుటకా?

నా—క్షమింపుము.

ము—(తనలో) అయ్యయ్యో! ఈమె నిచ్చటి కాచక్రవర్తి నేల పంపెనో తెలియదు. మాలిని నాయొద్దకువచ్చి తిరుగ నేమి యుఁ జెప్పియుండలేద. ఇప్పు డీమె యేమడుగునో (ప్రకాశముగా) నీవు గోపాలవర్మ పుత్త్రికవా? సంతోషమే. నీ ప్రథా

నముకే సుహూర్తము పెట్టుమని చక్రవర్తిని నాకాజ్ఞాపించి
నదిసుమా!

ర—నేనిప్పుడాముహూర్తమునుగూర్చి రాలేదమ్మా! ఆప్రయత్న మంతయు భగ్నమైనదని యిప్పుడే తెలిసినది.

ము—చక్రవర్తిని చెప్పినదా యేమి?

ర—ఔను.

ము—(తనలో) చెప్పినదే యామెకాదు. చెడఁగొట్టినదికూడ నామెయే. ఆహాహా! తామరతంపరగ బ్రాఁకుచున్న తీఁగనుద్రెంపివైచినదే- పండుకోసికొనఁగఁ జాచినచేతిని దెగనఱికినదే- నోటికెత్తుపానకలశమును బడ ద్రోచినదే. ఎంతపనిచేసినది! నారాయణవర్మను దానే చేసికొనుట కెంతపనిచేసినదో! నారాయణవర్మకు రత్నప్రభతోఁ జెడినది కాని తనకు నారాయణవర్మతో నేమగునా? నే నడుగనిచ్చెదనా? అట్లగు నెడల నాబ్రదుకేమికావలసినది? (ప్రకాశముగా) సరే; అమ్మా! నీ విప్పుడిచ్చుటకేలవచ్చితివి? నీ భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకే నా?

ర—ఔను.

ము—అట్లయిన నాలోచించి చెప్పెదను.

ప—(వెనుకకుఁజూచి నారాయణవర్మకుఁ గనఁబడునట్లుగా నాలుక కఱచుకొని ముక్కుపై వ్రేలువైచికొని తలవంచుకొనును.)

నా—చక్రవర్తినీ! మీరట్లు పరితాప మొందుచున్నారేల? మీరట్లు నాలుక నేలకఱచుకొనినారు?

ప—ఏమియు లేదు- ఏమియు లేదు- ఇది మనము మాటలాడుకొనఁ దగినస్థలముకాదు. ఉ. ఉఁ. త్వరగ- త్వరగ రమ్ము- (నడచుట నభినయించును.)

నా—చక్రివర్తినీ! ఏమంత సంభ్రమపడుచున్నారు ?

హ—అసంగతి నీవడుగవలదు. నీతో మాటలాడుటకు నేనిక్కడ కేల రావలయును? నేనున్నచోటికిఁ బిలిపించినయెడల నీవు రాకుందువా? నేను మొదట నట్లుచేయవలయునని యనుకొంటిని. పనికిమాలిన బుద్ధి మారిపోవనా?

నా—అదిమీయిల్లయి యిది కాకపోయినదా? అంతయు మీదే. కాని యిప్పుడు మీరంత పశ్చాత్తాపపడుట కేమియావశ్యకత కలిగినది?

హ—ఏదో కలిగినది. కలుగలేదు. అసంగతితో నీకుఁ బనిలేదు. కాని రమ్ము. త్వరగఁ బోవుదము.

నా—మీరంత పట్టుదలగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నేను మీయాజ్ఞకు బద్ధుఁడను. మీరు దయచేయుఁడు. మీవెనుకనే వచ్చెదను.

హ—నీవు ముందు నడచినఁగాని నేనొప్పుకొనను. వెనుకఁ జూడకుండ నడచెదనని నాకుఁ బ్రమాణము చేసినఁగాని నేనొప్పుకొనను.

నా—(వెనుకఁజూచును.) ఆఁ. ఆఁ. (తెల్లబోయి నిలువఁబడును.) ఆతఁడెవఁడో ఆతనియొద్ద రత్నప్రభ కూరుచుండియున్నదే. సంధ్యాసమయమగుటచే బాగుగాఁ గానఁబడకుండనున్నది. ఆమె రత్నప్రభయన్నమాట సత్యమే. ఆతఁడెవఁడో. ఇందుకొఱకే కాఁబోలు మేనత్తకొడుకును విడిచిపెట్టినది. హు

హ—(తనలో) పరపురుషునితో మాటలాడుచుండగ రత్నప్రభ నీతనికిఁ జూపించితినిగదా! ఇప్పుడైన నీమెయం దాతనికి బూర్ణమైన రోఁత కలుగకుండునా? ఆమెయందు రోఁత పుట్టినతరువాత నాయందుఁ బ్రేమ మేలకలుగదు? ఏల కలుగకపోవునో చూ

చెపను (ప్రకాశముగా) రమ్ము. నారాయణవర్మా! మరియొక చోటికిఁ బోవుదము.

నా—ఇఁక మఱియొకచోటి కెందులకు? కణకణలాడునిప్పులు నా కంటఁ బడినవి కాదా? ఇఁక మరియొకచోటి కెందులకు?

ప—నీవల్లేల చూడవలయును? అవిధేయుఁడా చూడవలదని నీకుఁ జెప్పలేదా? ఆఁడువారి కనేకరహస్యము లుండును. అందులో మగఁడని యనుకొనువానియందు విశ్వాసము లేనప్పుడు మఱి కొన్ని రహస్యములుండును అవియన్నియుఁ బనిలేక కనిపట్టి గుబ్బెటలు పడుచుండుట మగవానికి లక్షణమా? పాపము- పెండ్లియాడ పిల్లకు రవంతసేపాకస్వరూపము బాగుగా నుండుటచేత నాతనిమీఁద మనసుండును. మరి రవంతసేపటికింకొకస్వరూపముమీఁద మనసుండును. ఆతనితో మాటలాడినంతమాత్రమున నితనిపై మనసు లేదనవచ్చునా? ఇతనితో మాటలాడినంతమాత్రమున నతనిపై మనసు లేదనవచ్చునా? పదునాలుగేండ్లపడుచునకు సౌందర్యగ్రాహణశక్తి చూలెంతరాలిరుచివలె సర్వదా చంచలముగ నుండునుగాదా? ప్రపంచజ్ఞానసంపన్నుఁడవైన నీవెఱుఁగవా? మొదట నీమీఁద రవంత యుండెనే యనుకో- ఇప్పుడు మఱియొక్కనిమీఁదికి మనస్సుపోవుటచేత నీమీఁద లేదు లేదనికూడఁ జెప్పనేజెప్పినది. ఆమె దాఁచిన దేమియు లేదే! తిరుగ నీమీఁది కామెమనస్సు రాఁగూడదా? రాకపోయినయెడల నే నూరకుండుదాననే యనుకొంటివా? రెండుమూఁడు దినములలోఁ బ్రధానముచేయింతునో లేదో నాశక్తిచూడు. ఆమాత్రముపట్టుదల పంతము లేనిదానను గానయ్యా-

గా—ఇఁక రత్నప్రభను నాకుఁ గూర్చుటకుఁదు మీరేమియు శ్రమతీసికొనవలదు. ఆమె నన్నిఁక నపేక్షింపనక్కఱలేదు. అందునుగూర్చి యెట్లు జరుగవలయునో జరుగును గాని నాస్థానమందు నిల్చుటకు సాహసించిన యాతఁ డెవఁడు?

చ—ఆతనిని గొట్టెదవా యేమి? మంచి సరసముగానున్నది. నీవిప్పుడుద్రేకముచే నాతనినిఁ గొట్టుటకు ముందడుగు వైచునరికి నిన్ను నక్షత్రములలోని కెగురఁగొట్టింతునో లేదో నా చమత్కారము. అట్టి యాలోచనమాత్రము మెప్పుడు చేయవలదుసుమా! నాస్థానమున నిల్చుటకు సాహసించిన యాతఁడెవఁడనియంటివి కాదా! నీకున్నది మేనత్తకొడుకు స్థానమే కాదా? అది యిప్పుడుకూడ నుండనే యున్నది. అంతకంటె నీకు వేఱు స్థానము లేనే లేదే. లేనిది పోవుటయెట్లు? "సాహసించిన" యని యంటివి. ఆతనికి నీభయమేమి? ఆతనిమాట యటుండనీ. రత్నప్రభకు నీయందు భయముండవలసినపని యేమున్నది? ఆమె నీభార్యకాదే! కాపురముచేయుచు సాహసించిన భార్యలను భర్త లేమిచేయుచున్నారు. కనుచాటునఁ బ్రపంచము సుఖముగా దొరలిపోవును గాని పరీక్షకుఁ బ్రపంచమాఁగఁగలదా? మనకుఁ గన్నులు తఱచుగా మూసికొనుట కీయఁబడినవి. కాని తెఱచుటకుఁ గాదే చూచినచో నెల్లఁ దప్పుండి తీఱినది. చూడకుండనున్నచోటమాత్రమే తప్పులేదు. అందుచే లేనిపోని ప్రయత్నములువలదు.

నా—అమ్మా! ఆతఁడెవఁడో తెలిసికొనఁగోరి యడిగితిని.

చ—నీమేనమామ కూతున కంతదగ్గఱవాఁ డెవఁడో నీకుఁ దెలియఁదగినది. ఆమెకుఁ దెలియఁదగినది. అంతేకాని నాకెట్లు తెలియును? ఆతఁడు మీతోవచ్చినవాఁడని నేననుకొనుచున్నాను.

నా—నాతో నెవ్వఁడురా లేదు. మీకోటలోనివాఁడేయని నేననుకొనుచున్నాను.

ప—మా కోటలో నిట్టివాఁడున్న యెడల డొక్క చీల్పించి రాలుకొట్టింపకుందునా? సరి. రత్నప్రభయే నీకుఁ దెలియకుండఁ దీసికొనివచ్చెనని యనుకొనవలయునని తోఁచుచున్నది.

ము—రత్నప్రభా! నీకు జాతకమున్నదా?

ర—ఉన్నదేమో నేనెఱుఁగను.

ము—నీచేయి చూపించెదవా?

ర—ఆఁ (కుడిచేయినిచ్చును.)

ము—అమ్మా! నీవు నాకు సోదరివి. నీకింకఁ బెండ్లికాకపోవుటచే నీచేతిని స్పృశింతును. (చేయిచూచును.)

నా—(తనలో) ఆహాహా! నాకర్హమైన యామె దక్షిణకరమునే స్పృశించితివా? ఎంత కాలమునుండి యున్న యాశ యిట్లు వృథాచేసితివిరా తుచ్ఛుఁడా! కాని నీవామెను దక్కించుకొనునప్పటిమాటకదా! ఇంత నమ్మఁదగినయనుబంధమే మాయమైనప్పుడు ప్రపంచమున నింక నమ్మదగినదేదైనానుండునా?

ప—నారాయణవర్మా! రత్నప్రభ కాతనికి స్నేహమున్నదని నీవిదివఱకు రవంత సందేహింపనైనలేదా?

నా—నాకు సందేహలేశమైన నున్నయెడల నేను బ్రధానమునకై యేల సిద్ధపడియుందును?

ప.—ప్రధానమున కభ్యంతరముండదు లే. ఈతఁడెవఁడో యిచ్చటకు వచ్చి ప్రధానమునుగూర్చి నేను జేసికొన్న యేర్పాటునకు భంగమొనర్చుచున్నాఁడు. ఈతనిని నేను శిక్షింతును. ఆమెను నీవు క్షమింపుము. పెండ్లికాకుంటచే నామె మనస్సు పరిపరి

విధములం బాధించును. ఇట్టివారే పెండ్లియైనపిమ్మట మహాపతి వ్రతలగుదురు. అందుచే—

ము—(రత్నప్రభ రెండవచేతినిగూడం జూచును.)

నా—నాకు రత్నప్రభ యక్కఅలేదు.

ప—ఎందుచేత? పట్టిపిల్లదియైన యామె వలపు నీయందునుండి తప్పి నట్లు కనంబడినంతమాత్రమున నీవల పామెయందుండి తప్పిపోవునె డల నీకు నామెకు భేదమేమున్నది? ఆమె తప్పుచేసినట్లు నీకుం దోంచినపుడు దిద్దుబాటుచేసి మఱల్చుకొనుట బుద్ధిమంతుని లక్షణముకాదా? నీమీంద లేక యామెకన్యునిమీంద నే యు న్నదని నిశ్చయపఱపుము- సముద్రమువంక వృథగంబోవు చున్నదని కడ్డుకట్టంగట్టి మనము దానిమహాఫలమందుచు న్నామాలేదా? ఇంతకు మించినదేదియు లేదే? అందుచే నా మాటవినుము. అట్టె వెనుకకుజూడకు.

నా—(వెనుకకుంజూచి) (తనలో) అయ్యయ్యో! ఈదుర్మార్గుం డా మె రెండుచేతు లొక్కసారి పట్టుకొనినాండే! అనునయిం చుచున్నాండు కాంబోలు. అప్పళించుచున్నాండు కాంబోలు. నన్నుం బూర్తిగాం జిత్తమునుండి బహిష్కరింపుమని ప్రార్థిం చుచున్నాండుకాంబోలు.

ము—అమ్మా! నీకేమియుం గష్టములు లేవు. నీవు తలంచుకొన్నభర్త తోడనే నీకు వివాహము త్వరలోనగును.

ర—నాయనా! నాభర్తమన స్సన్న్యాసాక్రాంతమైనదని నేనుస్పష్టముగా వింటిని. ఆతనితో నాకింకం గుదురదు. నాకు సన్న్యాసినీయోగ మున్నదేమో పరిశీలించి చెప్పుము.

ము—పదుగురు పిల్లలంగనందలంచినయిల్లాలికి సన్న్యాసినీయోగమెట్లు చెప్పుదును? నీభర్తమన స్సన్న్యవనితావశము కాలేదు. కాదు.

ర—పొరపాటు పడుచున్నారు. అతఁడు-అతఁడు——

ము—నీయభిప్రాయము నాకు తెలిసినది. అది యసత్యము. అట్లుకాకుండ నేను బూటకాపుందును. నీకు సోదరులు లేరని విఁటిని. నేనే సోదరుఁడను. నారాయణవర్మతో నిన్నుఁగూర్చెడువాఁడను నేను. అతనిమనస్సు నీమీఁదనే యున్నది. అమ్మా! ఈ రెండుచేతులును దల్లిపాదములవలెఁ గన్నుల కద్దుకొందును.

నా—(తనలో) ఆమె రెండుచేతులను ముద్దుకొనుచున్నాఁడే? ఇఁక నేమున్నది? ఇఁకఁజూడదగినదేదియు లేదు. రత్నప్రభచావో యాచండాలునిచావో, నాచావో, యీమూఁడునో యిక్కడఁ ద్వరలో జరుగవలసియున్నది. పెండ్లియింకఁ గాలేదని యుపేక్షించుట బుద్ధిహీనత- గౌరవహీనత- మాతండ్రిసంకల్పించినప్పుడేయైనది- దాశితండ్రి దానిని నాకీయఁదలఁచి తన యింటఁ బెట్టుకొన్నప్పుడే యైనది మేమొకరినొకరు రవంతజ్ఞానముగాఁగఁ జూచుకొనినప్పుడే యైనది ఇంతకాలమునుండి మేము ప్రక్కపైఁదక్క భార్యాభర్తలమై ప్రవర్తించుచున్నాము. ఈదుర్మార్గురాలు భర్తృద్రోహ మాచరించినది. అందులకుఁ దగిన ఫలమొందవలసియున్నది.

ప—నారాయణవర్మా! తీవ్రముగఁ గ్రూరముగ నాలోచించుచున్నావేమి? నామాటవినుము. ఎవ్వరినిగూడ నేమియుఁ జేయఁగూడదు. అనఁగూడదు. నీవెవరిరాష్ట్రములో నున్నావో, యెవరి యింటిలోనున్నావో బాగుగా యోజించుకొనుము. నీవుతీర్పవలసిన పగ నేనుదీర్తును. రత్నప్రభ నీకక్కఱలేదని స్పష్టముగాఁజెప్పితివి-నీపక్షమున నేనున్నాను. నీయిష్టమునకు వ్యతిరేకముగా నామెను గ్రహింపుమని నిన్ను నేను నిర్బంధింపను. నీకు మామగారిరాజ్యము పోవునని సందేహమక్కఱలేదు-

నా రాజ్యములో సగము, నాసర్వస్వములోసగము నీకిచ్చెదను. నిన్ను నాతో సమానప్రతిపత్తిగలవానిఁగఁ జేసెదను. వెనుకటి సంగతులేమియుఁ దలపెట్టుకొనకుము. ప్రాప్తిలేనివస్తువు చేయి దాటిఁపోక తప్పదు- పోయినదేదో శాశ్వతముగాఁ బోయినదే? ఇఁక ముందు రాఁదగినదేదో చూచుకొనవలయును. నీవేమియు నింక మాటలాడకుము. నిన్ను సింహాసనముమీఁదఁ గూరుచుండఁ బెట్టనియెడల నేను జక్రవర్తినినిగాను—నీకింక మామగారు లేరు. అతనిరాజ్యము లేదు. రత్నప్రభ లేదు. నీకున్నది నేను. నాకున్నదినీవు- రత్నప్రభనీయెడలఁ జేసిన ద్రోహమునకుఁ బ్రతీకారముగా నేనెంతయైన సంకల్పించుకొని యుంటిని. కర్తృత్వము నీకుండేమియు నుంచుకొనవలదు అన్నిటికి నేనున్నాను. ఆపాపపుణ్యము లన్నియు నావి. ఏమి మాటాడవు?

నా—మీ రేమంటిరో నేను వినలేదు. క్షమింపవలయును.

చ—(తనలో) ఇంత యేమ్పులో నా గాన మీతని చెవికెక్కదు. ఈ పాట మరియొకపుడు పాడవలయును- రత్నప్రభకు నీతనికున్న పూర్వానురాగమును స్వార్థలోలతచే నేను జెడఁగొట్టితి నన్న సందేహ మీతనిమనస్సునకుఁ దగులకుండుటకై యిన్ని పాటులు పడవలసి వచ్చినది. ఇప్పుడే నేను దొందరపడఁగూడదు.

ర—నాభర్త నన్నేవలచియుండెనా? నా కాతనితో వివాహమగునా?

ము—మరియొకసారి చెప్పుచున్నాను. చక్రవర్తిని కెటులున్నను నాతనికిఁ జక్రవర్తినిపై లేదు. ఆతని కామెతోఁ బొసఁగదు. అందుకు మఱియొకఁడు సిద్ధపడియున్నాఁడు. నీకు నారాయణవర్మ తప్పదు. నే నిటులంటినని చక్రవర్తిని కే మాత్రమును దెలియఁదగదు. తెలిసినదా?

ర—(తనలో) చక్రవర్తిని మరియొకలాగునఁ జెప్పిన దెందువలననో. ఇదంతయు నా కెందులకు? (ప్రకాశముగా) నా కింతయే.

చాలును. మీ రమోఘవాక్సంపన్నులు గావున నిర్విచారముగ నుండెదను.

ము—సరే—నీవు నీభర్త నీదినమునఁ జూడవలదు.

ర—చిత్తము.

ము—సరే—నీ విఁకఁబొమ్ము. (ఇద్దఱు లేతురు.)

నా—(తనలో) ఇద్దఱు లేచినారు; కలసి యాగదిలోనికిఁ బోవుదురేమో? అట్లు పోవునెడల జీవములతోఁ దిరుగరాకుండఁ జేయవలయును. ఆతఁడు గదిలోనికిఁ బోవుచున్నాఁడు. ఈమె మఱియొక వంకకుఁ బోవుచున్నది.

(రత్న, ముర, అట్లు చేయుదురు)

ప—నారాయణవర్మా! వారు పోయినారు. వారిమాటలు మనకు వినఁబడనట్లే మనమాటలు వారికి వినఁబడవు. కాని వారు మనకుఁ గనఁబడినారు. మన మీచాటున నుంటచే మనము వారికిఁ గనఁబడము. ఇప్పటివఱకేమియుఁ దొందర లేకుండ జరిగినది. ముందుగూడ నటులే జరుపుకొనవలయును. సరే మనము పోవుదము రమ్ము.

నా—నేను నాబసలోనికిఁ బోవుదును. త్వరలో నాకు సెలవొసఁగు నెడల నేయూరైనఁబోయి జీవింతును.

ప—నీసెలవునకుఁ దొందరయేమియు లేదు. నీకు నేను సెలవీయఁ దలఁచుకొనలేదు. ఇప్పటికి నీవే నాకు సెలవిమ్ము. నేనుబోయెదను.

(పద్మిని నిష్క్రమించును)

నా—ఈగదిలో కేగిన పాపాత్ముని ముందుజంపెదను. ఇప్పటికింత గడియరాత్రియైనఁ గాలేదు. నిశామధ్యసమయమున నిటకు ఖడ్గపాణినై వచ్చెదను. ఇప్పటికి బసకుఁబోవుదును.

(నారా! నిష్క్రమించును.)

ఇది చతుర్థాంకము.

పద్మిని

పంచమాంకము.

ప్రదేశము—మురళీమనోహరుని గది.

[ప్రవేశము—మురళీమనోహరుఁడు.]

—సర్వతంత్రస్వతంత్రురాలును సర్వాధికార సంపన్నయు నగు నామె నెట్లుదక్కించుకొనఁగలనో? తెలియకున్నది. ఆమెచూ పెంతసేపు నాతనియందే యున్నది. అతని జేరుట కడ్డువచ్చు చున్నకొండలను భేదించుచున్నది. వనములను గాల్చుచున్నది. నాకుఁగూడఁ జక్రవర్తినియందే చూపున్నది. ఆమెను జేరుటకు నే నేమిచేయుచున్నాను? యోగివేషధారినై జపమాలత్రిప్పు కొనుచు నామెయింటనే కూరుచుండియున్నాను. ఏమిచేయుటకును దోఁచకుండనున్నది. ఎట్లుపోవుటకును దారి కానఁబడకుండ నున్నది. ఆమెకు నారాయణవర్మపై వలపు మితిమీఱి పోవుచున్నది. అది చెడఁగొట్టుటకు నావశముకాకుండ నున్నది. చెడఁగొట్టినయెడలమాత్ర మామె నన్నువలచు నెట్లు? చక్రవర్తిని యెట్టిచిక్కునఁబడికొట్టుకొనుచున్నదో నేను నట్టిచిక్కుననే బడికొట్టుకొనుచున్నాను. ఆమె స్థానబలిమికలది కావున నామె కృతార్థురాలు కావచ్చునేమో కాని నడుమునఁ గావి గుడ్డయుఁ జేత నానపకాయబుఱ్ఱయుఁగల నే నేమిచేయఁగలను. కాని నేను నిర్వహింపఁగల నను మొండిధైర్యముమాత్రము మనస్సును వీడిపోలేదు. ధైర్యమే దైవకటాక్షమునకు

గుఱుతని నమ్మియున్నాను. ముందు రత్నప్రభతో నారాయణవర్మను గలుపుటకంటెఁ గర్తవ్యము లేదు. అది యెంత శీఘ్రముగ నగునో యంతమంచిది. నేను నాకార్య మెట్లునిర్వహించుకొనఁగలుగుదు నను యోజనతోడనే రేయింబవళ్ళు నిద్రాహారములు లేకుండ దొరలించుచున్నాను. నడు మీడ్చుకొనిపోవుచున్నది. తల నొచ్చుచున్నది. రవంత విశ్రమింతును. నారాయణ నారాయణ. (పండుకొనును.)

[నారాయణవర్మ ప్రవేశించును.]

నా— ఒక్కఁడను. నా కెవ్వఁడును లేఁడు. ఏమైననేమి? ఈగదిలోఁ బ్రవేశించిన దుర్మార్గుని జంపుటకు నిశ్చయించుకొంటిని. గది తలుపులు తెఱచియేయున్నవి. అదిగో అక్కడ నిద్రించుచున్నాఁడు. అప్పుడు నేను జూచుచుండగనే యీగదిలోఁ బ్రవేశించి నాఁడు. వాఁడే వీఁ డనుట నిస్సందేహము. నిదురఁబోవుచున్న వానిని జంపుట కాతరత కాదా? మెలఁకువవచ్చువఱకు వేచి యుందునా? ఇంకదగ్గఱగాఁ బోయిచూచెదను. ఆహా! ఇదేమి విరాగివలెనున్నాఁడే. తనభార్యయే తన కక్కఱకు రానప్పుడు నాభార్య తన కేందులకో? స్వభార్యాతిరస్కారము పరభార్యాస్వీకరణమునకా? ఆహా! మనుజప్రకృతి యెంతభ్రష్టమైపోయినది!

సతతదేశ భక్త్యుపన్యాసంబునోట
సజ్జనులిచ్చుబహుధన మంతయింట
వలపలికరాగ్రమున యతీశ్వరుల యష్టి
సవ్యకరమున నీవిమోక్షణము కాదె?

చీ. ప్రపంచభ్రష్టతాకరీక నా కెందులకు? నాబ్రదుకుకంటె భ్రష్టమైన దిఁకేమున్నది? నాభ్రష్టత కీపాంథపరివ్రాజకాధముఁడే

(ప్రకాశముగా) ఈసన్యాసి నీ కేమియపకార మొనర్చినాఁడు? (సన్యాసి బలహీనుఁడై కనులు మూయుచుఁ దలవ్రాల్చుచున్నాఁడు.) మాలినీ! ఆతనిఁ బట్టుకొని దీసికొనిపోయి మన శస్త్రవైద్యున కప్పఁజెప్పుము.

(మాలిని, మురళీమనోహరుఁడు నిష్క్రమింతురు.)

ప.—నారాయణవర్మా! నీ కింత తొందర యేల? ఆతని నేమియు నీవు చేయవలదని చెప్పలేదా? నాకోటలోనున్న యాతని శిక్షించుటకు నీ కెట్లధికారము కలిగినది?

నా.—నాభార్యను హరించుట కాతని కెట్లధికారము కలిగెనో యాతని శిక్షించుటకు నా కట్లధికారము కలిగినది. మీకోట యనుమాట సత్యమే కాని యాతని శిక్షించుటకు మీరు నా కధికారమిచ్చువఱకు కాఁగఁదగిన పరిస్థితి కాదు. కావున నే నట్లొనర్చితిని. నరహత్యకై మీరు నన్ను శిక్షించునెడల మహానందము. చచ్చుట కింతకంటెఁ దగినసమయము నాకుండదు. కానిండు.

ప.—నీభార్య కాకస్మికముగఁ గలిగిన రవంత భిన్నతనపు దుర్బుద్ధిని మరలించి యామెను నీతోఁగూర్చి మిమ్మొకయింటివారిఁగ జేసి మీమామగారి రాజ్యము మీయవలయునని నే నెంచి యుంచు కొఱకుఁ బాట్లుపడుచుండఁగ దుడుకుదుడుకునఁ బోయి యాతనిఁ బొడిచి నీవు చచ్చుటకు సిద్ధపడెదవా? నీకు మతి యున్నదా లేదా?

నా.—చక్రవర్తినీ! మీరు నాకొఱ కింక శ్రమపడవలదు. ఇదివఱకుఁ బడినదానికే నేను కృతజ్ఞుఁడనై యున్నాను. ఆమె నా కక్కఱలేదు. అక్కఱలేదు. ఇంతకాలము నమ్మించి నా కింత యపకార మొనర్చినదాని నింక—(తలపంకించుచున్నాఁడు.)

ప—తప్పే చేసినది. చేయలేదని నేనంటినా? అనుటకు నాకు నోరు వచ్చునా? తప్పుచేసినది కావుననే క్షమింపుమంటిని.

నా—చక్రవర్తినీ! క్షమింపుము. నమస్కరించుచున్నాను. ఆమె నా కక్కఱలేదు.

ప—అక్కఱలేదా?

నా—అక్కఱలేదు.

ప—నా మొగము చూచి చెప్పుము. నిజముగా నక్కఱలేదా? నా మొగమువంక జూడవేమి?

నా—(చూచి) అక్కఱలేదు.

ప—పోనీ! అక్కఱలేనియెడల బలాత్కారమెవరు చేయుదురు? పోనీ నీయందిష్టమున్నదానినే జేసికో. నీయందుఁ బంచప్రాణములు పెట్టుకొన్నదానినే చేసికో. మాటలాడవేమి?

నా—నే నెవ్వరినిగూడఁ జేసికొనను.

ప—సన్యసింతువా? ఇదిగో చూచితివి కాదా? సన్యాసిసౌఖ్య మెట్లున్నదో? కాషాయాంబరధారివై కనబడినవారి నెల్లఁ దమ్ముట్టకంటె గృహస్థాశ్రమముననే గుడుగుడుగుంచము లాడుట మంచిది కాదా? ఆహా! కాలకృత్యములను దీర్చుకొనుటకుఁ గాళికాలయము మీఁగా నివసింపరాదా? ఓహో! నీవు సన్యసించుట! సన్యాసినియమమును నిర్వహించుట! అడుగనక్కఱలేదు? అంటఁగూడని మేనమామకూతురై మురిసిమురిసి కాళ్ళఁ జేతులనెగదిగఁ బ్రాకులాడి పాకులాడి తోఁటకూరయాకులోని పురుగునువలె నామె నిన్నంటకుండ దులిపివైవ నింతగా మొత్తుకొని మొత్తుకొని యాకస్మికముగ సర్వసంగపరిత్యాగివై సన్యాసివయ్యెదవా? సిగ్గక్కఱలేదా? పూర్వోత్తరసందర్భమక్కఱలేదా? మామకూఁతురు నీకంటిలో మట్టిఁగొట్టి నీయెదుటనే పైవా

ని ప్రక్క జేరి నీ త్రాడు త్రెంపగ నీవు జన్నిదములఁ ద్రెంపు కొని సన్యసింతువా? ఒక్క వెకిలినవ్వు వెంబరగొట్టుడాఁడుది నిన్నుఁ బరాభవించి నీకొంపతీసి నీగొంతుకోసి నీబ్రతుకు వల్ల కాడు చేయుటకు సమర్థురాలైనప్పుడు నీ వెంతవాఁడవో? ఇదిగో నేను జేసిన దాసరయ్య వీఁడే యని నిన్నుఁ దన ప్రియునకుఁ జూపి కిలకిలనవ్వి కెవ్వునవార్చుటకు దాని కవకాశ మీయవచ్చునా? ఇట్టిసమయమున మనస్సు బింకపఱచుకొని దాని నెత్తిమీఁద నెగిరిపోవుదానిని గట్టుకొన్నయెడల దాని మొగముమీఁదఁ జెప్పునఁగొట్టినట్లుండునే. స్వతంత్రుఁడవైన నీవు జేలపడి డీలుపడి గోలుమనెద వెందులకు? త్రొక్కు మరియొకదారి త్రొక్కు. బుద్ధిమంతుడవుకావా? నీయదృష్ట మునకు నీవే కర్తవు. నీవు చక్రవర్తివగుట నీచేతిలో నున్నది. మహావకాశము నీపుణ్యమున సిద్ధించినది. ఇది దాఁటిపోనీకు. పోనిచ్చినయెడల బ్రతుకంతయు నధ్వాన్నమే. అవమానమే. అపాయకరమే. నీవు త్రాసుముంటిపై నున్నావు. ఇటుజోగిన పరమసుఖమైన బ్రదుకు. అటుజోగిన భయంకరమైన చావు. యోచించుకో!

నా—నన్నుఁ జంపుదునని మీరు బెదరింప నక్కఱలేదు. చావునకు నేను సిద్ధముగనే యున్నాను. నేనెవ్వనినిగూడ వరింపను. వరింపలేను.

ప—తిరిగియెవతెనైన వరింపకుండుట నీతియనుకొన్నావు కాఁబోలు. ఇంత నీతిమంతుఁడనని యనుకొనుచుంటివికదా! నీనీతి యంతయు గోఁతిలోఁ బడునట్లు సన్యాసి నేలచంపఁదలచితివి?

నా—నేను సంకల్పించుకొన్న మహాసుఖమంతయు నొక్కసారి కూలి పోవగఁ దాత్కాలికోన్మాద మెత్తి యట్లు చేసియుందును.

ప—పిచ్చిచేఁ జేసితినని చెప్పినవానికిఁ బిచ్చియెక్కడిది?

నా—అమ్మా! ఎందుల కీమాటలు ?

ప—ఆఁ ఆఁ నాతో మాటలాడుటయే నీకంత రోఁతగా నున్నదా ?
నరే. ఎవ రక్కడ ?

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

నీవు పోయి కారాధిపతి నిటకుఁ దీసికొనిరమ్ము.

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

ప—నర్మా! నీవు చక్రవర్తిని కవిధేయుఁడవుగఁ బ్రవర్తించితివని యెఱుఁగుదువా ?

నా—ఎఱుఁగుదును.

ప—చక్రవర్తియెడల ద్రోహ మొనర్చితివని యెఱుఁగుదువా ?

నా—నేను మీయెడల ద్రోహినిగాను.

ప—నాయతిథివైన నీవొక సన్యాసితోఁ గుట్రచేసి నన్నుఁ జంపనెంచితివి కాదా ? అతఁ డందుల కంగీకరింపకపోవుటచేతనే కాదా నీ వాతనిఁ జంపఁబూనితివి ?

నా—హరిహరీ! ఇదియొక్క క్రొత్తకల్పనయా ? నన్నుఁ జంపుటయే మీ యభీష్టమగునెడల నటులే కానిండు. నరహత్యదోషము నకు మరణదండనమున్నదే కదా ? రాజద్రోహనేరముకూడ నాపైఁ గట్టుటెందుల కమ్మా-మీరెంత గొప్పవారైనను నన్ను రెండుమారులు చంపఁగలరా ?

ప—నీ బాకుపోటువలన సన్యాసి చావకుండునెడల ?

(కారాధిపతి ప్రవేశించును.)

కారాధిపతీ! ఈతఁడు నరఘాతుకుఁడు- రాజద్రోహి- ఈతని నురిశిక్షనొందువారి కొట్టులో నుంపుము.

కా—చిత్తము.

(నారాయణవర్మతోఁ గారాధిపతి నిష్క్రమించును.)

ప—ఛీ! నపుంసకుడా! లజ్జాముండకొడుకా! రాతిబొమ్మా! నీ బ్రదుకు మండిపోను. నీకు పురుషజన్మమిచ్చిన బ్రహ్మగాని నీదాడ నాదాడ వాయింపవలసినదిరా! ఆఁడుదానను. అందుపైఁ బసుచుదానను. అందుపై సౌందర్యవతిని. దానిపైని జక్రవర్తినిని. మగఁడో మగఁడోయని యీ మీసాలముత్తయిదువుకై దేవులాడుగతి కలిగినదే! ఎన్ని యుచ్చకములాడినను నెన్ని మోసములు పన్నినను నెన్ని తర్జనభర్జనము లొనర్చినను నీయుంచుగడ్డముండకొడుకు కరిగినాఁడు కాఁడే! ఎంతబట్టబయలై పాడైపోయితిని! ఇప్పు డేమిచేయవలసినది. తెలివితక్కువదైన యాఁడుదిప్పుడేడ్చును. నే నట్టు లేడ్వను. కాని నామాయరాజ్యముంతయూ వ్యాపింపకుండ నే చప్పున నెవ్వనినైనఁ బెండ్లి చేసికొందును. నేనీసారిమగనికొఱకుఁబ్రయత్నింపను. ప్రప్రథమమున నెవఁడు నన్నువరించి యడుగునో మారుమాట చెప్పకుండ నాతనిని బెండ్లి చేసికొందును. వాఁ డెవఁడైననరే నాయందు గాఢానురాగమున్న వాఁడైనఁ జాలును. మాలినీ- త్వరగ వచ్చుచుంటివేల?

[మాలిని ప్రవేశించును.]

మా—అమ్మా! సన్యాసి బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁడు చెప్పినాఁడు.

ప—ఆఁ ఆఁ! అదేమే-చచ్చిపోవునటే. అయ్యయ్యో! మహావ్యక్తియే.

మా—మరణమునకు మహావ్యక్తియేమమ్మా! మా పిన్నమ్మ చచ్చిపోలేదా అమ్మా!

ప—నీపిన్నమ్మ మహావ్యక్తియా? నీపిన్నమ్మయంత పనికిమాలిన ముండ ప్రపంచమున నున్నదా? మగనిని గడతేర్చినది. కన్న కొడుకునకు విషముపెట్టినది. నీమగనితోఁ గాపురము చెడఁ గొట్టుటకుఁ బ్రయత్నించినది. ఇదికాక—

మా—ఇట్టి కాపురములు చెడఁగొట్టుట కీకలికాలములో నెందఱు ప్రయత్నించుటలేదమ్మా! అక్కఱవచ్చినప్పు డంద ఱన్నియాట లాడినవారే.

ప—(తనలో) దీనిగొంతుగోయ! గుండెలలో శూలముపోటుగఁ బొడిచినది! మోసకత్తెయైనరాణిని దాసికూడ నీసడించునుగదా! పాపీ! ఎంత మోసముచేసినదాననైన నింతయైన ఫలించినదా? మోసముచేసితినన్న యపకీర్తియే మిగిలెను గాని యింత కంటెఫలమేమియు లేకపోయెనే? ఫలములేదుసరికదా! పైఁగ బైవారిచేత నందులోఁ బదుచుకొని బ్రదుకుముండలచేతఁగూడఁ దిట్లా. నేను రత్నప్రభానారాయణవర్మలయెడల మహాద్రోహ మొనర్చితిని. నారాయణవర్మ సన్యాసిని బొడుచుటలోఁ దప్పేమున్నది? యథార్థ మాలోచింపగ సన్యాసినిబొడిచినది నేనుగాని నారాయణవర్మకాఁడే! సన్యాసి చచ్చునెడల నరహత్య నాదికాని నారాయణవర్మదికాదే! ఇందులకు నారాయణవర్మ కురిశిక్ష యెందులకు? ఆనరహత్యకూడ నానెత్తిని గట్టుకొనుటకేనా? పండువంటి రత్నప్రభ కాపురము పరశురామ ప్రీతియైనదికదా! ఎన్నియేడ్పులేడ్చినను నాకు మగఁడు లభింపలేదుగదా! ఇంటి కతిథియైవచ్చిన సన్యాసి నామూలమునఁ జచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నాఁడుకదా! ఇంత సంసార ఘాతుకత, యింత జీవనాశనము నేను జేసిన మోసమునకేనా ఫలము! ఏకష్టమువచ్చినను సహించుకొనుటకుఁబ్రయత్నింతు.

ముగాని యింక నెవ్వరిని గష్టపెట్టను. బుద్ధివచ్చినది. (ప్రకాశము
గా) నీవేమంటివో నేను వినలేదు కాని, సన్యాసి బ్రదుకఁడని
యే వైద్యుఁడు చెప్పెనా?

మా—ఔనమ్మా.

ప—అయ్యయ్యో! అతఁడెవరో- ఎక్కడఁ బుట్టినాఁడో- తలిదండ్రు
లెవరో- ఎక్కడఁ బెరిగినాఁడో- యెక్కడవిద్య నేర్చినాఁడో-
ఎక్కడ నాతనిబంధులు మిత్రులున్నారో. అయ్యయ్యో తుద
కు మనకోటలోఁ జచ్చిపోవునఁటే!

మా—కోటయావలి కీడ్చివేయుమని సెలవా అమ్మా!

ప—ఛీ! నోరుమూసికో! నేనంతదుర్మార్గురాలనని నీయభిప్రాయమా?
నేనంత పాషాణహృదయనని నీయభిప్రాయమా? నేనంత
పాపాత్మురాలనని నీయభిప్రాయమా! మంచిచెడ్డల గుర్తెఱుఁ
గకుండ మాటలాడెదవా? నే నాతని నడువీధిలోఁ బాఱవేయు
మందునా? నేనాతనియం దెంతో గౌరవము భక్తియుఁ గలిగి
యుందునని నీ వెఱుఁగవా? అతనియందేమో యవి యకారణ
ముగ వృద్ధియగుచున్నవని నేను నీతో నిదివఱకుఁ జెప్పియుం
డలేదా? అసందర్భప్రలాపినీ! పో- అవలికిఁ బో.

(మాలిని పోఁబోవును.)

ఏమే- అతఁడు బ్రదుకఁడన్నమాటలు చెప్పుటకేనా వచ్చితివి?
అంతకంటెఁ జెప్పవలసినమాట లేవియు లేవా?

మా—లేకేమమ్మా?

ప—ఆమాటలు చెప్పకుండఁ బోయెదవేమి?

మా—చెప్పుటకే వచ్చితినమ్మా- చెప్పనిచ్చినయెడలఁ జెప్పకుం
దునా?

ప—నీయంతనీవే యిటకు వచ్చితివా? నిన్ను వైద్యుఁడు పంపగవచ్చితివా?

మా—అమ్మా! సన్యాసి పంపగవచ్చినాను.

ప—అతఁ డేమనెనో త్వరగఁ జెప్పుము.

మా—ప్రాణావసానసమయమున మీతోఁ గొన్నిమాటలు చెప్ప వలయునఁట. మిమ్ముఁ దనయొద్దకు రమ్మని కోరినాఁడు.

ప—నేను రావలయుననియే యనుకొనుచున్నాను. వచ్చుచున్నానని నీవు ముందుగఁబోయి చెప్పుము. కాలుసేతులు గడిగించికొని పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని దర్శనమునకు వచ్చునట్లు వచ్చెదనని చెప్పుము. పొమ్ము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

పద్మిని

షష్ఠాంకము.

౧

ప్రదేశము: కోటలో నొకగది.

[ప్రవేశము: రోగశయ్యపై మురళీమనోహరుఁడు, మాలిని ప్రవేశింతురు]

ముర—ఇంకను రాలేదేమి?

మా—ఇంకను రాలేదేమని యెన్నిసారులడిగితివయ్యా! ఇంత తొంద రపడుదువేల?

ము—తొందరకాక నాకు శాంతి యెట్లువచ్చును? నేను గోటలోఁ జేరినది మొదలు కోట గగ్గోలుగానున్నది. నామనస్సంతకంటె గగ్గోలుగానున్నది. రత్నప్రభ మనస్సన్యాక్రాంత మైనదని నారాయణవర్మతోఁ జెప్పి నారాయణవర్మమనస్సన్యాక్రాంత మైనదని రత్నప్రభతోఁ జెప్పి వారిద్దఱకుఁ జెడఁగొట్టినదికదా! రత్నప్రభయవస్థఁ జూడ నాకు మిక్కిలి జాలియగుచున్నది. నేను దనకేదో మహోపకార మొనర్చితినని నారాయణవర్మ స్పష్టముగఁ బలుకనే పలికినాఁడుగదా! ఈయుపకార మేమున్నది? నేను రత్నప్రభను వశపఱచుకొంటినని యాతనికిఁ బద్మిని నచ్చజెప్పకపోయిన యెడల నాతఁ డట్లేలపలుకును? నన్నేలపాడుచును? రత్నప్రభ బ్రదుకా చెడినది. నారాయణవర్మ బ్రదుకా చెడినది. మరణదండన మొందువారికొట్టులో నారాయణవర్మ పెట్టఁబడినాఁడని వినియేయున్నాము. ఆతని

నామె చంపునేమో! ఆతఁడు చచ్చునెడల రత్నప్రభ చచ్చు
ను. ఈతంత్రమున బుద్ధిపూర్వకముగ నేమాలనో చిక్కు
కొనియున్న నాకీమహాపాతకములో భాగము రాకతప్పదు.
అదిగాక చక్రవర్తిని నట్టి పాపమునుండి తొలగించుట మన
విధి- ఏమి మాలినీ.

మా—పోనయ్యా కాదన్నవా రెవ్వరు? కాని యీమాటలన్నియు నీవిపలుకఁ బదిసారులైన ననుకొన్నవే కదా? తిరుగ నెందులకు?

ము—సరే కాని పద్మిని మొగమును బాగుగాఁ బరిశీలించితివి కాదా?

మా—ఆ.

ము—ఆమెకు రవంత పశ్చాత్తాపము కలిగినట్లు కనఁబడినదా?

మా—కలిగినట్లే నాకుఁ దోఁచినది.

ము—నీకుఁ దోఁచుటయే నాకుఁ జాలును. పశ్చాత్తాపమే కలిగిన యెడల నా పవిత్రదాంపత్యు లిద్దఱు బ్రదికినవారే- నా పుణ్యవశమున నేను నొక యింటివాఁడను గావచ్చును. నేను బ్రదుకననియే స్పష్టముగాఁ జెప్పితివి కాదా? నీ యభిప్రాయ మదియైనట్లు చెప్పితివా? వైద్యుని యభిప్రాయ మైనట్లు చెప్పితివా?

మా—నాయభిప్రాయమైనట్లు చెప్పినయెడల లక్ష్యము చేయదేమో యని వైద్యుని యభిప్రాయమనియే చెప్పితిని.

ము—మాలినీ! వైద్యుని బిలిపించి పద్మిని యడుగునెడల "నేమియు భయములేదు. ఆతఁడు బ్రదుకునని వైద్యుఁడు చెప్పునుగదా? అందుపై నామె యిచ్చుటకు రాదేమో?

మా—నే నంతస్పష్టముగాఁ జెప్పినప్పుడు వైద్యు నేల పిలిపించును? మిమ్ముఁ జూచుటకు రావలయునని తొందరపడుచునే యున్నది. అదిగాక పట్టుబట్టలు కట్టుకొని భగవంతుని జూచుటకు వచ్చి

వచ్చు వత్తునని చెప్పుమని కూడఁ జెప్పినని చెప్పలేదా? లేని పోని సందేహము లివన్నియు నేల?

ము—ప్రయత్నకాల మందెంత ధైర్యమున్నను ఫలకాలమందు సందేహము మెండుగనుండుట నరునిప్రకృతి కాదా?

(పద్మిని ప్రవేశించును.)

ప—మహాత్మా! నమస్కారములు.

ము—నీ కతిశీఘ్రముగఁ గల్యాణము కావలయునని దీవించుచున్నాను.

ప—నా కల్యాణము మాటకేమి? మీరు బ్రదికియుండుటకంటె నాకు వేఱు కల్యాణమున్నదా? మాలినీ! నీవు వైద్యునింటికిఁ బోయి యాతనిఁ దీసికొనిరా.

మా—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును.)

ప—సన్యాసివర్యా! నేను మహాపాపాత్మురాలనైతిని. నాకు మీ యొద్ద దాఁపఱికము లేదు. స్పష్టముగ మీతో నాపాపములను జెప్పి మీ యవసానకాలమున క్షమాపణతోడి మీ యాశీర్వాదమునొంది పరిపరి విధములఁ బాడైన మనస్సును బాగు చేసికొన వచ్చితిని.

ము—నీవు చెప్పవలసిన యంశము లేవో నిస్సంశయముగఁ జెప్ప వచ్చును.

ప—అవసానసమయమున నాతండ్రి నాకు భర్తను స్థిరపఱచినాఁడు. ఆతని నేను జూడలేదు. నా కాతనియం దిష్టము లేదని గ్రహించి యాతనికి మూఁతివంకర యని ముక్కువంకర యని చూచివచ్చి నదాసులు చెప్పగా దాసిదానికంటెకే యోఁగనివాఁడు నాకంటె కెట్లాఁగునని నే నతనిని దలపెట్టుటకూడ మానివైచితిని. ఒక్కమాలినిమాత్రి మాతనిఁ గూర్చి యనుకూలముగఁ జెప్ప

చుండెడిది ? అందుచేత దానిపై నాకుఁ గోపము. నాతండ్రి కిట్లు నే నవిధేయురాలనైతిని. ఇది నాప్రథమదోషము. నారాయణవర్మను నేను గాటముగా వలచితిని. ఆతని జేసికోఁదలఁచి రత్నప్రభతో మాయమాటలు చెప్పి యామె కాతనియందు రోఁతను గలిగించితిని. నారాయణవర్మతోఁ గూడ నట్టే చెప్పి, యతనికి దానియం దసహ్యతను గలిగించితిని. సన్యాసివర్యా! రత్నప్రభకు నీకు సంబంధమున్నదని నారాయణవర్మతోఁ జెప్పితిని. సంధ్యాసమయమున నీ గదియొద్దకుఁ దన భవిష్యత్తును దెలిసికొనుటకై పోవునట్లు ప్రోత్సహించినది నేనే. నీవామె చేయిపట్టుకొని చూచి, మాటలాడుచుండఁగా, నేను నారాయణవర్మకు మిమ్ముద్దఱను జూపితిని. ఆతఁ డక్కడనే తీవ రపడెను కాని నే నాఁపితిని. ఆరాత్రియే యాతఁడు నిన్ను రత్నప్రభనుగూడఁ జంపునని యెంచితిని. ఆమె నాతఁడు చంపుట నా కిష్టమే. ఆమె యారీతిగ నాదారినుండి తొలఁగింపఁబడినప్పుడు నన్నాతఁడు వివాహముచేసికొను ననునాశ నాకప్పటి కుండెను. కాని యాతఁడు నిన్ను జంపుట నాకెంత మాత్రము నమ్మతికాదు. నీకేమి యాపదకలుగునో యని యాఁదోళనపడుచు నీ గదియొద్దకు వచ్చితిని. ననొక్కనిమున మాలస్యముగా వచ్చుటచేత, నీకుఁ గాఁదగనిపని నేఁదో యది యైనది. ఈనరహత్యదోషము నాతలపై నున్నది.

ము — నారాయణవర్మను, రత్నప్రభను నింకనైన సుఖముగనుండ నిచ్చెదవా ?

వ — నారాయణవర్మమాట నేనెట్లు చెప్పఁగలను ? నీవు మరణించునెడల నాతని కురిశిక్ష విధింపవలసి వచ్చునుగాదా ?

ము—నా హత్యాదోషము నీతలపై నున్నదని చెప్పినప్పు డాతనికి శిక్ష యేల ?

ప—నేను బ్రత్యుత్తరము చెప్పలేని ప్రశ్నమడుగుట నీకు ధర్మమా? చూడు నీతో మరియొక ముఖ్యమైనమాట చెప్పవలసి యున్నది. నేను మోసములన్నియు వదలుకొంటిని. ఇఁక నెన్నడును మోసముచేయనని శపథ మొనర్చుకొంటిని. నా మోసమువలనఁ జెడినవారినిరక్షింపనిశ్చయించుకొంటిని. నీమనః స్సంతుష్టి నొందినదా ?

ము—ఆ- మహాసంతోషము- నీవు నారాయణవర్మను రత్నప్రభను సుఖపెట్టఁగలవు కాని, నీ మోసముచేఁ జెడిన నన్నెట్లు సుఖపెట్టఁగలవు ?

ప—అందులకు నేనేమి చేయఁగలను? ఈవిచారము నాహృదయమును దహించుచునే యున్నది. నిన్ను బ్రదికించువా డెవఁడైన నున్నయెడల నారాజ్య మాతని కిచ్చెదను. నీవు బ్రదుకవలయునని భగవంతుని బ్రార్థించియే యిటకు వచ్చితిని.

ము—నేను బ్రదుకుట యెందులకు ?

ప—నేను బ్రదుకుటకొఱకు.

ము—(తనలో) ఆహా ! ఎట్టి మహావాక్యము వింటిని. (ప్రకా) నీదయవలన బ్రదుకవలయును గాని యితర సాధనమేమియు నాకు లేదు. నీమూలమున నిట్టిదశకు రావలసి వచ్చిన నాయవసాన వాంఛ నీవు వినవలదా ?

ప—అయ్యయ్యో ! నాదయ పరిపూర్ణముగా నున్నది. నీ కోరిక తీర్చుటకంటె నాకుఁ గావలసినదేది? నేనేమి చేయఁగలనో చెప్పుము.

ము—చేయఁగలిగినది చేయుదువా ?

ప——సందేహమేమి ?

ము——సన్న్యాసిని బెండ్లాడుము.

ప——(తెల్లఁబోయి) అయ్యయ్యో ! సన్న్యాసిని బెండ్లియాడుట యెట్లు?

ము——ఎట్లో తరువాతఁ జెప్పెదను. నీ కిష్టమున్నదా ?

ప——ఇష్టమున్నదే యనుకో- సన్న్యాసికి వివాహాధికార మెక్కడ నున్నదో ముందు చెప్పవేమి ?

ము——రేపో యెల్లుండియో మరణింతునేమో అటులైన నీకు మహా కష్టము సంభవించును గదా ?

ప——దాని కేమి ? నా కట్టిగతియున్నఁదప్పునా ? నేను దప్పించుకొనఁ గలనా ? ఒకఁడు తప్పింపఁగలఁడా ? కాని ముం దిది చెప్ప వేమి ? సన్న్యాసికిఁ బెండ్లియాడుట కధికార మెక్కడిది ?

ము——సన్న్యాసికి లేక పోవచ్చును.

ప——ఆ ! నీవు సన్న్యాసివి కావా ?

ము——కాకపోవుటఁ బట్టియే యట్లు కోరితిని.

ప——సన్న్యాసిరూపమునను న్న నీవు సన్న్యాసివే కావా ?

ము——కిరీటాంగదధారియైన నటుఁడు నలుఁడగునా ? నవరాలగడ్డను చెవులకుఁ దగిలించికొనిన పాత్రధారి పారాశర్యమౌని యగునా ?

ప——ఆలాగా సన్న్యాసివేషధారివై నీ వెందులకు వచ్చితివి ?

ము——ఎందులకా ? ఎందులకా ? నీకొఱకు; నాకన్నులకుఁ జంద్రకళ యైన నీకొఱకు- నాప్రాణమునకుఁ బ్రాణమైన నీకొఱకు- నామనస్సున కధిష్ఠాన దేవతవైన నీకొఱకు ఇట్టి నీకొఱకు- ఇంతకంటె నెక్కువయైన నీకొఱకు——

ప——ఇఁకఁ జాలునయ్యా! నీ వెవఁడవు?

ము—నే నెవఁడనా? నీదర్శన మెటు లబ్బునోయని రేయుంబవళ్ళు తపించినవాఁడను- నీమూర్తినే పూజించుచు సేవించుచు ధ్యానించుచు దినములు దొరలించుచున్నవాఁడను. నాకోరిక నెరవేఱదుగదా యను చింతచేత రెండుమారులు ప్రాణత్యాగమునకు సిద్ధపడియు నిట్టి మహానందానుభవమునకై బ్రదికియున్నవాఁడను.

ప—ఈ మాటలన్నియుఁ జెప్పుమని నేనంటినా? మీరు బ్రాహ్మణులా- క్షత్రియులా? మీతలిదండ్రు లెవ్వరు? మీచరిత్ర యవంత చెప్పుమని నే ననఁగ నీగొడవయంతయు నెందులకు?

ము—నేను క్షత్రియుఁడను. మీ సామంతరాజపుత్త్రుఁడను.

ప—ఆఁ అటులా! (ప్రక్క మొగము చేసికొని వెనుకకుఁబోవును.)

ము—సిగ్గుపడనక్కఱలేదు. నేను గ్రొత్తవాఁడనుగాను. మన మిఁక నెప్పుడో దంపతులము కానక్కఱలేదు. మీతండ్రిగారు తమ యవసానకాలమున మనల భార్యాభర్తలఁగఁ గూర్చియే కైలాసమున కేగినారు. ఆయనయాత్మశాంతికొఱకు మన మింతటి నుండి భర్తృభార్యాధర్మమును నిర్వహించుకొనుటయే యవశిష్టము.

ప—నీ విట్లు వేషధారివై వచ్చి నన్ను మోసగింతువా?

ము—పద్మినీ! మోసనుమాట నింకఁ దలపెట్టకుము- నీమోసముకంటె నామోస మెక్కువది కాదు. నామోసము ఫలించినది- నీది ఫలింపలేదు. దైవకటాక్షముచే నామోసము ఫలించినదనుచున్నాను. కాని నాప్రయోజకత్వముచే ఫలించినదని యెన్నఁ డనువాఁడనుగాను. మనము దేవుని దాసులము. మనము భార్యాభర్తల మగుట దేవునియాజ్ఞ- ఆయాజ్ఞయే మీ తండ్రి

గారి ముఖమునుండి వెడలినది. ఆయాజ్ఞ చెల్లించుట కదను వచ్చినది.

వ—(తనలో) అయ్యయ్యో! నేను నారాయణవర్మను గట్టుకొనుటకుఁ బడినపాటులన్నియు నాథర్తకానున్న యీతనికి నేనే చెప్పితినే. ఎంతబుద్ధిహీనురాలనైతిని. నాకింక నాతనియందే దృష్టియుండునని యీతఁడు నామీఁదఁ దప్పు టూహము కలిగియుండునేమో? నా కీతనితో గాపురము సరిపడునో లేదో. మోస మొనర్చి యెంత యాశాభంగమునకు నగుబాటునకు నవిశ్వాసమునకుఁ బాపమునకుఁ బాలైతినో. నాకర్మము. ఇతనిని జేసికొమ్మనియే దేవుని యాజ్ఞయైనప్పు డేమిచేయఁగలను? మొట్టమొదట నన్నుఁ గోరినవానిని జేసికొందునని శపథమొనర్చితిని. ఇఁక నాలోచనము సందేహము నేల? తిరుగుబాటేల? దేవునిశక్తి యెట్లీడ్చుకొనిపోవునో- యట్లేపోవుదును. పోకతప్పునా? ఇదిగో చేసిన ప్రయత్న మిన్నివిధముల భగ్నమైనది. ఇన్నికొంపలు తీయుటకు సిద్ధమైనది. ఇందఱ ప్రాణముల కపాయదశ తెచ్చినది ఇంతపాపమునకు హేతువైనది. వచ్చినంతదెబ్బ తలకుఁ దగిలినది. బుద్ధి పూర్తిగ వచ్చినది.

ము—నీ వెంతమాత్రమును సందేహింపకుము. పడుచుపిల్లలగు మగవారికేమి యాఁడువారికేమి వివాహకాలము వచ్చునప్పుడు వారిని జేసికొనవలయుననియు, వీరిని జేసికొనవలయుననియు నూహము లందఱకుఁ గలుగును. అది సహజము. దానికై నీవు చింతింపవలదు.

వ—ఆమాట లేక నక్కఱలేదు. నీవు బ్రదుకుట దుర్ఘటమని వైద్యుఁడుచెప్పెనా ?

ము — చెప్ప లేను. నిన్నుఁ జూచుటకు నేనే యీ ట్లసత్యవార్తను మాలి నిచే నీకుఁ బంపితిని. బాకు మొనగీఁచికొని పోయినది కాని యెంతమాత్రము భయము లేదు. ఇదిగో చూడుము.

మా — (ప్రవేశించి) వైద్యుఁ డెక్కడ వెదకినను గానఁబడ లేదు.

ప — మాలినీ! వచ్చితివా- వైద్యుఁ డక్కఱలేదు. (అప) ఇతఁడు దొంగసన్యాసి- మురళీమనోహరుఁడు. నాతండ్రి నాకేర్పఱచిన పెండ్లికొడు కితఁడే నఁటే.

మా — (అప) అలాగా! అమ్మా! పెద్దరాజుగారు సంకల్పసిద్ధులు.

ప — (అప) చక్కనివాఁడు కాఁడని యక్కడవంకరయని యిక్కడ వంకరయని యెవరో చెప్పినారు కాదఁటే నిక్షేపములా గునఁ నున్నాఁడు. నీకు గూడఁ జక్కఁగఁ గానఁబడుచున్నాఁడు కాఁడఁటే.

మా — (అప) నాకుఁ గనఁబడుట యెందులకు? మీరీతని జేసికొనుట కంగీకరించినారా అమ్మా!

ప — నా యంగీకారమేమిటే. భగవంతుని యాజ్ఞయే. అదిగాక తండ్రి గారిమాటకు విరుద్ధముగ నడచుట తప్పుకాదఁటే.

మా — (అప) ఎవరియాజ్ఞయైనను బ్రాణము మీఁదికి వచ్చినవానిని జేసికొనుట తగునా?

ప — (అప) ఆసంగతికూడఁ గనుగొంటిని. అదియు దొంగమాటయే నఁటే!

మా — (అప) అలాగా! అమ్మా! ఇఁకఁ గావలసినదేమి?

ప — (అప) కావలసినది లేకేమి? మావలె నారాయణవర్మయు రత్నప్రభయు దంపతులై సుఖించినఁ గాని నాకు సంతోష ముండునా? సంతోషము మాటయటుంచుము పాపవిముక్తి

వ—నీవు కారాగృహాధిపతియొద్దకుఁ బోయి నారాయణవర్మ నిటకుఁ బంపుమని నేను జెప్పినట్లు చెప్పుము. వచ్చునప్పుడు రత్నప్రభనుకూడఁ దీసికొనిరమ్ము.

[నేపథ్యమున] చిత్తము.

వ—మాలినీ- వారు వచ్చునప్పుడు మే మిక్కడ నుండవచ్చునేమో యడుగుము.

ము—అభ్యంతరమేమి? మాలినీ! రమంత నాకుఁ జేయూతఁనిమ్ము.

మా—ఎందులకయ్యా- లేచెదరా యేమి?

ము—చక్రవర్తిని యటుఁ గూరుచుండగ నేను మంచముపైఁ బండుకొనుట తప్పుకాదా?

మా—చక్రవర్తినిగూడ మీతో మంచముపైఁ బండుకొనవలసిదని మీ యభిప్రాయమా?

వ—ఛీ! దాడపైఁ గొట్టెదను.

(నారాయణవర్మయు రత్నప్రభయుఁ బ్రవేశింతురు.)

ము—నారాయణవర్మా! అకారణముగ నేను నీవలన శిక్షితుఁడనై యిటుఁబడియున్నాను. నేను బవిత్రుఁడను. నాకాపాయమునైన నీవు గౌరవింపవైతివి. మీ కిద్దఱకుఁ బ్రీఁబ్రధవశమునఁ గొన్ని దురభిప్రాయములు కలిగినవి. ఎవరిదారిని వా రుండవచ్చును. మీరత్యంత సన్నిహితబంధువులు, నా కపకార మొనర్చిన వారికైన నుపకార మొనర్చుట సన్యాసినైన నావిధి- నారాయణవర్మా! తల్లీ రత్నప్రభా! మీరిటు రండు. మీ యిద్దఱ చెవులలో సర్వకష్ట తారకమైన మంత్ర ముపదేశింతును.

(నారాయణవర్మ- రత్నప్రభ సందేహించి యూరకుందురు.)

వ—రత్నప్రభా! అటుపొమ్ము. నారాయణవర్మతో మాలినీ! నా యాజ్ఞ యని చెప్పుము.

షష్ఠాంకము.

నారాయణవర్మ చెవిలోను రత్నప్రభ చెవిలోను మురళీమనోహరుఁడు గుసగుసలాడును.)

నా—ఆహా! ఎంతటి మంత్రరాజ ముపదేశించితివయ్యా! నాజన్మము తరించినది. రత్నప్రభా! క్షమింపవలయును.

ప—నారాయణవర్మనేమి, రత్నప్రభనేమి క్షమింపవలయునని కోరవలసిన దానను నేను.

నా—అమ్మా! కృతార్థులమైతిమి మహానంద మొసఁగినారు.

ప—(కౌగిలించుకొని) రత్నప్రభా! మన కందఱకు భగవంతుఁడు మహానంద మిచ్చినాఁడు.

ము—నారాయణవర్మా! నాకు రవంత యానతినిమ్ము నేను లేచి నాప్రియురాలిఁ జేరెదను.

నా—(అట్లొనర్చును)

ము—ఈ రెండు వివాహములకుఁ బ్రధానోత్సవములకు లోనికిఁ బోద మురండు.

నా—ఔను. ఇఁక నిక్కడఁ గావలసిన దేమున్నది.

ము—గీ. ధరణి యీతిబాధలు లేక తనరు గాక
ప్రజల యన్యోన్యవైరముల్ పాయుఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ గ్రాలుగాక
నీతిపాలనమున రాజు నెగడుగాక.

అంద—తథాస్తు.

ఇంతటితో సర్వము సంపూర్ణము.

సాక్షి.

అచ్చుపడి సిద్ధముగ నున్నవి ! కొలదిప్రతులుమాత్రమే గలవు !!

ఇదియొక యపూర్వగ్రంథరాజము. కథకాదు, ప్రబంధముకాదు, నవల యంతకన్న కాదు తెలుఁగుభాషలో నిదివఱ కెన్నఁడు నిట్టిగ్రంథరాజముఁ జూచియుండరు. జంఘాలశాస్త్రి కాలాచార్యులు, బొఱ్ఱయ్యసెట్టి, వాణీదాసుఁడు, సాక్షి అను నైదుగురు సంఘము. ఈసంఘముచేఁ జర్చింపఁబడు విషయములు బహుచమత్కారముగ, నతిమనోహరముగ, హాస్యానందకరముగ నుండును. మొదటినుండి చివరవఱకును కడుపు చెక్కలగునటుల నవ్వు వచ్చుచుండును మనోహరమును ప్రౌఢగంభీరము నగు శైలి కుదుర్చుకొనుటకు విద్యార్థుల కింతకన్న నుపయోగకరమగు గ్రంథము లేదు. జంఘాలశాస్త్రియుపన్యాసధోరణి, వాణీదాసు బంధురప్రబంధరచనాశక్తి, కాలాచార్యుల రచనానైపుణి, సాక్షి విషయనివేదనావైఖరి, అభిప్రాయసమంజసత చదువఁదగినవి. ఒకయెడ సంభాషణచాతుర్యము, ఇంకొకయెడ పాత్రవిలసనవైఖరి, మఱియొకయెడ అపూర్వవర్ణనాగాంభీర్యము చదువరుల కెంతయో సంతస మొసఁగును. ఆంధ్రపత్రిక సారస్వతానుబంధమునందలి "సాక్షి" సాదరముగ, సాంతముగ, సమ్మోదభరితముగ చదివి, యందలి యపూర్వభావకల్పనాచమత్కృతి, వచనరచనానైపుణ్యము, పదలాలిత్యము, ఆనిర్వచనీయమై- ఆహ్లాదజనకమై హాస్యరసామృతమును మనసార గ్రోలి యానందించు ఆంధ్రలోకము, జంఘాలశాస్త్రి యుపన్యాస మొక్కవారము రానియెడల పొందెడి పరితాపము వర్ణనాతీతముగదా ! ఇది యాంధ్రలోకమునకు, ఆంధ్రవాఙ్మయమునకు నవీనము, నానావిషయముల గూర్చి మనోహరమగు శైలిలో వ్రాయఁబడిన వ్యాసములు. ఈవ్యాసములు చదివినకొలఁది చదువవలయునని యుండును. తనివి తీఱదు. తృప్తికలుఁగదు. ఒక్కవ్యాస మెన్నిసారులు చదివినను విసుఁగు జనింపకపోవుటయే కాక చదివినకొలఁది వింతవింత రుచుల నుత్పత్తిఁజేయుచుండును. చక్కని దళసరి కాగితములపై సుందరముగ ముద్రింపఁబడియెను. దిట్టమైన యట్టబైండు.

మొదటిభాగము	2-0-0	మూడవభాగము	1-8-0
రెండవభాగము	2-0-0	నాల్గవభాగము	1-12-0

వలయువారు: పానుగంటి రాజారావు బ్రదర్సు,

పిఠాపురము;

(గోదావరిజిల్లా.) అని వ్రాయవలెను.